

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Viktorijos Vyšniauskaitės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis

Vadovas: Lekt. Dr. Saulius Aviža

Recenzentas: Doc. Dr. Algirdas Taminskas

Vilnius
2017

TURINYS

ĮVADAS	2
1. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DUALIZMAS	6
1.1. SUTARTINĖS IR DELIKTINĖS ATSAKOMYBĖS SKIRTUMAI.....	8
1.2. SUTARTINĖS IR DELIKTINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKYRIMO PROBLEMATIKA	10
1.2.1. Skirtinga prievolės kilmė.....	11
1.2.2. Skirtingi ginami interesai.....	13
1.2.3. Skirtumai, įrodinėjant bendrąsias civilinės atsakomybės sąlygas	16
1.2.4. Deliktinė atsakomybė – imperatyvi, o sutartinė kyla iš sutarties laisvės principo įgyvendinimo	22
1.2.5. Asmenys, kuriems daroma neigiama įtaka	24
1.2.6. Nevienodas atsakomybės dydis bei jo nustatymo principai	25
1.2.7. Skirtingi teisių gynimo būdai	28
1.2.8. Skirtingi ieškinio senaties terminai.....	31
2. SUTARTINĖS IR DELIKTINĖS ATSAKOMYBĖS „GRYNOJI“	
KONKURENCIJA	35
2.1. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS RŪŠIŲ KONKURENCIJOS SPRENDIMO BŪDAI	37
2.2. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS „GRYNOJI“ KONKURENCIJA LIETUVOS TEISĖS SISTEMOJE	41
3. TARPINIŲ SITUACIJŲ ANALIZĖ	47
3.1. PROFESINĖ CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ, JOS REGLAMENTAVIMO PROBLEMATIKA	47
3.2. ĮMONĖS VADOVO CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS PROBLEMATIKA	55
3.3. IKISUTARTINĖS ATSAKOMYBĖS KVALIFIKAVIMO PROBLEMATIKA	60
IŠVADOS	66
SANTRAUKA	76
SUMMARY	76

IVADAS

Civilinės atsakomybės instituto svarbą įtvirtina tai, jog teisę į žalos atlyginimą garantuoja aukščiausią teisinę galią Lietuvos Respublikoje turintis teisės aktas - Lietuvos Respublikos Konstitucija¹ (toliau – Konstitucija). Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nurodyta, jog asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Pati Konstitucija nenustato subjektinės teisės reikalauti žalos atlyginimo, tačiau įpareigoja įstatymų leidėją reglamentuoti ją teisės aktais, o tam Lietuvos teisės sistemoje skiriamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso² (toliau – CK) XXII skyrius. Lietuvos teisės doktrinoje pabrėžiama, jog CK galima laikyti pakankamai baigtą struktūrinį civilinės atsakomybės normų kodifikavimo rezultatą³. Civilinės atsakomybės reikšmė kyla iš supratimo, kad šis institutas skirtas teisėtiems asmenims, kurio teisės buvo pažeistos, interesams ginti. Civilinės atsakomybės taikymas yra dažniausiai praktikoje taikomas civilinių teisinių santykių gynimo būdas, leidžiantis teisę teisingai aiškinti, taikyti, interpretuoti, užtikrinti teisėtų asmenų interesų apsaugą ir taip padedantis realiai egzistuoti teisinei valstybės sistemai.

Temos aktualumas. Nacionalinėje teisės sistemoje civilinė atsakomybė išskiriama į dvi rūšis: sutartinę ir deliktinę atsakomybę, pagrindiniu jų skirtumu įvardinant kilmę, t. y. laikoma, jog sutartinė atsakomybė kyla asmeniui pažeidus sutartinius įsipareigojimus, o deliktinė - pažeidus bendro pobūdžio imperatyviai nustatytas pareigas. Civilinės atsakomybės dualizmo pradžia laikomi senovės Romos laikai, todėl minėtas išskyrimas turi didelę istorinę reikšmę, tačiau šių dienų teisės doktrinoje vis dažniau kvestionuojama tokio pobūdžio civilinės atsakomybės rūšių skirstymo reikšmė ir pritaikomumas praktikoje. Atsižvelgiant į šiuolaikinės teisės ir visuomenės raidos tendencijas, sutarties ir delikto skirtumai nyksta⁴, tačiau aiškus sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis neabejotinai lieka svarbus, o šios temos atskleidimas yra aktualus, nes nuo jo priklauso tiek teisingas teisės normų taikymas teismų praktikoje, tiek pagrindinių žmogaus teisių įgyvendinimas.

Lietuvos ir užsienio teisės mokslas civilinės atsakomybės rūšių konkurenciją apibrėžia vienodai – kaip atvejus, kai galima taikyti ir sutartinę, ir deliktinę atsakomybę.

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014

² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262

³ MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 51

⁴ IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012, p. 240 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>

Teisine prasme, siekiant prisiteisti tą pačią žalą negalima remtis abiejų rūšių civilinės atsakomybės taikymo taisyklėmis, todėl kyla teisinio ieškinio pagrindimo problema. Šiuolaikinės teisės mokslas siūlo du konkurencijos problemos sprendimo būdus, t. y. konkurencijos nepripažinimas ir konkurencijos pripažinimas arba nukentėjusio asmens teisė pasirinkti kurios rūšies atsakomybės taisyklėmis remsis prašydamas žalos atlyginimo⁵. Nėra imperatyviai nustatytų konkrečių civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdų, o jei teismų praktikoje konkurencijos problema iškeliamą, nacionaliniai teismai išreiškia konkurencijos negalimumą, tačiau nenustato bendrų ir konceptualiai pagrįstų deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo taisyklių⁶. Kadangi teismų praktikoje ir doktrinoje kyla problemų atribojant civilinės atsakomybės rūšis, šios temos atskleidimas yra aktualus tiek civilinę atsakomybę taikantiems subjektams, tiek nukentėjusiems asmenims, tiek asmenims, pažeidusiems bendrąsias teisės arba sutarties normas. Bet to, teisės doktrinoje pabrėžiama, jog jeigu sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymo sąlygos ir teisiniai padariniai skiriasi, civilinės atsakomybės problema tampa itin reikšminga⁷. Sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykio aptarimas yra aktualus klausimas, siekiant suvienodinti civilinės atsakomybės taikymą teismų praktikoje ir panaikinti iš skirtingo aiškinimo kylančius prieštaravimus. Šio klausimo aptarimas padės atskleisti, kokie yra pagrindiniai sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumai, kokios yra iš tokio skirstymo kylančios konceptualios problemos ir kaip teismai, taikydami teisės normas praktikoje, turėtų jas spręsti.

Objektas. Šio darbo objektas yra sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis. Darbe nagrinėjami abiejų civilinės atsakomybės rūšių skirtumai ir tam tikri jų atskyrimo probleminiai aspektai.

Darbo tikslai ir uždaviniai. Pagrindinis magistro darbo tikslas yra išnagrinėti sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykį. Šiame darbe siekiama parodyti ne tik šių atsakomybės rūšių skirtumus, bet ir panašumus, įrodyti praktinę civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos problemą, aptarti galimus jos sprendimo būdus ir atskleisti pagrindinius tarpinių situacijų sprendimo aspektus.

Įgyvendinti šiems tikslams iškelti uždaviniai:

1. detaliai aptarti doktrinoje išskiriamus pagrindinius civilinės atsakomybės rūšių skirtumus;

---

⁵ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija. Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 12

⁶ IVANAUSKIENĖ, E. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. *Jurisprudencija*, 2015, p. 295

⁷ *Ibid.*, p. 296

2. atskleisti konceptualią civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos problematiką;
3. išanalizuoti galimus sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdus;
4. aprašyti tarpinių situacijų reglamentavimo problematiką.

Tyrimo metodai. Norint pasiekti užsibrėžtus tikslus bei uždavinius, darbe naudojami tokie mokslinio pažinimo metodai kaip sisteminis, lingvistinis, kritikos, lyginamasis, dogmatinis, bei teleologinis. Sisteminiu metodu naudojamosi aiškinant teisės aktų normas, teismų praktikos nuostatas, sujungiant žinias, gautas analizuojant teisės institutus, vadovaujantis visame įstatyme bei kituose teisės norminiuose aktuose nustatytų normų visuma, pagrindiniais teisės principais. Kritikos metodu naudojamosi vertinant teismų formuojamas teisės taikymo taisykles civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos kontekste. Lyginamuoju metodu vadovujamosi atskleidžiant sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykį, konkurenciją ir jos sprendimo būdus skirtingų valstybių teisinėse sistemose. Teleologiniu metodu naudojamosi atskleidžiant teisėkūros ir teisės taikymo subjektų tikslus ir prasmę, siekiant pažinti analizuojamus reiškinius. Dogmatinis metodas taikomas siekiant ištirti civilinės atsakomybės taikymo, kaip norminio pobūdžio reiškinio, problematiką ir formuluojant, atrandant, bei šalinant loginius prieštaravimus.

Darbo originalumas. Apie civilinės atsakomybės taikymą informacijos rašytiniuose šaltiniuose randama daug, sutartinės ir deliktinės atsakomybės atribojimo problematikos tema doktrinoje taip pat nėra nauja, tačiau teisės doktrinoje pripažįstama, jog net ir ištyrinėtų sričių tyrimai yra reikalingi, kadangi jie skatina mokslinę diskusiją ir prisideda prie teisės mokslo plėtotės⁸. Renkant medžiagą darbui pastebėta, jog šia tema yra tik vienas naujas teisės mokslinis darbas lietuvių kalba – E. Ivanauskienės daktaro disertacija⁹, kurios tyrimas apima tik civilinės atsakomybės rūšių pagrindų konkurencijos problematiką. Minėtame darbe nebuvo tiesiogiai išskirti ir aptarti pagrindiniai sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumai ir jų pagrįstumas, taip pat nebuvo nagrinėti tokie probleminiai klausimai kaip tarpinių situacijų sprendimo būdų teismų praktikoje problematika. Nėra nei vieno ne senesnio nei 5 metų magistro baigiamojo darbo tokia pačia tema. Kiti moksliniai straipsniai periodiniuose leidiniuose (S. Selelionytės – Druktenienės, E. Ivanauskienės, V. Mizaro), susiję su civiline atsakomybe, turi skirtingus nagrinėjimo objektus bei tikslus arba apsiriboja tik atskirų probleminių aspektų tyrimais.

---

⁸ KAVOLIŪNAITĖ – RAGAUSKIENĖ, E. Teisės mokslo tyrimo poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos* [interaktyvus]. 2013, 4 (82): 86 [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2016/09/Egle-Kavoliunaite-2013-4.pdf>>

⁹ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

Darbo originalumą patvirtina ir tai, jog analizuojant sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykį remiamasi naujausia ir aktualiausia teismų praktika.

Pirmoje šio darbo dalyje analizuojami pagrindiniai doktrinoje išskiriami civilinės atsakomybės rūšių skirtumai, kai kuriuos iš jų plačiau aprašant nagrinėjamas jų pagrindumas ir pritaikomumas praktikoje. Antroje darbo dalyje aptariama civilinės atsakomybės rūšių konkurencija, teisės doktrinoje išskiriami jos sprendimo būdai ir jų taikymas Lietuvos teismų praktikoje. Trečioji darbo dalis skirta tarpinių situacijų analizei, siekiant nustatyti pagrindines teismų praktikoje išskiriamas jų sprendimo taisykles.

Tyrimo šaltiniai. Darbui rašyti naudota daugiau nei šimtas šaltinių, tarp kurių, be teisės norminių aktų, nemažai monografijų, straipsnių periodiniuose leidiniuose, teismų sprendimų. Atskleisti temą ypač padėjo S. Selelionytės – Druktenienės, V. Mizaro atlikti atskirų sričių tyrimai ir E. Ivanauskienės moksliniai straipsniai bei daktaro disertacija. Tiriant magistro darbo objektą bei siekiant darbo tikslų įgyvendinimo, daugiausia remtasi lietuvių autorių darbais (V. Mikelėnas, V. Mizaras, D. Ambrasienė, S. Cirtautienė, E. Baranauskas), užsienio autorių šaltiniais (S. Harder, C. M. Von Bar, E. Clive, I. Brown, A. Chandler), Lietuvos Respublikos norminiais teisės aktais ir teismų praktika. Daugiausia remtasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, paminėtina, jog darbe nagrinėta ir Europos Teisingumo Teismo praktika.

1. Civilinės atsakomybės dualizmas

Civilinė atsakomybė yra vienas iš pažeistos teisės gynbos būdų, nuo kitų civilinių teisių gynbos būdų civilinę atsakomybę skiria jai būdingas turtinis pobūdis¹⁰. CK XXII skyriuje reglamentuojamas civilinės atsakomybės taikymas, o 6.245 straipsnio 2 dalis civilinę atsakomybę išskiria į sutartinę ir deliktinę. Tokio pobūdžio reguliavimas atsirado dar senovės Romos teisės laikais ir kilo dėl skirtingų prievolės (lot. *obligatio*) atsiradimo pagrindų, t. y. sutarties (lot. *ex contractus*) sąlygų pažeidimo ir teisės akte įtvirtintų pareigų pažeidimo (lot. *ex delicta*)¹¹. Esminiu sutarties požymiu romėnai laikė šalių susitarimą (lot. *conventio, pactum*)¹². Pagrindinis šių atsakomybės rūšių skirtumas yra tas, jog sutartinės atsakomybės atveju, šalys dar iki įvykstant įvykiui, dėl kurio kyla atsakomybė, susitaria dėl tarpusavio santykių ir numato tarpusavio teises ir pareigas, atsakomybės ribas, o deliktinės atsakomybės atsiradimo atveju šalys iki įvykstant įvykiui, dėl kurio kyla atsakomybė, neturi jokių tarpusavio prievolių įsipareigojimų. Dar daugiau, deliktinė atsakomybė kartais vadinama nesutartine atsakomybe¹³. Toks reglamentavimas įtvirtintas CK 6.245 straipsnio 3 dalyje, atskiriant, jog sutartinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis, o deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais. CK 6.245 straipsnis suponuoja, jog deliktinės atsakomybės taikymui iš esmės teisę turi tik įstatymų leidėjas. Akivaizdu, jog Lietuvos Respublikos teisės aktai įtvirtina griežtą šių civilinės atsakomybės rūšių atskyrimą, įvardindami, jog deliktinė atsakomybė taikoma tik kai tarp šalių nėra sutartinių santykių. Be to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, jog šių teisės normų lingvistinė analizė leidžia daryti išvadą, kad nėra delikto, jeigu žala yra susijusi su sutartiniais santykiais, o pagal teisinį civilinės atsakomybės reguliavimą sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija negalima¹⁴.

Daugelio Europos valstybių teisė sutartinę ir deliktinę civilinę atsakomybę reguliuoja skirtingomis teisės normomis. Teisės normų, reglamentuojančių sutartinę ir deliktinę atsakomybę, atskyrimas būdingas Graikijos, Vokietijos, Italijos, Šveicarijos, Olandijos, Prancūzijos teisės sistemoms, o būtent pastaroji jas atriboja itin griežtai,

¹⁰ MIKELĖNAS, V. *et al.*, *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 334

¹¹ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 26

¹² MIKELĖNAS, V. *Sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 1996, p. 34

¹³ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 2

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje G.K. V.T. v. AB DNB Bankas, Nr. 3K-3-88-684/2015*

išskirdama ir pabrėždama pagrindinius jų skirtumus. Išimtiniai atvejai pastebimi Austrijos ir Kanados civiliniuose kodeksuose, kuriuose teisės normos reguliuoja nuostolių atlyginimą nedarant skirtumo tarp sutarties pažeidimu ir deliktu padarytos žalos¹⁵. Abiejų civilinės teisės atsakomybių rūšių egzistavimas pripažįstamas visų valstybių teisės sistemose, nepaisant to, ar reguliavimas išskiriamas, ar ne. Teisės sistemose, kuriose skirtingų rūšių civilinės atsakomybės konkurencija leidžiama, pavyzdžiui Jungtinėje Karalystėje¹⁶, ieškovui paliekama teisė reiškiant ieškinį pasirinkti kurią atsakomybės rūšį taikyti, o teisės sistemose, kuriose draudžiama sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija, pavyzdžiui, Prancūzijos teisės sistemoje, kaip ir Lietuvos (CK 6.263 straipsnio 1 dalis), galioja generalinio delikto taisyklė, kuri reiškia, jog jeigu yra pažeidimas, visuomet kyla civilinė atsakomybė, o bet koks žalos padarymas laikomas deliktu, jei žalą padaręs asmuo neįrodo esant aplinkybių, dėl kurių jo civilinė atsakomybė negalima¹⁷.

Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) praktikoje suformuota pozicija, jog sutartiniais santykiais laikoma kai viena šalis prisiima įsipareigojimus kitai šaliai, o jeigu tokios laisvai išreikštos valios nėra, t. y. nėra šalių santykio, atsirandančio pagal sandorį, vadinasi, santykis yra nesutartinis¹⁸, o į sąvoką „byla dėl delikto ar kvazidelikto“, įeina bet koks reikalavimas, kuriuo siekiama nustatyti atsakovo atsakomybę ir kuris nėra susijęs su „byla dėl sutarties“¹⁹. Be to, ESTT praktikoje išaiškina, jog reikalavimas atlyginti žalą, patirtą staiga nutraukus ilgamečius verslo santykius, nelaikomas byla dėl delikto ar kvazidelikto, jeigu egzistuoja savaime susiklostę sutartiniai šalių santykiai, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Įrodymas, kuriuo siekiama nustatyti tokių savaime susiklosčiusių sutartinių santykių egzistavimą, turi būti grindžiamas nuoseklių aplinkybių visuma, tarp kurių, be kita ko, gali būti ilgamečiai verslo santykiai, šalių sąžiningumas, sandorių teisėtumas ir kt.²⁰. Taigi, ESTT praktika formuoja taisyklę, jog asmuo neturi teisės reikšti reikalavimo dėl deliktinės atsakomybės taikymo, kai egzistuoja tarp šalių sudaryta sutartis, o dėl sutartinių įsipareigojimų egzistavimo sprendžia bylą nagrinėjantis teismas remdamasis faktinių aplinkybių visuma.

¹⁵ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 26

¹⁶ Tort, negligence and nuisance claims overview. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 22 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/disputeresolution/document/393747/59PM-BBC1-F18B-72Y2-00000-00/Tort,-negligence-and- nuisance-claimsoverview>>

¹⁷ JUŠKEVIČIUS J., RUDZINSKAS A. Civilinės atsakomybės už netinkamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą taikymo Lietuvoje ir Italijoje ypatumai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 12 (114) p. 75

¹⁸ Europos Teisingumo Teismas. 2005 m. sausio 20 d. Sprendimas *Petra Engler v. Janus Versand GmbH*, C-26/91, EU:C:2005:33

¹⁹ Europos Teisingumo Teismas. 2015 m. sausio 28 d. Sprendimas *Harald Kolassa v. Barclays Bank plc* C-375/13, EU:C:2015:37

²⁰ Europos Teisingumo Teismas. 2016 m. liepos 14 d. Sprendimas *Granarolo SpA v. Ambrosi Emmi France SA* C-196/15, EU:C:2016:559

Šis civilinės atsakomybės dualizmas sukelia sutartinės ir deliktinės atsakomybės sampratų ir jų atribojimo problemą, nes jis daro įtaką ne tik nacionalinei, bet tuo pačiu ir tarptautinei teisei. Vykstanti pasaulinė globalizacija, o taip pat ryški valstybių integracija Europos Sąjungoje sąlygoja tiek didėjančią fizinių asmenų judėjimą, tiek tarptautinę juridinių asmenų plėtrą, o minėti veiksniai daro įtaką vis didėjančiam tarptautinių sandorių pažeidimų ir deliktų skaičiui. Pastebimas skirtingas sutartinės ir deliktinės atsakomybės reglamentavimas ir pačios sutarčių teisės sąvokos skirtumai įvairių valstybių teisės sistemose, t. y. ne visi teisiniai santykiai, vienoje teisinėje sistemoje laikomi sutartimi, turi tą patį statusą kitoje, pavyzdžiui Jungtinės Karalystės teisėje dovanojimas, priešingai nei Prancūzijos ir Lietuvos teisės sistemose, nėra laikomas sutartimi²¹. Skirtingas ir ne iki galo aiškus civilinės atsakomybės rūšių ir pačios sutarties sampratos reglamentavimas skirtingų valstybių teisinėse sistemose lemia civilinės atsakomybės rūšių konkurenciją.

Šiuo metu galiojantis Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas suformuluotas nenukrypstant nuo tarptautiniuose harmonizavimo ir unifikavimo dokumentuose²² rekomenduojamų civilinės atsakomybės požymių ir abi civilinės atsakomybės rūšis reglamentuoja XXII skyriuje. Toliau bus aptariami Lietuvos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje išskirti pagrindiniai sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumai.

1.1. Sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumai

Lietuvos teisės doktrinoje nustatyti pagrindiniai sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumai yra:

1. skirtinga prievolės kilmė - deliktinė atsakomybė kyla iš įstatyme nustatytos bendrosios pareigos pažeidimo, o sutartinė atsakomybė - iš sutarties pažeidimo;
2. skirtingi ginami interesai - sutartinė atsakomybė gina lūkesčių interesą, t. y. sutarties šalys tikisi atsidurti tokioje situacijoje, kokią numato teisingas sutarties

---

²¹ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. *et al.*, *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 26

²² Pavyzdžiui, Europos sutarčių teisės principuose (angl. *Principles of European Contract Law*), Europos deliktų teisės principuose (angl. *Principles of European Tort Law*), Bendrųjų principų sistemos metmenyse (angl. *Draft Common Frame of References*), UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principuose (angl. *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*), taip pat Europos parlamento ir tarybos 2008 m. birželio 17 d. reglamente (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I), bei Europos parlamento ir tarybos 2007 m. liepos 11 d. reglamente (EB) nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II) iš IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

įvykdymas, o deliktų teisė – tikrumo interesą, t. y. asmuo tikisi grįžti į tokią padėtį, kurioje būtų buvęs, jei nebūtų įvykę delikto²³;

3. skirtingos įrodinėjimo taisyklės, įrodinėjant civilinę atsakomybę pagal bendrąsias civilinės atsakomybės sąlygas;
4. deliktinės teisės ir pareigos numatytos imperatyviai teisės aktuose, o sutartinės - priimtose savanoriškai šalių susitarimu;
5. sutartinių pareigų pažeidimas daro neigiamą įtaką sutarties šalims, o bendrosios pareigos pažeidimas, dėl kurio kyla deliktinė atsakomybė, gali sukelti žalą neribotam asmenų ratui;
6. nevienodas atsakomybės dydis bei jo nustatymo principai - sutartinės atsakomybės atveju atsakomybę nustatyti turi teisę pačios sutarties šalys, taip pat jos turi teisę susitarti dėl atsakomybės netaikymo, o deliktinės atsakomybės atveju tokio pobūdžio susitarimai draudžiami²⁴;
7. skirtingi teisių gynimo būdai - sutartinės atsakomybės atveju galima taikyti įpareigojimą vykdyti sutartį, restituciją, žalos atlyginimą ir kitus teisių gynimo būdus, o deliktinės atsakomybės taikymo taisyklės leidžia tik žalos atlyginimo taikymą²⁵;
8. skirtingi ieškinio senaties terminai - CK 1.125 straipsnyje nustatytas bendrojo 10 metų ieškinio senaties termino taikymas iš sutartinių santykių kylančių pareigų pažeidimui ir sutrumpintas 3 metų ieškinio senaties terminas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo²⁶.

Atkreiptinas dėmesys, jog be išvardintų civilinės atsakomybės rūšių skirtumų doktrinoje išskiriami ir kiti, t. y. atsakomybė už trečiųjų asmenų veiksmus²⁷, skirtingos teisingumo ir taikytinos teisės nustatymo taisyklės, skirtingos galimybės apdrausti civilinę atsakomybę, skirtingas netiesioginės atsakomybės taikymas, skirtingas neveiksnių ir ribotai veikusių asmenų atsakomybės reglamentavimas²⁸, sutartinės atsakomybės atveju solidarioji atsakomybė galima tik jei tai numatyta sutartyje arba

---

²³ IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012, p. 247 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>

²⁴ AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. *et al.*, *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 180

²⁵ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija* Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 2

²⁶ AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. *et al.*, *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 180

²⁷ MIKELĖNAS, V. *et al.*, *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 335

²⁸ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2016

įstatyme²⁹, o CK 6.279 straipsnio 1 dalies norma, kuria nustatoma, kad bendrai padarę žalos asmenys nukentėjusiajam asmeniui atsako solidariai, skirta tik deliktams³⁰. Minėti skirtumai yra už šio darbo nagrinėjimo srities ribų, todėl plačiau nagrinėjami nebus.

1.2. Sutartinės ir deliktinės atsakomybės atskyrimo problematika

Nepaisant išvardintų teorinių civilinės atsakomybės rūšių skirtumų, vis dėlto tiek sutartinė, tiek deliktinė atsakomybė turi daug panašumų: abi yra turtinės prievolės, nes jos atsiranda, kai yra pažeidžiami asmens turtiniai interesai ir atlieka kompensacinę funkciją. Abiejų rūšių civilinės atsakomybės taikymo tikslai sutampa, t. y. pagrindinis bet kurios civilinės atsakomybės rūšies taikymo tikslas yra užtikrinti, kad bus įvykdyti reikalavimai, kuriuos nustato arba sutartis, arba teisės aktai³¹ ir kompensuoti nukentėjusiajam dėl teisės pažeidimo patirti neigiami turtiniai ar neturtiniai padariniai³². Abi atsakomybės atsiranda kaip naujos prievolės jau egzistuojančios sutartinės prievolės arba delikto atžvilgiu, štai todėl teisinė atsakomybė visuomet yra antrinis arba šalutinis teisinis santykis, atsiradęs kaip pirminio arba pagrindinio teisinio santykio pažeidimo pasekmė³³. Taikant bet kurią iš atsakomybių, skolininkas patiria turtinių nuostolių, be to, teisės doktrina leidžia bet kurios iš civilinės atsakomybės rūšių taikymo atveju taikyti ir kitus civilinių teisinių santykių gynimo būdus bei teisinės atsakomybės rūšis³⁴.

Civilinės atsakomybės sąvoka plačiaja prasme apima ir civilinę, ir deliktinę atsakomybę, įvardinant, jog bet kuriuo atveju tai yra prievolė, kurios viena šalis privalo atlyginti kitos šalies nuostolius, padarytus sutartinės prievolės neįvykdymu ar kitokiu pažeidimu, o civilinės atsakomybės samprata siaurąja prasme apima tik deliktinę atsakomybę, pažymint, jog tarp sutartinės ir deliktinės atsakomybės yra daugiau panašumų, nei skirtumų³⁵.

---

²⁹ MIKELĖNAS, V. et al., *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 335

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje R. U. v. P. V. ir Lietuvos valstybė, atstovaujama Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Nr. 3K-3-528-706/2016*

³¹ IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012, p. 248 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>

³² MIKELĖNAS, V. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 551

³³ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 22

³⁴ AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. et al., *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 180

³⁵ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 25

Įvertinus aplinkybę, jog sutartinė ir deliktinė atsakomybė turi daug panašumų, be to, civilinės atsakomybės samprata plačiaja prasme apima prievolę atlikus neteisėtus veiksmus atlyginti žalą bendrai, neskirstant kuri konkrečiai civilinės atsakomybės rūšis turi būti taikoma, svarbu atskirai įvertinti teisės doktrinoje išskirtus civilinės atsakomybės rūšių skirtumus, kadangi jie taip pat gali būti vertinami kritiškai.

1.2.1. Skirtinga prievolės kilmė

Kaip jau buvo minėta, pagrindiniu sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumu laikoma aplinkybė, jog prieš atsirandant sutartinei civilinei atsakomybei šalis sieja civiliniai teisiniai santykiai, o prieš atsirandant deliktinei civilinei atsakomybei, t. y. iki teisės pažeidimo, šalių teisiniai santykiai nesieja, kitaip tariant, skiriasi pati civilinės atsakomybės kaip prievolės kilmė. Būtina sąlyga taikyti sutartinę atsakomybę yra sutarties pažeidimas, t. y. prievolės neįvykdymas arba netinkamas vykdymas ir sutarties įvykdymo termino pažeidimas, o deliktinei – bendrosios pareigos pažeidimas³⁶. Lietuvos teismų praktika įtvirtina griežtą šių civilinės atsakomybės rūšių atskyrimą pagal kilmę, įvardijant, jog deliktinė atsakomybė taikoma tik kai tarp šalių nėra sutartinių santykių, o teismų praktikoje iš esmės yra neigiama net pati civilinės atsakomybės rūšių konkurencija³⁷.

Akivaizdu, jog siekiant nustatyti, kuri civilinės atsakomybės rūšis turi būti taikoma, reikia išanalizuoti prievolės atsiradimo pagrindus, t. y. ar prievolė atsiranda dėl bendrosios pareigos pažeidimo, ar dėl sutarties sąlygų pažeidimo. Teoriškai vertinant tokio pobūdžio išskyrimas yra aiškus, tačiau praktikoje dažnai kyla situacijų, kuriose nebūna paprasta nustatyti prievolės pagrindų kilmę, kadangi deliktinė atsakomybė gali kilti ir tarp šalių esant sutarčiais arba ikisutartiniams santykiams, todėl tokia taisyklė taikoma tik išskiriant atvejus, kai deliktinė civilinė atsakomybė taikoma ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais. Pavyzdžiui, imperatyviai nustatyta, jog deliktinė civilinė atsakomybė gali būti taikoma net ir esant sutartiniams santykiams, CK 6.475 straipsnis nustato, jog žalą, padarytą apdovanotojo gyvybei, sveikatai ar turtui dėl dovanoto turto trūkumų, atlygina dovanotojas bendrais pagrindais; CK 6.823 straipsnyje

³⁶ AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. *et al.*, *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 180

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje D. V. ir UAB „Trinapolis“ v. Nordea Bank Finland Plc Nr. 3K-3-520/2012; 2015 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje G.K. V.T. v. AB DNB Bankas, Nr. 3K-3-88-684/2015; 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Construction Ace“ v. UAB „Norfos mažmena“ Nr. 3K-3-221-219/2015 ir kt.

nustatyta, kad nors vežėjas ir keleivis sudarė vežimo sutartį, tačiau, sužalojus keleiviui sveikatą ar atėmus gyvybę, žala bus atlyginama pagal deliktinės civilinės atsakomybės taisyklės, CK 6.292 – 6.300 straipsniai reglamentuoja dėl gamintojo ar paslaugų teikėjo kaltės suteikus netinkamos kokybės prekių arba paslaugų, gyvybės atėmimo ar sveikatos sužalojimo atveju, įskaitant neturtinę žalą ir žalos nukentėjusio asmens turtui, atlyginimą pagal deliktinės atsakomybės taisyklės, nors tarp šalių ir yra sudaryta sutartis. Tokios pačios taisyklės laikomasi Lietuvos teismų praktikoje, esant sutartiniams šalių santykiams deliktinę atsakomybę vienai iš šalių galima taikyti tik įstatyme nustatytu atveju, t. y. turi būti įstatyme nustatytas pagrindas taikyti sutartiniuose santykiuose deliktinę atsakomybę³⁸. Be to, taikant sveikatos priežiūros institucijos atsakomybę dėl žalos, padarytos kliento sveikatai ar gyvybei visuomet taikoma deliktinė civilinė atsakomybė. Plačiau tam tikrų specialių profesijų atstovų civilinė atsakomybė nagrinėjama trečiojoje šio darbo dalyje.

Teisės doktrina ir teismų praktika patvirtina, kad egzistuoja deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos situacijos, kai tie patys neteisėti veiksmai gali būti kvalifikuojami tiek kaip sutarties pažeidimas, tiek kaip deliktas, todėl galima taikyti ir sutartinę, ir deliktinę atsakomybę³⁹. Kaip jau buvo minėta, pagrindinis šių atsakomybės rūšių skirtumas yra tas, jog sutartinės atsakomybės atveju, šalys dar iki įvykstant įvykiui, dėl kurio kyla atsakomybė, susitaria dėl tarpusavio santykių ir numato tarpusavio teises ir pareigas, atsakomybės ribas, o deliktinės atsakomybės atsiradimo atveju šalys iki įvykstant įvykiui, dėl kurio kyla atsakomybė, neturi jokių tarpusavio prievolinių įsipareigojimų. Svarbu įvertinti aplinkybę, jog net ir tarp šalių nesant tam tikrų tiesioginių įsipareigojimų, t. y. konkrečių teisinių ryšių iki įvykstant deliktui, joms viena kitos atžvilgiu galioja bendrosios imperatyviai nustatytos pareigos. Prievolės kilmės nustatymas, kai tarp prievolės šalių yra sutartiniai santykiai, bet civilinei atsakomybei kilti yra tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija, yra labai reikšmingas, kadangi, taikant skirtingų rūšių civilinę atsakomybę, taikymo sąlygos ir teisiniai padariniai gali skirtis. Plačiau ši konceptuali civilinės atsakomybės problematika aptariama antrajame šio darbo skyriuje.

---

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje D. V. ir UAB „Trinapolis“ v. Nordea Bank Finland Plc Nr. 3K-3-520/2012

³⁹ IVANAUSKIENĖ, E. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2015, p. 296

1.2.2. Skirtingi ginami interesai

Išskiriant pagrindinius sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumus, nurodomi skirtingi abiejų rūšių atsakomybės ginami interesai. Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje laikoma, jog sutartinė atsakomybė gina lūkesčių, arba pozityvų interesą (angl. *expectation interest*), tai reiškia, kad šalis tikisi atsidurti tokioje padėtyje, kurioje ji būtų, jei būtų tinkamai įvykdyta sutartis, todėl taikant sutartinę atsakomybę siekiama užtikrinti, kad nukentėjusioji šalis tokioje padėtyje ir atsidurtų, o deliktų teisė gina tikrumo arba negatyvų interesą (angl. *reliance interest*), t. y. kai asmuo tikisi išlikti tokioje padėtyje, kokioje yra, tikisi, kad esama padėtis neblogės, taigi deliktinės atsakomybės taikymo tikslas – grąžinti asmenį į tą padėtį, kurioje jis būtų likęs, jei nebūtų delikto⁴⁰. Teisės doktrina pažymi, jog didžioji dalis sutarčių yra skirtos pagerinti finansinę kontrahentų gerovę, todėl sutarčių teisė visų pirma gina finansinio pobūdžio sutarties šalių interesus, o deliktų teisė visų pirma gina absoliutines vertybes - teisę į gyvybę, sveikatą, laisvę, nuosavybę⁴¹. Skirtingi abiejų civilinės atsakomybės rūšių ginami interesai, kaip atskyrimo kriterijus *a priori*, leidžia daryti prielaidą, jog sutartinės ir bendrojo pobūdžio pareigos sutapimas nėra galimas, kadangi jos akivaizdžiai gina skirtingus interesus⁴², tačiau, manytina, jog vis dėlto tiek sutartinė, tiek deliktinė atsakomybė gali užtikrinti ir lūkesčių, ir tikrumo interesų apsaugą.

Kaip minėta, visuotinai pripažinta, jog deliktų teisė gina tikrumo, arba negatyvų interesą, tačiau deliktų teisėje taip pat gali būti priteista kompensacija už pažeistus lūkesčius. Pavyzdžiui, asmens sveikatos sužalojimo atveju jis turi teisę į tiesioginės žalos, t. y. medicininių išlaidų atlyginimą ir į netiesioginės žalos, t. y. planuotų gauti ir dėl pažeidimo negautų pajamų atlyginimą. Netiesioginės žalos atlyginimas yra lūkesčio intereso apsaugos užtikrinimo išraiška. Vis dėlto yra nuomonė, jog deliktu pažeistas asmens lūkestis ateityje gauti tam tikras pajamas egzistuoja nepriklausomai nuo delikto, todėl manytina, jog deliktų teisės leidžiama kompensacija už pažeistą lūkestį negina paties lūkesčių intereso, o sudarius sutartį - priešingai - akivaizdžiai sukuriama nauji lūkesčiai ir asmuo tikisi pagerinti savo gerovę dėl atitinkamų kitos šalies veiksmų⁴³.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Gaumina“ v. UAB „Raminora“ Nr. 3K-3-327-687/2015

⁴¹ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 1011

⁴² IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.

⁴³ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. *et al.*, *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 358

Vertinant pastarąją nuomonę svarbu išsiaiškinti, ar tikrai kompensacija už pažeistą lūkestį nėra lūkesčio intereso gynimas, kadangi iš esmės nėra didelio skirtumo, ar nukentėjęs asmuo lūkestį turėjo iki delikto, ar jis susiformavo po delikto, ar asmuo tikėjosi ateityje sudaryti tam tikrą sandorį, ar naujas lūkestis susiformavo po sutarties sudarymo, bet kuriuo atveju, manytina, jog kompensacija už bet kokių metu susiformavusių lūkesčių, svarbiausia realių, pažeidimą, yra lūkesčių intereso gynimas. Darytina išvada, jog vertinant civilinės atsakomybės tikslus, akivaizdu, jog abiejų rūšių civilinė atsakomybė gina lūkesčių interesą, jau vien todėl, kad taikant tiek sutartinę, tiek deliktinę civilinę atsakomybę, suteikiama teisė reikalauti ir tiesioginių, ir netiesioginių nuostolių - negautų pajamų atlyginimo, o tai yra lūkesčių intereso užtikrinimo išraiška.

Taikant tiek sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę, gali būti siekiama atkurti *status quo ante* (liet. padėtis, kuri yra), o siekiamybė grąžinti šalis į padėtį, buvusią iki sutarties pažeidimo ar delikto, yra tikrumo intereso užtikrinimas. Iš esmės, dažniausiai esant sutartinių santykių pažeidimui ir taikant sutartinę atsakomybę siekiama tinkamo sutarties įvykdymo, t. y. *status quo* pagerinimo, o ne padėties, buvusios iki sutarties sudarymo atkūrimo, tačiau praktikoje tokiose situacijose, kai, pavyzdžiui, pirkėjas laiku nesumoka už prekes sutartyje numatyto atlyginimo tinkamai neįvykdydamas sutarties, pardavėjas turi teisę prašyti arba sumokėti sutartą pinigų sumą, t. y. tinkamai įvykdyti sutartį, arba prašyti prekių grąžinimo (restitucijos) - sutarties šalių grąžinimo į padėtį, buvusią iki sutarties sudarymo. Tokiu atveju, sutartinė atsakomybė atsiranda kaip antrinis teisinis santykis, tai yra nauja prievolė, kuri kyla dėl sutarties neįvykdymo ir tokioje situacijoje pritaikius sutartinę atsakomybę - grąžinus pardavėjui prekes, jis turėtų atsidurti padėtyje, kurioje buvo iki sutarties sudarymo, o tai būtų *status quo ante* atkūrimas. Teisės doktrinoje pabrėžiama, jog nukentėjusi šalis turi teisę reikalauti ne tik žalos, už sutarties pažeidimą atlyginimo, bet ir reikalauti padėties, kuri būtų buvusi, jei sutartis iš viso nebūtų sudaryta, atstatymo⁴⁴. Tuo tarpu, kaip jau minėta, deliktinės atsakomybės taikymo tikslas taip pat yra atkurti padėtį, buvusią iki teisės pažeidimo. Be to, teisės doktrinoje atskleidžiama, jog kompensacija sutarčių teisėje gali būti priteista ir už tikrumo intereso pažeidimą, kadangi siekiama, kad kreditorius atsidurtų tokioje padėtyje, kurioje būtų buvęs, jei sutartis iš viso nebūtų buvusi sudaryta⁴⁵. Remiantis Lietuvos teismų praktika, esant sutartiniams santykiams taip pat gali būti ginamas tikrumo interesas, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, jog civilinėje atsakomybėje žala suprantama kaip sunaikinimas, praradimas, nuvertėjimas ar kitoks vertės sumažinimas,

---

⁴⁴ RICHARDS, P., *Law of Contract*, London: Pitman Publishing, 1995, p. 291

⁴⁵ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. et al., *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 358

statinio projektinei dokumentacijai sukurti asmuo skiria lėšas ir projektavimo dokumentai gali būti laikomi turtais, o jų sunaikinimas ar vertės praradimas gali būti kvalifikuojamas kaip žala. Jeigu projektinė dokumentacija nesunaikinta, bet praranda aktualumą užsakovui ir jis atsisako įgyvendinti projektą, tai jo išleistos lėšos projektinei dokumentacijai gali būti pripažintos nuostoliais, jeigu jos objektyviai nulemtos neteisėtų asmenų veiksmų⁴⁶. Akivaizdu, jog minėtoje situacijoje ginamas nukentėjusiojo, t. y. užsakovo, tikrumo interesas, esant sutartiniams santykiams, kadangi žala yra laikomos ir užsakovo lėšos, skirtos statinio projektinei dokumentacijai sukurti. Darytina išvada, jog tiek taikant sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę, užtikrinamas asmens *status quo* ir tuo pačiu ginamas tikrumo interesas.

Nagrinėjant civilinės atsakomybės taikymą už sutarties neįvykdymą *a priori* peršasi išvada, kad taikant sutartinę atsakomybę lūkesčių interesas ginamas tais atvejais, kai kreditorius siekia kompensacijos nenutraukęs sutarties, o tikrumo interesas ginamas, kai sutartis dėl skolininko padaryto pažeidimo nutraukiama⁴⁷. Kreditorius, nenutraukęs sutarties vis dar tikisi atsidurti tam tikroje padėtyje, kurioje tikėjosi būti sudarydamas sutartį ir ją įvykdžius, todėl tai laikoma lūkesčių intereso gynimu, o tikrumo interesas ginamas nutraukus sutartį, kadangi tokiu atveju gali būti taikoma restitucija. Minėta nuomonė kritikuotina, kadangi lyginamieji užsienio valstybių nacionalinės sutarčių teisės tyrimai atskleidžia, jog tikrumo interesas ginamas ir tais atvejais, kai sutartis nėra nutraukiama, o sutarties nutraukimas neužkerta kelio lūkesčių intereso gynimui. Pavyzdžiui, Vokietijos teisės doktrinoje pripažįstama, jog sutarčių teisė prioritetą teikia lūkesčių intereso gynimui, o nutraukus sutartį ginamas restitucinis, t. y. tikrumo interesas, nepaisant to, tikrumo interesas gali būti ginamas ir nenutraukus sutarties, jeigu sunku įrodyti dėl pažeidimo prarastos naudos mastą. Austrijos teisės doktrina šiuo klausimu artima Vokietijos, tačiau tais atvejais, kai sutartis nutraukiama dėl kaltais skolininko veiksmais padaryto sutarties pažeidimo, yra galimybė reikalauti kompensacijos už lūkesčių intereso pažeidimą. Prancūzijos teisės aktuose nustatyta, jog sutarties nutraukimas neužkerta kelio ginti nei lūkesčių, nei tikrumo interesus. Jungtinės Karalystės teisėje pripažįstama, jog sutartinės atsakomybės taikymas gina tiek lūkesčių, tiek tikrumo, tiek restitucinį interesą komuliatyviai, o kai kuriais atvejais kreditorius turi teisę reikalauti tik tikrumo intereso gynimo, pavyzdžiui, kai sudėtinga įrodyti prarastą

---

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje A.Č v. UAB „Molesta“ Nr. 3K-3-370/2010

⁴⁷ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. et al., *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013 p. 358

naudą⁴⁸. CK 6.221 straipsnio 2 dalis nustato nukentėjusios sutarties šalies teisę reikalauti nuostolių, atsiradusių dėl sutarties neįvykdymo, atlyginimo, net ir nutraukus sutartį. Kadangi nuostoliai tokiu atveju apskaičiuojami pagal CK 6.249 straipsnio 1 dalyje numatytus nuostolių apskaičiavimo principus, darytina išvada, jog taikant sutartinę atsakomybę, net ir nutraukus sutartį gali būti ginamas lūkesčių interesas. Lietuvos teismų praktikoje remiantis šia norma ginami nukentėjusios šalies interesai nutraukus sutartį⁴⁹. Lyginant skirtingų teisės sistemų sutartinės atsakomybės reglamentavimą, nutraukiant arba nenutraukiant sutarties, valstybių nacionalinės teisės skiriasi, tačiau, akivaizdu, jog sutartiniuose santykiuose abiem atvejais nukentėjusioji šalis gali reikšti reikalavimus tiek dėl lūkesčių tiek dėl tikrumo interesų gynimo.

Nors CK normos konkrečiai neapibrėžia, kokius interesus gina kiekviena iš civilinės atsakomybės rūšių, analizuojant CK 6.249 straipsnio 1 dalies normas, akivaizdu, jog sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymas skirtas apginti nukentėjusio asmens interesus ir atlyginti jam padarytus tiek tiesioginius, tiek netiesioginius nuostolius, todėl lūkesčių ir tikrumo interesai yra apginami taikant bet kurią iš civilinės atsakomybės rūšių. Priteisiami nuostoliai turi užtikrinti, jog tiek nukentėjusi sutarties šalis atsidurtų tokioje padėtyje, kuri buvo iki sutarties arba kurioje tikėjosi būti tinkamai įvykdžius sutartį, tiek dėl delikto nukentėjęs asmuo atsidurtų padėtyje, kuri būtų buvusi, jei nebūtų įvykęs deliktas. Darytina išvada, jog abiejų rūšių civilinės atsakomybės tikslai ir ginami interesai sutampa, nepaisant to, kuri iš jų taikoma, kadangi tiek lūkesčių, tiek tikrumo interesai yra glaudžiai tarpusavyje susiję, o ir sutartinė bei deliktinė atsakomybė turi daugiau panašumų, nei skirtumų.

1.2.3. Skirtumai, įrodinėjant bendrąsias civilinės atsakomybės sąlygas

Papildomai paminėtina, jog civilinės atsakomybės rūšys skiriasi jas vertinant pagal imperatyviai nustatytas būtinausias civilinės atsakomybės sąlygas. Kiekvienos nacionalinės teisės įstatymų leidėjas turi diskrecijos teisę nustatyti skirtingas sąlygas, kurioms esant dėl sutarties pažeidimo yra taikoma sutartinė, o dėl delikto – deliktinė atsakomybė⁵⁰. Lietuvos teisės sistemoje įtvirtintos bendrosios civilinės atsakomybės

⁴⁸ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. *et al.*, *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 358

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ferteksos transportas“ v. Baltarusijos Respublikinės unitarinės įmonės „Gamybinis susivienijimas „Belaruskalij“ Nr. 3K-3-273/2009

⁵⁰ IVANAUSKIENĖ, E. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2015, p. 298

normos, o CK 6.246 - 6.249 straipsniai nustato būtinąsias civilinės atsakomybės taikymo sąlygas: žalą (nuostolius), kaltę, neteisėtus veiksmus ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos. Šios bendrosios taisyklės taikomos tiek sutartinei, tiek deliktinei atsakomybei, tačiau, tam tikrais atvejais - skirtinga apimtimi. Toliau šiame darbe aptariamas kiekvienos civilinės atsakomybės sąlygos taikymas skirtingų rūšių atsakomybės atvejais.

Neteisėti veiksmai yra viena iš bendrųjų civilinės atsakomybės sąlygų. Bendriausia prasme ji suprantama kaip asmens elgesio neatitiktis teisei. Taikant civilinę atsakomybę neteisėti veiksmai yra tie, kurie neatitinka ne tik civilinės teisės, bet ir kitų teisės šakų teisės aktų reikalavimų, principų⁵¹. Svarbu atkreipti dėmesį, jog Lietuvos teismų praktikoje išaiškina, kad nenustačius būtiniosios sutartinės civilinės atsakomybės sąlygos, t. y. atsakovų neteisėtų veiksmų, kiti argumentai netenka teisinės reikšmės⁵². CK 6.246 straipsnio 1 dalis apima neteisėtą veikimą ir neveikimą tiek deliktinės, tiek sutartinės atsakomybės atžvilgiu. Veiksmų neteisėtumo sąlyga taikant sutartinę atsakomybę nėra tokia svarbi kaip taikant deliktinę, kadangi deliktinės atsakomybės taikymui būtinas bendrųjų teisės principų, draudžiančių daryti žalą kitiems, pažeidimas arba žalos atsiradimas nevykdant specialiuųjų įstatymo reikalavimų, o sutartinės atsakomybės taikymui užtenka sutarties nevykdymo arba netinkamo sutartinių įsipareigojimų vykdymo. Be to, sutartiniuose santykiuose esama situacijų, kai skolininkas pažeidžia sutarties sąlygą, nesureguliuotą nei dispozityvia norma, nei komerciniu papročiu, nei įprastai reiškiamais reikalavimais, nes šalims yra leidžiama reguliuoti tarpusavio santykius išimtinai sutarties nuostatomis, sudaryti įstatymuose neapertas sutartis. Tokiu atveju sunku nustatyti, ką gi skolininkas konkrečiai pažeidė, todėl veiksmų neteisėtumas čia turėtų būti vertinamas kaip sutarties sąlygos pažeidimas apskritai ir dėl to daugeliu atveju sutartinės atsakomybės veiksmų priešingumas teisei preziumuojamas⁵³. Atkreiptinas dėmesys, jog nacionalinėje teismų praktikoje yra išaiškina, jog sutartinės prievolės neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas, kaip sutartinės atsakomybės sąlyga, nėra preziumuojamas (CK 6.246, 6.256 straipsniai), todėl ginčo atveju jį privalo įrodyti ieškovas, reikalaujantis taikyti sutartinę civilinę atsakomybę (Lietuvos Respublikos

---

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2013 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje E. P. ir G. P. v. „If P&C Insurance AS“ ir UAB „PZU Lietuva“ Nr. 3K-3-405/2013

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB Medicinos bankas v. BUAB „Liturta“, AB „Lietuvos draudimas“, UAB „Lituka“ ir Ko, UAB draudimo kompanijai „PZU Lietuva“, K. K., D. Č., V. J., P. Č., K. K. įmonei Turto, verslo vertinimo ir audito biurui, „Ergo Insurance SE“ Nr. 3K-3-290-706/2015 ir kt.

⁵³ AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. et al., *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 183

civilinio proceso kodekso (toliau – CPK)⁵⁴ 178 straipsnis). Taigi, vertinant patį sutartinės prievolės neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą, prezumpcija negalima, bet ieškovui įrodžius, jog tam tikra sutarties sąlyga ar visa sutartis iš esmės buvo neįvykdyta, neteisėti veiksmai, kaip civilinės atsakomybės sąlyga yra preziumuojama.

Lietuvoje taikant tiek deliktinę, tiek sutartinę atsakomybę, kai įrodomi asmens neteisėti veiksmai, asmuo tampa skolininku ir jo kaltė preziumuojama⁵⁵, todėl ieškovas neįrodinėja šios sąlygos, o atsakovas turi teisę ją paneigti, išskyrus įstatyme numatytas išimtis (CK 6.248 straipsnio 1 dalis). Kaltės įrodinėjimas, taikant sutartinę arba deliktinę atsakomybę, skiriasi tik tam tikrais specifiniais atvejais, pavyzdžiui, CK 6.256 straipsnio 4 dalis numato griežtą verslininko atsakomybę už netinkamą sutarties vykdymą. Teismų praktikoje laikomasi tokios pačios pozicijos, aiškinant, jog jei į sutartį neįtraukta išlyga dėl kaltės, esant reikalavimui taikyti sutartinę civilinę atsakomybę teismas turi nustatyti tris atsakomybės sąlygas: žalą, neteisėtus veiksmus ir priežastinį ryšį⁵⁶, o tai reiškia, kad vien sutarties pažeidimas yra pakankama sąlyga taikyti sutartinę atsakomybę, CK taip pat yra įtvirtinti ir kiti griežtosios sutarties šalies civilinės atsakomybės taikymo atvejai⁵⁷. CK 6.266, 6.267, 6.270, 6.292-6.300 straipsniuose įtvirtinti deliktai numato skolininko atsakomybę be kaltės⁵⁸.

CK 6.263 straipsnyje numatytas generalinio delikto taikymas, kuris reiškia pareigos elgtis rūpestingai ir atidžiai, kad kitam asmeniui nebūtų padaryta žalos, pažeidimą, o tai yra neteisėti veiksmai, kurie yra kaltės elementas⁵⁹. Nacionalinėje teisės doktrinoje egzistuoja nuomonė, jog generalinio delikto taisyklė lemia ir tai, kad Lietuvoje taikoma kaltumo prezumpcija savaime apima ir neteisėtų veiksmų prezumpciją⁶⁰. Lietuvos teismų praktikoje taip pat yra išaiškinta, jog pagal generalinio delikto taisyklę atsakomybės pagrindas yra bendro pobūdžio rūpestingumo ir atsargumo pareigos pažeidimas, sukėlęs kitam asmeniui žalą. Pagal CK 6.248 straipsnio 3 dalį laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu, atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes, jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus,

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340

⁵⁵ Norkūnas, A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2002

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB Medicinos bankas v. BUAB „Liturta“, AB „Lietuvos draudimas“, UAB „Lituka“ ir Ko, UAB draudimo kompanija „PZU Lietuva“, K. K., D. Č., V. J., P. Č., K. K., UAB Turto, verslo vertinimo ir audito biuras, „Ergo Insurance SE“ Nr. 3K-3-290-706/2015

⁵⁷ Pavyzdžiui CK 6.256 str. 4 d., 6.295 str., 6.845 str. 1 d.

⁵⁸ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 1011

⁵⁹ MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 59

⁶⁰ MIKELĖNAS, V. et al., *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 389 iš MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 59

kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Ši norma asmens neteisėtus veiksmus, pasireiškusius bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimu, susieja su jo kalte, t. y. kaltė apima ir neteisėtus veiksmus⁶¹. Atkreiptinas dėmesys, jog jei egzistuoja konkrečių teisių ir pareigų pažeidimas, numatytas įstatyme, kaltę reikia vertinti atskirai⁶². Teisės normos nenumato sutartinės atsakomybės dėl bendro pobūdžio pareigos elgtis rūpestingai ypatumų, todėl darytina prielaida, jog kaltės prezumpcija sutartiniuose santykiuose nereikia neteisėtų veiksmų prezumpcijos, tačiau, tiek įstatymas, tiek sutartis gali nustatyti, kad konkrečiu atveju civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės⁶³ ir tokiu atveju ieškovas turi įrodyti tik trijų civilinės atsakomybės sąlygų egzistavimą.

CK 6.248 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas mišrios kaltės institutas taikomas ir sutartinei, ir deliktinei atsakomybei, tačiau specialiosios normos detalizuoja mišrios kaltės principo taikymą skirtingų rūšių civilinės atsakomybės atvejais. Mišrios kaltės principas iš esmės skirtas civilinės atsakomybės mažinimui arba atleidimui nuo jos, kadangi jis reglamentuoja nukentėjusio asmens kaltės įtaką atlygintinos žalos dydžiui. Teisės doktrinoje pabrėžiama, jog pagrindinis deliktinės atsakomybės taikymo tikslas yra žalos nukentėjusiajam atlyginimas, tačiau didelė paties nukentėjusiojo kaltė dėl žalos atsiradimo, reikalauja proporcingo žalos padalinimo tarp žalą padariusio ir žalą patyrusio asmenų⁶⁴, tokios pačios pozicijos laikomasi ir sutartinės atsakomybės atžvilgiu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, jog mišrios kaltės instituto tikslas, taikant civilinę atsakomybę, yra tas, kad asmuo, kurio teisės buvo pažeistos, turi prisiimti nerūpestingo elgesio savo paties teisių atžvilgiu pasekmes⁶⁵. CK 6.259 straipsnis nustato, jog neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius sutartinę prievolę dėl abiejų šalių kaltės, skolininko atsakomybė gali būti mažinama arba jis iš esmės atleidžiamas nuo atsakomybės taikymo. CK 6.282 straipsnis nustato, jog esant nukentėjusiojo dideliame neatsargumui, dėl kurio įvyko deliktas arba padidėjo žala, atsižvelgiant į nukentėjusiojo kaltės dydį, žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenustato ko kita, gali būti sumažintas arba minėta žala gali būti iš viso neatlyginama, t. y. kaltas asmuo atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės taikymo. Taigi, tiek taikant sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę yra

---

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Veiza“ v. UAB „Čili pica“, UAB „Čili holdings“, UAB „Azijos skoniai“, UAB „Gamtos virtuvė“, UAB „GCW“ Nr. e3K-3-99-701/2017

⁶² MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 67

⁶³ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.

⁶⁴ HONDIUS, E. *Modern Trends in Tort Law*. The Hague, London and Boston: Kluwer law international, 1999, p. 209

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje G. K. ir V. T. V. AB DNB bankas Nr. 3K-3-88-684/2015

galimybė taikyti mišrios kaltės institutą, tačiau, analizuojant konkrečias normas, akivaizdu, jog deliktinei atsakomybei taikomas didelio neatsargumo kriterijus, o sutartinės atsakomybės atveju kaltės formos nėra išskiriamos⁶⁶.

Priežastinį ryšį būtina nustatyti tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės atvejais, bet jo vertinimas taikant skirtingų rūšių atsakomybę skiriasi. Priežastinio ryšio nustatymas pažeidus sutartinius santykius svarbus tik sprendžiant nuostolių atlyginimo klausimą, t. y. esant kitoms atsakomybės formoms: baudai, delspinigiams, atsakomybės už pinigines prievolės neįvykdymą, priežastinis ryšys yra antraeilis dalykas ir reikšmę įgyja tik kai teismas sprendžia dėl šių rūšių atsakomybės sumažinimo. Kreditorius, siekiantis išieškoti netesybas, įrodinėja tik patį sutartinio įpareigojimo neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo faktą, o skolininkas turi teisę pateikti įrodymus dėl nepagrįstai didelių netesybų ir tokiu atveju teismo teisė, bet ne pareiga vertinant minėtus įrodymus atsižvelgti į priežastinio ryšio tarp nuostolių ir netesybų būvimą⁶⁷. Jeigu deliktas atitiks sutarties pažeidimą⁶⁸, už kurį numatytos netesybos, tuomet, sprendžiant dėl sutartinės atsakomybės taikymo pagrįstumo, reikės nustatyti tik ar buvo pažeista sutartinė pareiga ir už šį pažeidimą numatytos netesybos⁶⁹.

Daugelyje teisės sistemų⁷⁰ nustatant priežastinį ryšį taikoma nuostolių numatymo doktrina. Doktrinoje egzistuoja nuomonė, jog nuostolių numatymo galimybė turėtų būti vertinama pareigos pažeidimo metu, kadangi tiek sutarties pažeidimo, tiek delikto atveju yra netinkamai vykdomas įsipareigojimas, kurio pagrindinis skirtumas – kilmė⁷¹. Minėta nuomonė suponuoja išvadą, jog nuostolių numatymo doktrina gali būti taikoma tiek taikant deliktinę, tiek sutartinę atsakomybę, tačiau akivaizdu, jog nuostolių numatymas praktiškai įmanomas tik esant sutartiniams santykiams, kadangi teoriškai, iki įvykstant deliktui, šalių nesieja jokie tarpusavio teisiniai santykiai. CK 6.258 straipsnio 4 dalis pateikia aiškų atsakymą, jog aiškinantis žalos numatymo galimybę turi būti vertinamas sutarties sudarymo momentas, nes būtent šiuo metu sutarties šalis vertina sutartimi

---

⁶⁶ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.

⁶⁷ AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. *et al.*, *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 187

⁶⁸ Plačiau apie civilinės atsakomybės rūšių konkurenciją 2 šio darbo skyriuje.

⁶⁹ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.

⁷⁰ Belgijos, Prancūzijos, Ispanijos, Italijos, Anglijos, Liuksemburgo teisės sistemose iš VON BAR, C.M CLIVE, E., *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DFCR) Full Edition*. Munich: european law publishers, 2009, p. 931

⁷¹ IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012, p. 248 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>

prisiimamas rizikas ir sprendžia klausimą dėl sutarties sudarymo apskritai⁷². Nuostolių numatymo doktrina grindžiama tuo, kad šalis, sudarydama sutartį, įvertina visas galimas rizikas ir sutinka jas prisiimti. Lietuvos teisės sistema nuostolių numatymo taisyklę taiko tik sutartiniams santykiams, pavyzdžiui, CK 6.258 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, jog sutartinės prievolės neįvykdęs verslininkas atsako tik už tuos nuostolius, kuriuos sudarydamas sutartį numatė ar galėjo protingai numatyti kaip tikėtiną prievolės neįvykdymo padarinį.

Įrodinėjant žalą, kaip civilinės atsakomybės sąlygą, vertinant skirtingų rūšių civilinę atsakomybę, esminių skirtumų įrodinėjime nėra: CK įtvirtintos nuostatos, kad kiekvienas asmuo turi elgtis taip, jog nepadarytų kitam žalos (6.263 straipsnis), tinkamai ir laiku vykdyti savo sutartines prievoles (6.256 straipsnis). Svarbu paminėti, jog pareigos atlyginti padarytą žalą apimtis tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės atveju nustatant priežastinį ryšį, sutampa, ir tokio reglamentavimo laikosi tiek bendroji, tiek kontinentinė teisės sistemos⁷³. Deliktinės atsakomybės taikymui priežastinio ryšio nustatymas yra būtinas visose teisinėse sistemose, o žala gali būti priskiriama konkrečiam asmeniui, kuris padaro pažeidimą, arba kitam asmeniui⁷⁴, pavyzdžiui, netiesioginė darbdavio deliktinė atsakomybė, netiesioginė tėvų atsakomybė už nepilnamečio veiksmus. Žalos ir nuostolių samprata, įtvirtinta CK 6.249 straipsnio 1 dalyje taikoma tiek deliktinėje, tiek sutartinėje civilinėje atsakomybėje. Pareiga įrodyti patirtos žalos dydį tenka jos atlyginimą priteisti prašančiam asmeniui. Iš esmės, žalos įrodinėjime tarp sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumo nėra, tačiau gali skirtis pats žalos apskaičiavimas, kadangi skiriasi civilinės atsakomybės formos - taikant sutartinę atsakomybę galima prašyti ne tik nuostolių, bet ir netesybų sumokėjimo, o taikant deliktinę – tik nuostolių atlyginimo⁷⁵. Nors sutartinė atsakomybė gali pasireikšti ir netesybomis, tačiau tai pačios atsakomybės esmės nekeičia, kadangi netesybos atskirais atvejais laikomos iš anksto numatytais būtiniais kreditoriaus nuostoliais, kurių nereikia įrodinėti⁷⁶.

Apibendrinant, svarbu paminėti, kad kiekvienos iš civilinės atsakomybės sąlygų vertinimas konkrečiu atveju iš esmės skiriasi. Tai lemia skirtingos kiekvienos situacijos faktinės aplinkybės, kurias teismas vertina *ad hoc*, todėl civilinės atsakomybės sąlygų

---

⁷² SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 1037

⁷³ HARDER, S. *Measuring damages in the law of obligations. The Search for Harmonised Principles* Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010, p. 53

⁷⁴ BERGER, F. GESELLSCHAFT, S. *European Group on Tort Law Principles of European Tort Law: Text and Commentary*, Horn, Austria: SpringerWienNewYork, 2005, p. 23

⁷⁵ MIKELĖNAS, V. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 552

⁷⁶ JUŠKEVIČIUS J., RUDZINSKAS A. Civilinės atsakomybės už netinkamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą taikymo Lietuvoje ir Italijoje ypatumai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 12 (114) p. 75

skirtumų vertinimas taikant sutartinę arba deliktinę atsakomybę, yra daugiau teorinio pobūdžio.

1.2.4. Deliktinė atsakomybė – imperatyvi, o sutartinė kyla iš sutarties laisvės principo įgyvendinimo

Ankstesnėje Lietuvos teisės doktrinoje buvo teigiama, jog deliktinės teisės ir pareigos numatytos įstatyme, o sutartinės prisiimtos savanoriškai šalių susitarimu, ir tai buvo laikoma esminiu ribiniu skirtumu. Tačiau šiuolaikinėje teisės doktrinoje pripažįstama, jog sutartinės pareigos galioja tik todėl, kad teisės aktų normos joms suteikia privalomąją galią⁷⁷. Pažymėtina, jog tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės pagrindai yra imperatyvūs. Sutarties privalomumas kildintinas iš įsipareigojančiojo asmens apsisprendimo laisva valia prisiimti prievolę, be to, sutartinės prievolės įpareigoja ir turi būti vykdomos, nes jos yra skolininko valios išraiška⁷⁸.

Sutarties privalomumo ir vykdytinumo (*pacta sunt servanda*) principai, kuriais grindžiami sutartiniai santykiai, lemia, kad bet koks sutarties netinkamas vykdymas reiškia sutarties pažeidimą, už kurį atsakinga sutartinių įsipareigojimų nevykdanti sutarties šalis. Sutarties šaliai neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius sutartį, kita sutarties šalis, atsižvelgiant į aplinkybes, įgyja teisę naudotis sutartyje ir įstatyme nustatytais teisių gynimo būdais, įtvirtintais tiek bendrosiose sutarčių teisės normose, tiek ir atitinkamas sutartis reguliuojančiose teisės normose⁷⁹. Tokio pobūdžio Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika formuoja taisyklę, jog sutarties neįvykdymas arba netinkamas įvykdymas, t. y. *pacta sunt servanda* principo nesilaikymas, yra taip pat imperatyviai draudžiamas kaip ir draudimas elgtis taip, kad atsirastų galimybė sukelti kitam asmeniui žalos, taigi, tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės taikymo pagrindai yra įtvirtinti imperatyviai. CK 6.189 straipsnio 1 dalis nustato, jog teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią, sutartis įpareigoja atlikti ne tik tai, kas tiesiogiai joje numatyta, bet ir visa tai, ką lemia sutarties esmė arba įstatymai. Be to, teisės aktuose įtvirtinta daug imperatyvaus pobūdžio taisyklių, reglamentuojančių specifinius sutartinius

⁷⁷ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 2

⁷⁸ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. et al., *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 27

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje J.G. v. AB „SEB bankas“ Nr. 3K-7-306/2012

santykius, pavyzdžiui, vartojimo sutarčių srityje⁸⁰. Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje netgi nurodyta, jog sprendžiant dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės atribojimo, svarbu pažymėti, jog sutartis įpareigoja atlikti ne tik tai, kas tiesiogiai joje nustatyta, bet ir visa tai, ką lemia sutarties esmė arba įstatymai⁸¹. Akivaizdu, jog Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintas sutarties sąlygų imperatyvumas, todėl sutartinei atsakomybei yra taikomi imperatyvūs pagrindai.

Civilinės atsakomybės skirtumu teorijoje laikomas savanoriškumas sudarant sutartį ir nuomonė, jog delikto atveju asmuo, sukėlęs žalą, tokioje situacijoje atsirado ne savo noru. Toks skirtumas grindžiamas delikto kaip nelaimingo, nenumatyto įvykio suvokimu, tačiau kiekvienas asmuo, pasirinkdamas dalyvauti tam tikruose santykiuose, atlikdamas tam tikrus veiksmus ar susilaikydamas nuo jų, prisiima teisės aktuose numatytas pasekmes⁸². Apibrėžiant protingo ir rūpestingo žmogaus sąvoką, nėra jokio skirtumo, ar taikoma sutartinė, ar deliktinė civilinė atsakomybė⁸³, pavyzdžiui, asmuo, valdydamas padidinto pavojaus šaltinį – automobilį ir dalyvaudamas eisme, turi pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai, suvokti, jog valdo padidinto pavojaus šaltinį ir privalo atsakyti už dėl neatidumo ar nerūpestingumo atsiradusią žalą⁸⁴. Teisės doktrina pabrėžia, jog autotransporto savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės specifika grindžiama autotransporto priemonės specifika – autotransporto priemonė yra didesnio pavojaus šaltinis, todėl bendro pobūdžio pareigos veikti atsargiai ir atidžiai apimtis priklauso nuo asmens veiklos pobūdžio, kuo pavojingesnė aplinkiniams yra asmens veikla, tuo ši pareiga didesnė⁸⁵. Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje nustatyta, jog taikant deliktinę atsakomybę asmens veiksmų neteisėtumas ir kaltė gali būti konstatuojami ne tik dėl konkrečios normos pažeidimo, bet ir dėl asmens nepakankamai atidaus, atsargaus elgesio, konkrečiu atveju – dalyvaujant eisme su transporto priemone⁸⁶ lygiai taip pat, kaip sutarties kontrahentai įsipareigoja sąžiningai vykdyti sutartinius įsipareigojimus ir atsako už žalą, atsiradusią dėl neatsakingo ar nesąžiningo sutarties vykdymo. Profesinės

---

⁸⁰ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 2

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Gaumina“ v. UAB „Raminora“ Nr. 3K-3-327-687/2015

⁸² IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012, p. 246 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>

⁸³ HARDER, S. *Measuring damages in the law of obligations. The Search for Harmonised Principles* Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010, p. 54

⁸⁴ SMITH, J. C. *The Law of Contract*. London: Sweet&Maxwell, 2002, p. 2

⁸⁵ ABRAMAVIČIUS, A., MIKELĖNAS, V. *Autotransporto priemonių valdytojų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Registrų Centras, 2010, p. 291

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje G.Č. v. S. D., R. L., AB „Lietuvos draudimas“ Nr. 3K-3-597-421/2015

civilinės atsakomybės taikymo atveju, tam tikros profesijos atstovai (antstoliai, gydytojai, notarai ir pan.) pasielgę nerūpestingai, atsako pagal griežtesnius civilinės atsakomybės sąlygų taikymo standartus, nei kitų profesijų atstovai, kadangi jie yra savanoriškai pasirinkę būtent tą didesnės rizikos profesiją, žino savo pareigas ir, padarę žalą, atsako pagal deliktinės atsakomybės taikymo normas, nepaisant net aplinkybės, jog tarp jų ir kliento yra sudaryta sutartis. Akivaizdu, jog abiem atvejais asmenys, dalyvaudami tokiuose santykiuose, savo noru įsipareigoja nepažeisti teisės aktų normų ir sutarties sąlygų, o jas pažeidus - atlyginti dėl to atsiradusią žalą.

Tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės taikymas kyla kaip antrinis teisinis santykis pažeidus imperatyvias teisės aktų nuostatas, kurių tikslas apsaugoti tiek sutarties šalių, tiek bendrai visų asmenų teises ir teisėtus interesus. Ir sutartinės, ir deliktinės atsakomybės taikymas reglamentuotas teisės aktuose, o asmuo, laisva valia pasirinkdamas dalyvauti tam tikruose santykiuose ir atlikdamas tam tikrus veiksmus, privalo būti atidus ir rūpestingas, įsipareigoja elgtis pagal visuotinai pripažintus protingumo standartus ir dėti visas pastangas siekiant nepažeisti kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų, todėl šis doktrinoje išskiriamas civilinės atsakomybės rūšių skirtumas praranda prasmę.

1.2.5. Asmenys, kuriems daroma neigiama įtaka

Dar vienu sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumu doktrinoje laikoma taisyklė, jog sutartinių pareigų pažeidimas daro neigiamą įtaką tik sutarties šalims, konkreitiems asmenims, o tuo tarpu bendrosios pareigos pažeidimas, dėl kurio kyla deliktinė atsakomybė, gali daryti žalą kiekvienam asmeniui. Tačiau sutartinės prievolės pažeidimas daro žalą ne tik kreditoriui, bet dažnai ir platesniam asmenų ratui, nes pareigų neįvykdymas vienoje civilinės apyvartos grandyje gali sukelti nesklandumą didesnėje prekinės ir piniginės apyvartos grandyje⁸⁷. Pavyzdžiui, jeigu neįvykdoma sutartinė prievolė arba praleidžiamas terminas apmokėti už pagal pirkimo – pardavimo sutartį gautas prekes, žalą gali patirti ne tik tuose santykiuose esantis pardavėjas, bet ir kiti asmenys, kadangi pardavėjas dažniausiai turi ir kitų įsipareigojimų, o numatytu laiku negavęs planuotų piniginių lėšų gali praleisti terminą atsiskaityti su savo kreditoriais, ko pasekoje netinkamai įvykdoma kita sutartis ir dėl to gali tekti sumokėti netesybas. Arba, pavyzdžiui, pardavėjui pateikus netinkamos kokybės prekes, kurias pirkėjas perparduoda už mažesnę kainą nei buvo tikėtasi, pirkėjas negauna pajamų, kurias tikėjosi gauti, o

---

⁸⁷ AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. *et al.*, *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 178

galbūt jis dar patiria ir papildomų išlaidų, pavyzdžiui, jam tenka samdytis ekspertą, kuris nustatytų tikrąją prekių vertę, arba netinkamos kokybės prekės gali sukelti žalos pirkėjo turtui, pavyzdžiui išsilieja tepalai, kurie sugadina pirkėjo grindų dangą⁸⁸. Akivaizdu, kad sutartinės prievolės neįvykdymas arba netinkamas įvykdymas gali sukelti įvairaus pobūdžio žalą tiek sutarties šalims, tiek su sutartimi nesusijusiems tretiesiems asmenims.

Vertinant situaciją iki delikto, yra pagrįsta galimybė laikyti, jog deliktinė prievolė egzistuoja viso pasaulio atžvilgiu, kadangi reikalaujama nepažeisti bendros pareigos. Svarbu atkreipti dėmesį, jog po bendrosios pareigos pažeidimo atsiradusi žala yra konkretaus asmens atžvilgiu ir tokiu atveju šio skirtumo tarp deliktinės ir civilinės atsakomybės nelieka. Sutarties šalims sudarius sutartį, kyla ne tik pareiga jos nepažeisti kitų sutarties šalių atžvilgiu, bet tuo pačiu ir pareiga nepažeisti sutartinių įsipareigojimų visų trečiųjų asmenų atžvilgiu, t. y. viso pasaulio atžvilgiu⁸⁹. Šiuolaikinėje sutarčių teisės praktikoje sutartys vis dažniau sudaromos naudojantis elektroninėmis ryšio priemonėmis, standartizuotomis formomis, todėl didelė dalis kontrahentų nepažįsta, iš esmės net nežino, su koku asmeniu sudaro sutartį, todėl akivaizdu, jog šių dienų sutarčių teisė egzistuoja ir tarp nepažįstamų asmenų, sukurdamą jų tarpusavio teises ir pareigas⁹⁰.

Tiek sutartinė tiek deliktinė civilinė atsakomybė yra imperatyvi pareiga, dalyvaujant tam tikruose santykiuose, viso pasaulio atžvilgiu elgtis rūpestingai ir vykdyti pareigas, nesvarbu, ar sutartinės, ar bendrąsias, o elgiantis ne pagal visuotinai pripažinto protingo ir rūpestingo žmogaus standartą, žala gali atsirasti bet kurio asmens atžvilgiu. Vertinant deliktinės ir sutartinės atsakomybės skirtumą pagal asmenų ratą, kuriam gali būti padaroma žala ar neigiama įtaka pažeidus sutartį ar įvykus deliktui, šio skirtumo egzistavimas nėra iki galo įrodytas, todėl šis kriterijus tinkamai neišskiria sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymo ribų.

1.2.6. Nevienodas atsakomybės dydis bei jo nustatymo principai

Sutartinės atsakomybės atveju teisę nustatyti atsakomybės ribas turi pačios sutarties šalys, sudarydamos sutartį, taip pat jos turi teisę susitarti dėl atsakomybės netaikymo, o

---

⁸⁸ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. *et al.*, *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 26

⁸⁹ IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012, p. 246 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>

⁹⁰ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2016.

deliktinės atsakomybės atveju tokio pobūdžio susitarimai draudžiami. Deliktinės atsakomybės ribojimo draudimas kyla iš bendro suvokimo, jog vienam asmeniui padarius žalą kitam, pažeidžiant bendrąją imperatyvią pareigą, turtinė žala ir netgi neturtiniai nuostoliai privalo būti atlyginti pilna apimtimi. CK 6.251 straipsnyje numatyta taisyklė, jog padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę. Tokio pobūdžio reglamentavimas įtvirtina visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimą taikant bet kurią iš civilinės atsakomybės rūšių, tačiau su išimtimi, jog teisės aktai arba sutartis gali numatyti ribotą atsakomybę.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog net ir leidžiamais susitarimams dėl atsakomybės ribojimo yra taikomos išimtys. CK 6.193 straipsnis nustato, jog sutartys visų pirma turi būti aiškinamos sąžiningai, siekiant nustatyti tikruosius sutarties šalių ketinimus. CK 6.211 straipsnis nustato, jog sutartinę atsakomybę naikinančios sąlygos negalioja, jei jos yra nesąžiningos ir panaikina ar apriboja šalies atsakomybę už sutarties neįvykdymą arba leidžia ją įvykdyti tokiu būdu, kuris iš esmės skiriasi nuo to, kurio protingai tikėjosi kita šalis. Akivaizdu, jog tokiu būdu sutartinės atsakomybės nesąžiningas ribojimas ar net naikinimas yra draudžiamas, siekiant apsaugoti sutarties šalių teises. Be to, kilus teisiniam ginčui dėl sutarties nevykdymo ar netinkamo vykdymo, teismo prerogatyva spręsti, ar sutartyje numatyti atsakomybės ribojimai yra galimi, t. y. tam tikrais atvejais teismas turi teisę nuspręsti, jog sutarties nuostata, ribojanti atsakomybę yra negaliojanti. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nustatyta, jog net šalims numačius baudą už konkretaus įpareigojimo nevykdymą ar netinkama vykdymą, teismui vertinant žalos dydį suteikiama teisė paneigti šalių valią, sumažinant atlygintinos sumos dydį⁹¹. Taisyklės, kurios sutarties pažeidimo atveju reglamentuoja nuostolių atlyginimą, yra sukuriamos teismo *ad hoc* ir gali neatitikti šalių valios, kurią jos turėjo sudarydamos sutartį⁹². Jei šalys, sudarydamos sutartį, detalčiai nereglamentuoja sutartinių pareigų, jų nevykdymo pasekmių, sutarties spragas šalina teismas, atsižvelgdamas į dispozityviasias teisės normas, šalių ketinimus, sutarties esmę ir tikslus, bei bendruosius teisės principus elgtis sąžiningai, teisingai ir protingai⁹³.

Tokios pačios praktikos laikosi ir Prancūzijos teisės sistema. Sutarties šalims leidžiama susitarti dėl atsakomybės ribojimo, tačiau Prancūzijos civilinio kodekso 1152

---

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje J.S. v. S.G. Nr. 3K-3-192/2012

⁹² IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012, p. 245 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>

⁹³ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2016.

straipsnis imperatyviai suteikia teisę teisėjui sumažinti arba padidinti sutartyje nustatytą atsakomybės dydį, jeigu akivaizdžiai matoma, jog ji per didelė ar nepakankama⁹⁴. Jungtinės Karalystės teisės doktrinoje nustatyta, jog bet kuri žala, sukelta sutarties pažeidimo ar delikto, turi būti atlyginama *prima facie*, o vertinant sutartinės atsakomybės ribojimo sąlygas reikia atsižvelgti į konkrečios bylos faktines aplinkybes. Priimant sprendimą dėl atsakomybės ribojimo teismas turi atsižvelgti į įvairius veiksnius, tokius kaip žalos numatomumo laipsnis, priežastinio ryšio tarp žalos ir neteisėtų veiksmų egzistavimas, žalos pobūdis, atsakovo kaltės laipsnis ir atsakovo galimybės apriboti atsakomybę sutartyje⁹⁵.

Teorinis civilinės atsakomybės rūšių skirtumas, jog sutartiniuose santykiuose egzistuoja galimybė riboti atsakomybę, o delikto atveju – ne, yra labai svarbus praktikoje, kadangi kilus deliktinei atsakomybei žala turi būti atlyginama pagal imperatyvias deliktinės atsakomybės normas pilna apimtimi be jokių ribojimų, prioritetą teikiant nukentėjusio asmens teisių apsaugai. Nepaisant to, aplinkybė, jog sutartinių santykių atveju susitarus dėl ribotos civilinės atsakomybės taikymo bylą nagrinėjantis teismas turi prerogatyvą spręsti dėl konkrečios civilinės atsakomybės ribų, kurios gali neatitikti šalių valios sutarties sudarymo momentu, suponuoja išvadą, jog net ir sutartinių santykių atveju, šalių teisės, tariantis dėl civilinės atsakomybės taikymo apimties ar visiško netaikymo, gali būti ribojamos. Tokio pobūdžio išimtis skirta įgyvendinti pareigą, atlyginti dėl sutarties neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo atsiradusią žalą (CK 6.256 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog asmuo, neįvykdęs ar netinkamai įvykdęs savo sutartinę prievolę, privalo atlyginti kitai sutarties šaliai šios patirtus nuostolius, sumokėti netesybas) ir užtikrinti proporcingumo principo įgyvendinimą, kad žalą padariusi šalis nenukentėtų dėl nepalankių sutarties sąlygų ir po sutarties pažeidimo šalys atsidurtų padėtyje, kurioje tikėjosi atsidurti, jei sutartis būtų buvusi tinkamai įvykdyta arba būtų atkurtas *status quo ante*. Taigi, deliktinės atsakomybės taikymo atveju susitarimai dėl civilinės atsakomybės taikymo ribojimo yra draudžiami, o net ir esant galimybei sudarant sutartį riboti civilinės atsakomybės taikymą, kilus ginčui teismas gali nustatyti tokio susitarimo ribas, t. y. koreguoti sutartinės atsakomybės apimtį, siekiant apsaugoti sutarties šalis.

Toks reglamentavimas suponuoja išvadą, kad, nepaisant skirtingų civilinės atsakomybės rūšių nustatymo principų, taikant abi civilinės atsakomybės rūšys siekiama

---

⁹⁴ WHINCUP, M. H. *Contract Law and Practice: the English System and Continental Comparisons*. Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1992, p. 268

⁹⁵ HARDER, S. *Measuring damages in the law of obligations. The Search for Harmonised Principles* Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010, p. 55

tų pačių tikslų - kad būtų tinkamai apginti nukentėjusio asmens interesai ir proporcingai atlyginta jam padaryta žala. Dėl šios priežasties sutartinės atsakomybės ribojimui taikoma išimtis, jog sutarties sąlygos, galinčios sukurti disproporciją ar vieną iš šalių pastatyti į neproporcingai blogą padėtį gali būti teismo pripažintos negaliojančiomis arba jų apimtis nustatoma *ex officio*. Akivaizdu, jog tokia pozicija įtvirtina prioritetinę nukentėjusio asmens interesų apsaugą draudžiant ją riboti sutartimi, o deliktinės atsakomybės ribojimas yra iš esmės imperatyviai draudžiamas, todėl darytina išvada, kad teismui suteikta teisė spręsti dėl taikomos atsakomybės apimties mažina sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumus dėl nevienodo atsakomybės dydžio ir jo nustatymo principų.

1.2.7. Skirtingi teisių gynimo būdai

Civilinė atsakomybė yra antrinis teisinis santykis, atsirandantis po pirminio santykio pažeidimo, t. y. taikoma pažeidus bendrojo pobūdžio pareigą arba sutartį. Antrojo lygio taisyklių srityje sutartinė teisė siūlo keletą rūšių sankcijas: įpareigojimą vykdyti sutartį, restituciją ir žalos atlyginimą, o deliktinės atsakomybės taikymo taisyklės - tik žalos atlyginimą⁹⁶. Užsienio teisės doktrinoje taip pat pažymima, jog pažeidus sutartį, nukentėjusi šalis turi teisę reikalauti sutarties įvykdymo, žalos atlyginimo arba restitucijos⁹⁷. Minėtas skirtumas didina teisingo civilinės atsakomybės rūšių atskyrimo svarbą ginant pažeistas asmens teises, nes pasirinkus netinkamos rūšies atsakomybę gali būti prarandama teisė apginti asmens teisėtus interesus vienu iš civilinės teisės suteikiamų teisių gynimo būdu.

Praktikoje kiekvienas asmuo, besikreipdamas į teismą, savo nuožiūra sprendžia pagal kurią civilinės atsakomybės rūšį reiškia savo reikalavimą, tuo labiau savarankiškai renkasi teisių gynimo būdus, atsižvelgdamas į ginčo santykių teisinį reguliavimą ir įrodytinas teisinei kvalifikacijai reikšmingas faktines aplinkybes, todėl nesant aiškios imperatyvios atskirties tarp sutartinės ir deliktinės atsakomybės, gali būti sudaromos prielaidos asmens interesų pažeidimui, kai pasirenkamas netinkamas teisės institutas ar netinkami teisių gynimo būdai. Skirtingi būdai apginti pažeistas asmens teises sutartiniuose santykiuose kyla iš pačių sutartinių santykių pobūdžio, kadangi jie yra realūs ir galimi, CK 1.80 straipsnio 2 dalis ir 6.145 straipsnis nustato, jog restitucija taikoma pripažinus sutartį negaliojančia *ab initio*, CK 6.222 straipsnis numato galimybę

---

⁹⁶ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 2

⁹⁷ BROWN, I., CHANDLER, A. *Law of Contract*. Glasgow: Bell & Bain Limited, 1996, p. 233

taikyti restituciją nutraukus sutartį, o CK 6.213 straipsnis reglamentuoja šalies teisę reikalauti įvykdyti prievolę natūra. Delikto atveju praktiškai galimas tik vienas teisių gynimo būdas – žalos arba nuostolių atlyginimas, kadangi remiantis teisės doktrina, taikant deliktinę atsakomybę iki įvystant teisės pažeidimui šalių tarpusavio teisiniai santykiai nesieja. Svarbu atkreipti dėmesį, jog vienas iš galimų teisių gynimo būdų, žalos atlyginimas, sutampa taikant bet kurią iš civilinės atsakomybės rūšių, be to, analizuojant teismų praktiką būtent šis teisių gynimo būdas yra dažniausias ir efektyviausias.

Taikant deliktinę ir sutartinę atsakomybę skiriasi ir žalos atlyginimo taikymo sąlygos, todėl ieškovui pasirinkus netinkamą teisės institutą, gali būti prarandama teisė ne tik į tam tikrus teisių gynimo būdus, bet ir neteisingai taikomas pats žalos atlyginimo institutas. Šalys, sudarydamos sutartį, numato dėl netinkamo sutarties vykdymo ar neįvykdymo taikomas netesybas, be to, net jei šalys tarpusavyje nesusitaria dėl netesybų, CK 6.210 straipsnis specifiškai numato įstatymines palūkanas už praleistą terminą įvykdyti piniginę prievolę, o tokiu atveju žalos atlyginimas taikomas tik jei netesybos nepatenkina viso kreditoriaus patirto praradimo. Lietuvos teismų praktikoje laikomasi nuostatos, jog patirtų nuostolių atlyginimas taikomas tais atvejais, kai sutartyje įtvirtintos netesybos nepadengia visų kreditoriaus patirtų nuostolių⁹⁸. Kadangi sutartinė atsakomybė žalos atlyginimo forma yra įprastas nepiniginio pobūdžio prievolės gynimo būdas, piniginio pobūdžio prievolės pažeidimo atveju kreditorius apginamas pareigos įvykdymo natūra gynimo būdu, kuris derinamas su sutartine atsakomybe netesybų forma. Tokiu atveju, kai netesybos nekompensuoja viso kreditoriaus patirto praradimo, taikoma sutartinė atsakomybė žalos atlyginimo forma⁹⁹. Taigi, jei šioje situacijoje, tarp šalių esant sudarytai sutarčiai, būtų taikoma deliktinė atsakomybė, būtų iš reikalaujama atlyginti žalą, neatsižvelgiant į sutartyje šalių sulgytas netesybas.

Imperatyviai CK 1.138 straipsnis nustato galimybę pažeistas teises ginti ir kitais teisių gynimo būdais, pavyzdžiui pareigos įvykdymu natūra, pažeistų teisių pripažinimu, užkertant kelią teisę pažeidžiantiems veiksams arba uždraudžiant atlikti veiksmus, keliančius pagrįstą grėsmę žalai atsirasti, nutraukiant arba pakeičiant teisinį santykį, atkuriant buvusią iki pažeidimo padėtį ir kitais įstatymų numatytais būdais. Akivaizdu, jog minėtas teisių gynimo būdų sąrašas nėra baigtinis, kiti įstatymai ar net to paties Civilinio kodekso straipsniai gali numatyti ir kitus specifinių teisinių santykių gynimo būdus, bei jų taikymo sąlygas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pabrėžiama,

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje A.Š. v. AB bankas „NORD/LB Lietuva“ Nr. 3K-3-830/2003

⁹⁹ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. et al., *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 356

kad civilinių teisių gynimo būdai nustatyti materialiosios teisės normose, kurios reguliuoja konkretų teisinį santykį, ir asmuo, kuris mano, kad jo civilinės teisės yra pažeistos, gali prašyti teismo taikyti vieną ar iš karto kelis civilinės teisės gynimo būdus. Jeigu įstatymuose nenustatytas konkretus tos civilinės teisės gynimo būdas, ieškovas gynimo būdus ar būdą gali pasirinkti savo nuožiūra bei suformuluoti savo ieškinio reikalavimą ar reikalavimus¹⁰⁰. Dėl to kiekvienu atveju, esant galimybei naudotis keliais CK 1.138 straipsnyje ar kitos teisės normose įtvirtintais teisių gynimo būdais, ieškovas yra laisvas pasirinkti, kurio iš jų teismo įgyvendinimo sieks, taip pat kokias faktines jį pagrindžiančias aplinkybes turės įrodinėti¹⁰¹. Bendroji taisyklė, kad gali būti reiškiami tokie reikalavimai, kurių taikymo galimybę konkrečiu atveju numato įstatymas ar šalių susitarimas, reguliuojantis tam tikrus santykius, kuriems esant ir buvo padarytas teisės pažeidimas, o kokį reikalavimą konkrečiu atveju reikšti, nukentėjusiojo pasirinkimo laisvė galioja tiek, kiek leidžia įstatymai arba sutartis¹⁰². Taigi, svarbu atkreipti dėmesį, jog civilinės atsakomybės, kaip civilinio teisių gynimo būdo taikymas neužkerta kelio nukentėjusiai šaliai naudotis ir kitais civilinių teisių gynimo būdais.

Skirtingos sankcijos, taikant skirtingas civilinės atsakomybės rūšis, yra atsiradusios praktiniais sumetimais, kadangi praktiškai sutarties įvykdymo ir restitucijos įmanoma reikalauti tik šalis siejant sutartiniams įsipareigojimams, be to, sąlyga, jog žalos atlyginimas, kaip pažeistų teisių gynimo būdas, yra galimas bet kurios iš civilinės atsakomybės rūšių taikymo atveju, dar kartelį įrodo sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymo panašumus. Taikant bet kurią iš civilinės atsakomybės rūšių, kartu gali būti taikomi ir kiti civiliniai teisių gynimo būdai. Nepaisant to, jog žalos arba nuostolių atlyginimas galimas taikant bet kurią iš civilinės atsakomybės rūšių, sutartinės ir deliktinės atsakomybės aiškus teorinis atskyrimas labai svarbus praktikoje, kadangi, pritaikius deliktinę atsakomybę esant sutartiniams santykiams, nukentėjusi šalis praranda teisę reikalauti restitucijos arba sutarties įvykdymo, kaip civilinių teisių gynimo būdų, be to, minėta situacija sukuria prielaidas netinkamam žalos arba nuostolių atlyginimo instituto taikymui.

---

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Miesto tvarka“ v. UAB „Klaipėdos miesto tvarka“ ir A. B. Nr. 3K-3-326-695/2016

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje VĮ Turto bankas v. antstolė Reda Vizgaudienė Nr. 3K-3-419-706/2016

¹⁰² MIKELĖNAS, V. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 549

1.2.8. Skirtingi ieškinio senaties terminai

Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos teisės doktrinoje išskiriami skirtingi ieškinio senaties terminai, CK 1.125 straipsnyje nustatytas bendrojo 10 metų ieškinio senaties termino taikymas iš sutartinių santykių kylančių pareigų pažeidimui ir sutrumpintas 3 metų ieškinio senaties terminas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo¹⁰³. Pabrėžtina, jog CK 1.125 straipsnio 8 dalis nustato bendrą sutrumpintą 3 metų ieškinio senaties terminą visiems reikalavimams dėl žalos atlyginimo, neišskiriant civilinės atsakomybės rūšių. Analizuojant minėtas CK normas, galėtų būti išskiriama pozicija, jog bendrasis ieškinio senaties terminas taikomas esant sutartinių santykių pažeidimui, kai nereikalaujama žalos atlyginimo, o reikalaujant žalos atlyginimo esant sutartiniams santykiams būtų taikomas sutrumpintas 3 metų ieškinio senaties terminas. Ši pozicija būtų grindžiama suvokimu, jog bendrasis ieškinio senaties terminas taikomas visiems pažeidimams, kylantiems iš sutarčių, o specialiosios normos, pavyzdžiui CK 1.125 straipsnio 5 dalis, to paties straipsnio 7 dalis ir kt., gali nustatyti trumpesnius ieškinio senaties terminus. Tokiu atveju CK 1.125 straipsnio 8 dalis būtų laikoma specialiąja norma CK 1.125 straipsnio 1 dalies atžvilgiu. Toks aiškinimas užtikrintų vienodą senaties termino instituto taikymą praktikoje.

Teisės doktrinoje taip pat randama pozicija, jog deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija senaties atžvilgiu Lietuvoje nėra aktuali¹⁰⁴, o tai reiškia vienodų senaties terminų tiek deliktinei, tiek sutartinei atsakomybei taikymą. Lietuvos teismų praktikoje taip pat nėra aiškios vieningos pozicijos dėl ieškinio senaties termino, taikant deliktinę ir sutartinę atsakomybę. Kai kuriose bylose sutartinei atsakomybei taikomas 3 metų sutrumpintas ieškinio senaties terminas¹⁰⁵, pabrėžiant, jog šis terminas taikomas visiems reikalavimams dėl žalos atlyginimo, nesvarbu kurios, sutartinės ar deliktinės atsakomybės pagrindai taikomi. Kitoje byloje teismas, sutartinės atsakomybės atveju reikalaujant žalos atlyginimo, taiko bendrą 10 metų ieškinio senaties terminą reikalavimams, kylantiems iš sutarties pažeidimo, nuroydamas, jog šalis siejant sutartiniais bendradarbiavimo sutarčių pagrindu susiklosčiusiais teisiniais santykiais, jų atžvilgiu taikytinas CK 1.125 straipsnio

¹⁰³ AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. *et al.*, *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004 p. 180; MIKELĖNAS, V. ir kiti, *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 335

¹⁰⁴ JUŠKEVIČIUS J., RUDZINSKAS A. Civilinės atsakomybės už netinkamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą taikymo Lietuvoje ir Italijoje ypatumai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 12 (114) p. 80

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija Nr. 3K-3-353/2007; 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB Melesta v. Lex System GmbH Nr. 3K-3-52/2013; 2007 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje L.P. v. G. P., V. K., J. B. Nr. 3K-3-20-248/2017

1 dalyje nustatytas bendrasis dešimties metų ieškinio senaties terminas¹⁰⁶. Atkreiptinas dėmesys, jog pastarojoje byloje taip pat buvo reikalaujama žalos atlyginimo esant sutartiniams santykiams. Pirmosios instancijos teismas tokio pobūdžio reikalavimui taikė CK 6.667 straipsnio 1 dalyje numatytą vienerių metų sutrumpintą ieškinio senaties terminą, o apeliacinis teismas išaiškino, jog pirmosios instancijos teismas taikė netinkamą normą ir byloje taikė sutrumpintą 3 metų ieškinio senaties terminą reikalavimams dėl žalos atlyginimo. Kaip jau buvo minėta, kasacinis teismas nusprendė, jog taikytinas bendrasis 10 metų ieškinio senaties terminas. Vien tik skirtingų teismų skirtingos pozicijos parodo, jog nacionalinėje teisės sistemoje nėra aiškių taisyklių dėl ieškinio senaties terminų taikymo, kai reikalaujama atlyginti žalą, kylančią iš sutartinių santykių pažeidimo.

Ieškinio senaties terminų nustatymas įvairių valstybių teisės sistemose, kurios iš esmės pripažįsta sutartinės ir deliktinės atsakomybės atskirtį, skiriasi. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės ir Airijos teisė sutartinei ir deliktinei atsakomybei taiko bendrą 6 metų senaties terminą, Danijos – bendrą 3 metų, Prancūzijos - taip pat bendrą 5 metų terminą, pradedant skaičiuoti nuo tos dienos, kurią įvyko sutarties pažeidimas ar deliktas. Kanados teisės sistemoje, kuri neišskiria civilinės atsakomybės rūšių, ieškinio senaties terminas dėl žalos atlyginimo – 2 metai¹⁰⁷.

Daugelyje teisės sistemų iki šios dienos taikant deliktinę ir sutartinę atsakomybę yra išlikę skirtingi ieškinio senaties terminai, pavyzdžiui, Japonijoje sutartinei - 10 metų, o deliktinei – 3 metai, Šveicarijoje - tik vieneri metai deliktinei ir 10 metų sutartinei, Italijoje sutartinei atsakomybei taikomas 10 metų, o deliktinei sutrumpintas 5 metų ieškinio senaties terminas¹⁰⁸. Vokietijoje reikalavimams, kylantiems pagal deliktinės atsakomybės taisykles bendrasis ieškinio senaties terminas - 3 metai, tačiau kitiems ginčams, pavyzdžiui, kylantiems iš specifinių sutartinių santykių, priklausomai nuo ieškinio dalyko, ieškinio senaties terminas svyruoja nuo kelių dienų iki 30 metų¹⁰⁹.

Akivaizdu, jog skirtingų valstybių teisės sistemų taisyklės, nustatančios ieškinių senaties terminus deliktinei ir sutartinei atsakomybei žymiai skiriasi, tačiau tos teisinės sistemos, kurios nustato bendrą ieškinio senaties terminą tiek sutartinei, tiek deliktinei

---

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB Medicinos bankas v. BUAB „Liturta“, AB „Lietuvos draudimas“, UAB „Lituka“ ir Ko, UAB draudimo kompanijai „PZU Lietuva“, K. K., D. Č., V. J., P. Č., K. K. įmonei Turto, verslo vertinimo ir audito biurui, „Ergo Insurance SE“ Nr. 3K-3-290-706/2015

¹⁰⁷ Limitation periods [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.] <<http://uk.practicallaw.com/1-518-8770>>

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ WHINCUP, M. H. *Contract Law and Practice: the English System and Continental Comparisons*. Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1992 p. 269

atsakomybei, išvengia tokių situacijų, kai, pavyzdžiui, praleidžiamas vienai atsakomybės rūšiai numatytas trumpesnis terminas, ir ieškovas, remdamasis kitos civilinės atsakomybės rūšies taikymo taisyklėmis, siekia palankesnio ilgesnio ieškinio senaties termino taikymo¹¹⁰. Darytina išvada, jog skirtingi sutartinės ir deliktinės atsakomybės ieškinio senaties terminai, nesant aiškaus sutartinės ir deliktinės atsakomybės atskyrimo, gali sąlygoti papildomas neigiamas pasekmes arba piktnaudžiavimą imperatyviai nustatytais ieškinio senaties terminais, suteikiant galimybę ieškovui pasirinkti palankesnę iš jų. Jeigu Lietuvos teismai nesuformuluos vieningos praktikos šiuo klausimu ir jos aiškiai nemotyvuos - ateityje ir toliau bus galimos situacijos, kai ieškovas, pasinaudodamas šia spraga, piktnaudžiaudamas savo teisėmis kreipsis į teismą.

Apibendrinant, darytina išvada, jog esminių skirtumų sutartinė ir deliktinė atsakomybė neturi, jos abi, kaip civilinės atsakomybės rūšys turi daugiau panašumų, kadangi jas taikant siekiama vienodų tikslų, tačiau istoriškai susiklosčiusių atsakomybės rūšių atskyrimą palaiko tiek Lietuvos, tiek kitų valstybių teisės normose įtvirtintos taisyklės, ir nors toks atskyrimas didesnę reikšmę turi teorijoje, nei praktikoje, jis išlieka. Egzistuojant civilinės atsakomybės rūšių atskyrimui, teismai, taikydami teisės normas praktikoje, turi atsižvelgti ir kiekvienu atskiru atveju motyvuotai nurodyti, kuri atsakomybės rūšis taikoma. Šiuolaikinė teisė neginčijamai pripažįsta, jog siekiant išieškoti nuostolius žalai atlyginti, ieškinio teisinis pagrindas gali būti tik vienos rūšies civilinės atsakomybės taisyklės¹¹¹. Tokio pobūdžio civilinės atsakomybės reglamentavimas sukelia neigiamas pasekmes teisės aktų normas taikant teismų praktikoje, kadangi esminės įtakos neturintis civilinės atsakomybės rūšių išskyrimas kiekvienu atveju turi būti motyvuojamas ir tokiu būdu tiek didina teismų darbo apimtį, tiek teismų išlaidas ir eikvoja laiko resursus, galimai apsunkinant teismo proceso efektyvumą ir operatyvumą principų įgyvendinimą. Sutarties ir delikto pagrindus reguliuojančios teisės normos turi atitikti šiuolaikinės teisės ir visuomenės raidos tendencijas, bendradarbiauti siekiant užtikrinti teisingumą ir teisinės sistemos efektyvumą¹¹².

Civilinės atsakomybės rūšių išskyrimas į sutartinę ir deliktinę taip pat sąlygoja galimybę netinkamai atskirti šiuos teisės institutus praktikoje ir iš to sekančias pasekmes,

¹¹⁰ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 4

¹¹¹ *Ibid.*, p. 3

¹¹² GILEAD, I. Non-Consensual Liability of a Contracting Party: Contract, Negligence, Both, or In-Between? *Theoretical Inquiries in Law*. 2002, 3 (2): p. 516 iš IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.

kurios gali daryti neigiamą įtaką civilinio proceso dalyviams, nukentėjusiems dėl žalos. Iš kitos pusės, nukentėjęs asmuo, kreipdamasis į teismą dėl deliktinės atsakomybės taikymo, gali piktnaudžiauti teisinės sistemos spragomis, t. y. bandyti išvengti jam nepalankių sutarties sąlygų arba pasinaudoti anksčiau aptartomis skirtingomis teismo ir doktrinos pozicijomis dėl ieškinio senaties terminų taikymo, taikant skirtingų rūšių civilinę atsakomybę. Apžvelgus sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumus, akivaizdu, jog šiuolaikinėje teisės doktrinoje ryškėja civilinės atsakomybės rūšių skirtumų mažėjimo tendencija¹¹³, tačiau sutartinės ir deliktinės atsakomybės išskyrimas išlieka, todėl antroje darbo dalyje aptariama sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija, jos sprendimo būdai, teismų praktikoje išsivysčiusios konkurencijos sprendimo taisyklės ir teigiamos bei neigiamos iš to sekančios pasekmės.

---

¹¹³ GLINDON, M. A. GORDON M. W. OSAKWE, C. *Vakarų teisės tradicijos*. Vilnius: Pradai, 1993, p. 10 iš JUŠKEVIČIUS J., RUDZINSKAS A. Civilinės atsakomybės už netinkamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą taikymo Lietuvoje ir Italijoje ypatumai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 12 (114) p. 75

2. Sutartinės ir deliktinės atsakomybės „grynoji“ konkurencija

Pagrindiniu sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumu yra skirtinga civilinės atsakomybės kilmė, tačiau, praktikoje galimos situacijos, kai civilinės atsakomybės taikymui egzistuoja tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės pagrindai. Doktrinoje pabrėžiama, kad jeigu tų pačių faktinių aplinkybių sudėtis atitinka ir sutarties pažeidimo, ir delikto požymius, gali būti taikomos ir sutartinės, ir deliktinės atsakomybės normos, t. y. gali būti reiškiamas reikalavimas ir dėl sutartinės, ir dėl deliktinės atsakomybės taikymo¹¹⁴. Būtent tokio pobūdžio situacijos vadinamos civilinės atsakomybės rūšių konkurencija. Konkurencijos sąvoka Lietuvos teisės doktrinoje įvardijama kai tarp šalių egzistuojant sutartiniais santykiams viena iš šalių padaro teisės pažeidimą, kuris taip pat gali būti kvalifikuojamas remiantis deliktinės atsakomybės pagrindais¹¹⁵. Tik situacija, kuri patenka į abiejų civilinės atsakomybės rūšių taikymo sritį ir atitinka ir sutarties pažeidimą, ir deliktą, gali būti laikoma „grynąja“ civilinės atsakomybės rūšių konkurencija¹¹⁶.

Sutarties sąvoka siaurąja prasme apima sutarties šalių reikalavimo teises, kylančias iš konkrečios sutarties ir įsipareigojimus vykdyti tam tikras sutarties sąlygas, o sutarties sąvoka plačiąja prasme apima ir bendrąsias pareigas, kylančias iš bendrųjų teisės principų, t. y. elgtis sąžiningai, teisingai, protingai, atidžiai, rūpestingai ir t. t., todėl vertinant sutartį plačiąja prasme teoriškai akivaizdžiai išryškėja sutarties pažeidimo ir delikto sutapimo galimybė. Pavyzdžiui, šalims sudarius sutartį dėl patalpų valymo paslaugų, patalpų valymo paslaugas teikiančios įmonės darbuotojas pavagia iš patalpų daiktą. Akivaizdu, jog buvo sutarties pažeidimas – įmonė aiškiai tinkamai neįvykdė sutarties, tačiau kartu tokiu atveju pažeidžiama ir absoliutinė užsakovo teisė į nuosavybę, kurią reglamentuoja bendro pobūdžio taisyklės, todėl atsiranda pagrindas taikyti deliktinę civilinę atsakomybę¹¹⁷. Sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencijos situacija susiklosto ir baldų perkraustymo paslaugų teikėjui padarius žalos kliento turtui, o klasikinis sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos pavyzdys – kai nuomininkas sugadina išsinuotą turtą. Tokioje situacijoje gali būti taikomos tiek

---

¹¹⁴ IVANAUSKIENĖ, E. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2015, p. 300

¹¹⁵ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 1012

¹¹⁶ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹¹⁷ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 3

deliktų teisės normos dėl žalos turtui, tiek sutartinės atsakomybės normos dėl nuomos sutarties pažeidimo¹¹⁸. Iš esmės, dažniausiai sutartys sudaromos dėl lūkesčių interesų įgyvendinimo, kokybiškų prekių ir paslaugų tiekimo ir atlygio už tas prekes ar paslaugas gavimo, tačiau tokiose situacijose, kai minėtos prekės arba paslaugos teikiamos nekokybiškai, pavyzdžiui, keleivis susižaloja sveikatą lipdamas iš traukinio dėl slidžių laiptų, pažeidžiama ir tarp kliento ir paslaugų tiekėjo sudaryta sutartis, ir egzistuoja deliktinės atsakomybės taikymo pagrindai.

Daugelyje teisės sistemų imperatyviai nėra numatyta, kaip spręsti konkurencijos problemą, o konkrečios taisyklės formuojamos ir aiškinamos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. Būtent teisės doktrinoje egzistuoja dviejų rūšių civilinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai: konkurencijos leidimo – *cumul* taisyklė ir konkurencijos draudimo – *non-cumul* taisyklė¹¹⁹. Minėti civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdai plačiau aptariami sekančiame poskyryje.

Aiškių sutartinės ir deliktinės atsakomybės atskyrimo taisyklių nebūvimas gali pažeisti tiek nukentėjusio, tiek žalą padariusio asmens interesus. Civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos nepripažinimas gali pažeisti nukentėjusio asmens teisę į žalos atlyginimą, kai esant sutartiniams santykiams nukentėjusio asmens teisės neginamos remiantis deliktinės atsakomybės pagrindais, o pernelyg plati sutarties pažeidimo ir delikto sutapimo pripažinimo pozicija gali pažeisti žalą padariusio asmens teises tiek, kiek deliktų teisės normų taikymo pagrindai sutartiniuose santykiuose gali prieštarauti šalių iš anksto suderintam atsakomybės ribojimui ar rizikos paskirstymui. Būtent aplinkybė, kad deliktinės atsakomybės taikymas esant sutartiniams santykiams gali padėti išvengti nepalankių sutartinės atsakomybės taikymo sąlygų, yra vienas svarbiausių nagrinėjamos temos probleminių aspektų. Sutarties pažeidimo ir delikto sutapimas būtų galimas tada, jei sutarties pažeidimu galėtų būti laikomas bendrosios pareigos pažeidimas, pavyzdžiui, žala padaroma kitos sutarties šalies turtui, asmeniui ir panašiai, t. y. pakenkiama *status quo*. Sutarčių ir deliktų teisės principų santykis nėra statiškas, bet dinamiškas ir istoriškai kintantis reiškinys, todėl jo identifikavimui nepakanka teisės normų analizės¹²⁰. Toliau šiame darbe pateikiami šiuo metu teisės sistemose egzistuojantys konkurencijos sprendimo būdai ir praktinės situacijos, kuriose galimas netinkamas civilinės atsakomybės rūšių atskyrimas, dėl kurio susiklosto galimybės

¹¹⁸ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹¹⁹ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. *Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 1012

¹²⁰ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

piktnaudžiavimui, t. y. pasinaudojimui teisės spragomis arba papildomos žalos nukentėjusios šalies atžvilgiu atsiradimui.

2.1. Civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdai

Kaip jau buvo minėta, teisės doktrinoje išskiriami du civilinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai: *cumul* - konkurencijos leidimo taisyklė ir *non-cumul* - konkurencijos draudimo taisyklė. Šiame darbe jau buvo įrodyta, jog net ir esant įtvirtintam konkurencijos draudimui ir net iš esmės neigimui, jog sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija negalima, praktikoje egzistuoja situacijos, kai dėl pirmojo lygio taisyklių pažeidimo gali būti taikomos skirtingos antrojo lygio taisyklės. *Non-cumul* principo taikymas teikia prioritetą sutartinei atsakomybei, t. y. susiklosčius situacijai, kai dėl to paties pažeidimo gali būti taikomos tiek deliktinės, tiek sutartinės atsakomybės normos, taikoma pastaroji. Teisės doktrinoje priimta laikyti, jog *non-cumul* taisyklė reiškia, kad ieškinys turi būti grindžiamas sutartinės atsakomybės taisyklėmis, jeigu egzistavo sutartiniai santykiai tarp nukentėjusiojo ir pažeidėjo, pažeidimas padarytas neįvykdžius sutartinių įsipareigojimų ir reikalavimas reiškiamas vienos sutarties šalies kitai sutarties šaliai¹²¹. Šio principo šalininkai palaiko nuomonę, jog civilinė ir deliktinė atsakomybė tarpusavyje nekonkuruoja, t. y. nei viena iš jų neturi didesnės galios kitos atžvilgiu, jos yra skirtos skirtingoms problemoms spręsti¹²². Be to, civilinė atsakomybė skirta ginti pačius sutartinius šalių santykius, ir jei būtų leidžiama rinktis deliktinės atsakomybės taikymą esant tarp šalių sudarytai sutarčiai, specialiosios sutarčių taisyklės netektų reikšmės¹²³.

Analizuojant *non-cumul* principą, deliktinės atsakomybės normos laikymas bendrąja sutartinės atsakomybės atžvilgiu, o sutartinės – specialiąja deliktinės atsakomybės atžvilgiu yra iš esmės netikslus, kadangi nesutampa jų reguliavimo sritys, t. y. sutartinė atsakomybė yra taikoma už sutarties pažeidimą, o deliktinė už deliktą. Be to, sutartinės atsakomybės norma negali būti laikoma konkretinančia deliktinės atsakomybės norma, nes sutarties pažeidimas yra sutartinės pareigos netinkamas

---

¹²¹ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 5

¹²² VAN GARVEN, W., LAROCHE, P., LEVER, J. *Cases, Materials and Text in National, Supranational and International Tort Law*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2000, p. 36 iš SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 5

¹²³ SCHLECHTRIEM, P. The Borderland of Tort and Contract – Opening a New Frontier? *Cornell International Law Journal*, 1998, p. 467-476 iš SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 5

įvykdymas arba neįvykdymas iš viso, o deliktas – bendrojo pobūdžio pareigos pažeidimas. Sutartinės atsakomybės laikymas specialiąja deliktinės atsakomybės atžvilgiu leistų teigti, jog kiekvienas sutarties pažeidimas yra deliktas, tačiau akivaizdu, jog sutarties termino praleidimas arba nekokybiškų paslaugų teikimas nėra deliktas¹²⁴. Būtent prioriteto teikimas, t. y. sutartinės atsakomybės viršenybės principo taikymas, esant įtvirtintam *non-cumul* principui, yra išskiriamas kaip vienas iš civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos situacijos sprendimo būdų. *Non-cumul* principas taikomas Prancūzijos, Belgijos, Estijos ir Lietuvos teisės sistemose. Atkreiptinas dėmesys, jog imperatyviai *non-cumul* taisyklės taikymas įtvirtintas tik Estijoje – Prievolių teisės įstatymo 1044 straipsnyje¹²⁵, o Prancūzijoje, Belgijoje ir Lietuvoje tokį aiškinimą išvystė teismų praktika. Vienas pagrindinių šio civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdo trūkumų yra tas, kad, taikant sutartinės atsakomybės viršenybės principą, sutarties šalys negali savo teisių ginti deliktinės atsakomybės pagrindais, o dėl analogiško pažeidimo trečiasis asmuo tokią teisę turi¹²⁶. Apibendrinant, pats *non-cumul* taisyklės taikymas užtikrina aiškumą dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės atskirties, tačiau abejotina, jog teisingai išsprendžia civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos problemą, kadangi esant konkurencijai ir taikant minėtą taisyklę apribojamos asmens teisės remtis deliktinės atsakomybės taikymo pagrindais, be to, sutartinės atsakomybės laikymas viršesne deliktinės atžvilgiu yra nepagrįstas.

Taikant *cumul* taisyklę, civilinės atsakomybės rūšių konkurencija leidžiama, pagrindžiant, jog jeigu konkretus pažeidimas atitinka tiek sutarties pažeidimo, tiek delikto požymius, atsiranda galimybė reikalauti tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės taikymo. Tokioje situacijoje ieškovui suteikiama teisė rinktis, kurios atsakomybės - sutartinės ar deliktinės pagrindais bus remiamasi ir netgi leidžiama remtis palankesnėmis teisės normomis. Pavyzdžiui, jei teisės sistemoje taikomi skirtingi ieškinio senaties terminai, ieškovas, praleidęs trumpesnį, gali reikšti ieškinį remdamasis ilgesniuoju. Pabrėžtina, jog net leidimas ieškovui rinktis, kurios rūšies atsakomybę taikyti, nesuteikia teisės reikšti abiejų reikalavimų, t. y. ir dėl sutartinės, ir dėl deliktinės atsakomybės taikymo, kadangi tokiu atveju būtų leidžiamas dvigubas žalos atlyginimas, kuris iš esmės būtų neproporcingas ir yra draudžiamas, be to, pats žalos atlyginimo principas reiškia, kad atlyginus žalą jos nelieka, todėl nebelineka pagrindo reikšti antrąjį reikalavimą. Teisės

---

¹²⁴ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹²⁵ Law of Obligations Act¹ [interaktyvus]. [žiūrėta: 2017 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013011/consolide>>

¹²⁶ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

doktrinoje *cumul* principas grindžiamas suvokimu, jog deliktinė atsakomybė yra viešosios tvarkos dalis, todėl teisinių santykių dalyviai neturi teisės jos modifikuoti ar atsisakyti ją taikyti, tačiau remiantis šia teorija aiškinama, jog deliktinė atsakomybė numato minimalų apsaugos lygį, kurį šalys, sudarydamos sutartį turi teisę padidinti, bet negali jo sumažinti¹²⁷. Be to, ši taisyklė grindžiama tuo, jog taikant civilinę atsakomybę siekiama vienodų tikslų ir rezultatų, todėl esant konkrečiam pažeidimui tiek taikant sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę rezultatas netūrėtų skirtis. *Cumul* taisyklė taikoma Vokietijos, Lenkijos, Šveicarijos ir Anglijos teisės sistemose. Atkreiptinas dėmesys, jog nors Vokietijos teisės sistema iš esmės leidžia ieškovui rinktis, kuria civilinės atsakomybės rūšimi grįsti reikalavimą, tačiau remiantis doktrina, galimybės piktnaudžiauti ir nesilaikyti sutarties įpareigojimų apribojamos nuostata, kad kiekvienos iš civilinės atsakomybės rūšių taikymo sąlygos ir teisinės pasekmės nustatomos pagal konkrečiai tam reikalavimui taikomas taisykles, net joms esant skirtingoms, t. y. jei sutartyje numatytas atsakomybės netaikymas ar apribojimas, tokios sąlygos yra aktualios net ir reikalaujant deliktinės atsakomybės pagrindų taikymo¹²⁸. Apibendrinant, akivaizdu, jog nors šis civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdas gina lygiateisiškumo principą, tačiau turint teisę pasirinkti, kurią civilinės atsakomybės rūšį taikyti, deliktinės atsakomybės pasirinkimas gali lemti ieškovo piktnaudžiavimą išvengiant sutartinių įsipareigojimų, tuo pačiu ir skirtingus rezultatus pritaikius skirtingų rūšių atsakomybę¹²⁹. Akivaizdu, jog situacijoje, kai ieškovui leidžiama rinktis, ar sutartinę, ar deliktinę atsakomybę taikyti, o sutarties sąlygos yra nepalankios, ieškovas rinksis deliktinės atsakomybės taikymą. Taigi, jeigu teigsime, kad *non-cumul* taisyklė teikia prioritetą sutartinei atsakomybei, akivaizdu, jog taikant *cumul* taisyklę, tikėtinas ieškovo pasirinkimas bus deliktinės atsakomybės taikymas. Vis dėlto, doktrinoje manytina, jog *cumul* taisyklės taikymas yra neapibrėžtas ir iš esmės neišsprendžia civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos problemos¹³⁰, kadangi nukentėjęs asmuo tokiu atveju vis vien turi galimybę piktnaudžiauti savo teisėmis ir, pasirinkdamas deliktinės atsakomybės taikymą, nesiremti nepalankiais sutarties įpareigojimais.

---

¹²⁷ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 5

¹²⁸ BRIESKORN, K. *Vertragshaftung und responsabilité contractuelle*. Tübingen: Mohr Sierbeck, 2010, p. 223 iš IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹²⁹ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹³⁰ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 5

Dar vienas doktrinoje išskiriamas civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdas yra suvienodinti sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymo pagrindus (*angl. contort, vok. Einheitsanspruch*) ir esant pažeidimui taikyti bendrąją civilinę atsakomybę. Minėta, jog bendras civilinės atsakomybės reglamentavimas būdingas Austrijos ir Kanados teisės sistemoms, grindžiamas civilinės atsakomybės rūšių panašumais. Pabrėžiama, jog civilinė atsakomybė bet kuriuo atveju kildinama iš imperatyvių normų, skirtų apsaugoti asmens teisėtus interesus, o juos pažeidus civilinės atsakomybės taikymo tikslai sutampa. Vienu iš vieningos civilinės atsakomybės privalumų pabrėžiamas jos aiškumas, tokiu būdu išsprendžiant aiškios klasifikacijos nebūvimo problemą, be to, išsprendžiant problemas, kylančias iš tarpinės srities, kuomet pažeidimas turi ir sutartinių santykių ir delikto požymių ir nėra aišku, kurią civilinės atsakomybės rūšį taikyti¹³¹. Akivaizdu, jog norint pritaikyti šį konkurencijos sprendimo būdą teisės sistemoje, kurioje jau egzistuoja civilinės atsakomybės rūšių ir joms taikomų teisės normų dualizmas, reikėtų sukurti naują teisės institutą. Pagrindinis šio civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdo privalumas yra tas, kad sukūrus bendras civilinės atsakomybės normas būtų išvengiama prioriteto sutartinei arba deliktinei atsakomybei teikimo ir iš esmės būtų eliminuojama civilinės atsakomybės rūšių konkurencija. Pabrėžtina, kad net jeigu civilinės atsakomybės taikymo sąlygas numatančios teisės normos sutarties pažeidimo ir delikto atveju nesiskiria, tai nereiškia, jog negalimas skirtingas rezultatas¹³², kadangi rezultatai akivaizdžiai skirtųsi šalims apribojus atsakomybę ar susitarus dėl palankesnių sąlygų taikymo nukentėjusiajam ir, taikant atsakomybę, šių sąlygų neįvertinant. Be to, doktrinoje teigiama, jog deliktų ir sutartinę teisę turi skirtingus objektus ir principus, kurie reikalauja kategoriškai skirtingo reglamentavimo, o deliktinės ir sutartinės atsakomybės normų suliejimas iškraipytų šių institutų skirtumus ir keltų grėsmę sutarčių teisės teorijai¹³³.

Išanalizavus doktrinoje esančius pagrindinius sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdus akivaizdu, jog kiekvienas jų turi teigiamų ir neigiamų pasekmių, bet iki galo civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos problemos neišsprendžia. Doktrinoje pabrėžiama, kad konkrečioje situacijoje turi būti sprendžiama

---

¹³¹ MENYHARD, A. *Grundfragen des Schadenersatzrechts aus rechtsvergleichender Sicht*. KOZIOL, H. (hrsg). Wien: Jan Sramek Verlag, 2014, p. 311 iš IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹³² IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹³³ HART, M. K., Tort or Contract? New Jersey's Simultaneous Expansion and Dilution of Contract Theory. *Rutgers Law Review*, 1995, 26 (2), p. 512 iš IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

ne kokios rūšies atsakomybę taikyti, bet ar iš esmės atsakomybė yra taikoma ir kokia apimtimi¹³⁴. Skirtingose teisės sistemose taikomi skirtingi būdai, vienosie jie įtvirtinti imperatyviai, kitose jie išsivystę kaip teismų praktikos pasekmė. Vien tai, kad nėra vieningos pozicijos iš pirmo žvilgsnio panašiose, pavyzdžiui, Vokietijos ir Prancūzijos teisės sistemose, parodo, jog teisingiausio civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdo greičiausiai nėra. Vis dėlto, manytina, jog *cumul* principo taikymas esant sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijai geriausiai užtikrina nukentėjusiojo asmens teises, o galimybės piktnaudžiauti ir nesilaikyti sutarties įpareigojimų apribojimas teisės normomis arba teismų praktika, kurioje įtvirtina, jog sutarties sąlygos ribojančios arba naikinančios atsakomybę yra taikomos tiek sutartinei, tiek deliktinei atsakomybei, iš esmės išsprendžia sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos problemą.

2.2. Civilinės atsakomybės „grynoji“ konkurencija Lietuvos teisės sistemoje

Lietuvos, kaip ir daugelyje kitų teisės sistemų, imperatyviai nėra įtvirtinto civilinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdo, todėl jį plėtoja ir aiškina teismų praktika ir teisės doktrina. Kaip jau buvo minėta, Lietuvos teisės sistemoje ir teismų praktikoje nustatytas griežtas sutartinės ir deliktinės atsakomybės atskyrimas, o abiejų rūšių pagrindų konkurencija iš esmės neigiama, tačiau pati konkurencijos negalimumo pozicija egzistuoja antrojo lygio taisyklių nesutapimu, t. y. negalimumu taikyti deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindus už tą patį pažeidimą. Konkurencijos negalimumo pozicija antrojo lygio taisyklių srityje savaime nepaneigia galimybės dėl pirmojo lygio taisyklės sutapimo, t. y. situacijos, kai pažeidimas gali atitikti ir pareigos nepažeisti sutarties ir pareigos nepažeisti bendrųjų imperatyvių nuostatų pagrindus¹³⁵. Analizuojant nacionalinę teismų praktiką akivaizdu, jog situacijos, kai civilinės atsakomybės rūšių pagrindai konkuruoja, yra praktikoje dažnai pasitaikančios, todėl akivaizdu, jog sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos problema egzistuoja, o teisės aktai imperatyviai nenustato šios problemos sprendimo būdo¹³⁶.

---

¹³⁴ IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012, p. 240 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>

¹³⁵ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2016.

¹³⁶ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. *Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2013, p. 1013

Lietuvos teismų praktikos ir nacionalinės teisės doktrinos sisteminė analizė leidžia teigti, jog rūpestingumo pareigos pažeidimas gali būti kvalifikuojamas kaip sutarties pažeidimas, kadangi sutartinė atsakomybė atsiranda už netinkamą sutartinės prievolės įvykdymą, o jis gali pasireikšti visišku prievolės neįvykdymu, prievolės įvykdymu iš dalies, prievolės įvykdymo termino praleidimu, įvykdymo kokybės pažeidimu, bendradarbiavimo stoka, imperatyvių teisės normų, papročių ar tam tikrų profesinės veiklos taisyklių pažeidimu¹³⁷. Sutartinė civilinė atsakomybė taip pat atsiranda pažeidus bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atsargiai, atidžiai ir sąžiningai arba piktnaudžiaujant teisėmis, o normos, reguliuojančios deliktinės atsakomybės taikymo taisyklės, nurodo, jog CK 6.263 straipsnis įtvirtina kiekvieno asmens bendrąją pareigą elgtis atsargiai, kuri yra vadinama rūpestingumo pareiga¹³⁸. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą išaiškinta, jog sutartinė civilinė atsakomybė atsiranda už sutartinės prievolės neįvykdymą arba netinkamą įvykdymą, arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai, o sutarčių vykdymo principai nustato, jog šalys, be kita ko, privalo vykdyti sutartį tinkamai ir sąžiningai¹³⁹. Bendrojo pobūdžio pareiga elgtis rūpestingai esant sutartiniams santykiams yra deliktinės prigimties ir jos pažeidimas reiškia lūkesčių ir tikrumo interesų pažeidimo sutapimą¹⁴⁰. Lietuvos teismų praktikoje taip pat išaiškinta, jog sutarties šalys privalo laikytis ne tik teisės aktuose jiems vykdomą veiklą reglamentuojančių reikalavimų ar vykdyti CK 6.263 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą bendrąją pareigą – laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais ar neveikimu nepadarytų kitam asmeniui žalos, bet ir konkrečių sutartinių įsipareigojimų. Nustatant veiksmų teisėtumą, net ir pareiškus ieškinį deliktinės atsakomybės pagrindu, pirmiausiai vertintina veiksmų atitiktis sutarčių sąlygoms, o tik kai konkreti veikla (arba neveikimas) nesiejama su konkrečiais sutartiniais įsipareigojimais, sprendžiama, ar ji vykdyta laikantis bendrojo pobūdžio atidumo ir rūpestingumo pareigos¹⁴¹. Taigi, analizuojant nacionalinės teisės doktrinos ir teismų praktikos poziciją, akivaizdu, jog šalys, sudarydamos ir vykdydamos sutartį, turi laikytis sutartinių įsipareigojimų ir bendrosios rūpestingumo pareigos, o pastarąją pažeidus, taikoma sutartinė atsakomybė. Tokioje situacijoje, vertinimo

---

¹³⁷ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹³⁸ MIKELĖNAS, V. et al., *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 357

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2017 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Circle K Lietuva“ (buvęs pavadinimas UAB „Statoil Fuel & Retail Lietuva“) v. UAB „TJ Group“ Nr. 3K-3-97-686/2017

¹⁴⁰ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *Bradley Enterprises Limited v. BUAB „Metoil“* Nr. 3K-3-582-916/2015

pirmenybė teikiama sutarties sąlygų pažeidimui, o tik jų nesant, vertinama, ar sutarties šalys laikėsi bendrųjų pareigų. Iš esmės bendrųjų pareigų pažeidimas yra deliktinės civilinės atsakomybės taikymo pagrindas, todėl šiuo atveju dar kartą įrodoma, jog nacionalinėje teisės sistemoje kyla civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos galimybė.

Praktikoje pasitaiko situacijų, kai teismas, taikydamas deliktinės atsakomybės pagrindus, pabrėžia sutartinių pareigų reikšmę ir pareigą į jas atsižvelgti. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje byloje taikydamas deliktinę atsakomybę, išaiškino, jog, vertinant kasatorių neteisėtus veiksmus, reikia atsižvelgti į sutarties šalių pareigas bendradarbiauti ir kooperuotis, siekti sutartines prievoles įvykdyti kuo ekonomiškiau kitai šaliai būdu, sutarties šalių pareigas padėti viena kitai įgyvendinti savo teises ir pareigas, kylančias iš sutarties, informuoti apie atsiradusias sąlygas kliudančias vykdyti prievoles, siekti išvengti ar sumažinti galimus nuostolius¹⁴². Akivaizdu, jog taikant sutartinę atsakomybę teismai praktikoje ne tik atsižvelgia į bendrąsias deliktinės atsakomybės nustatytas pareigas, tačiau, net ir taikydami deliktinę atsakomybę, pabrėžia egzistuojančių sutartinių įsipareigojimų svarbą.

Sutartinės ir deliktinės atsakomybės, kaip civilinės atsakomybės rūšių išskyrimas lemia skirtingas taikymo pasekmes, t. y. skirtingą bendrųjų civilinės atsakomybės sąlygų įrodinėjimą arba kai kurių sąlygų įrodinėjimo iš viso nereikalavimą. Pavyzdžiui, CK 6.256 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta griežta verslininko sutartinė atsakomybė už sutarties netinkamą vykdymą, o taikant deliktinės atsakomybės normas, kaltės įrodinėjimas bus privalomas¹⁴³, be to, jeigu šalys susitaria, kad dėl visų sutarties pažeidimų kitos šalies atsakomybė yra be kaltės, tuomet deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencijos situacijoje atsiranda skirtingo rezultato galimybė¹⁴⁴. Taip pat, sutartinei atsakomybei taikomos specialios taisyklės nuostolių numatymui, kurios negalioja taikant deliktinę atsakomybę. Apskaičiuojant žalą, egzistuojant sutartinei civilinei atsakomybei į nuostolius įskaitomos ir šalių sulygtos netesybos. Netinkamas atskyrimas gali sąlygoti papildomą žalą tiek nukentėjusio, tiek žalą padariusio asmens teisėms, nes sutarčių laisvės principas, nustatytas CK 6.156 straipsnyje suteikia teisę sutarties šalims savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, sudaryti susitarimus dėl civilinės atsakomybės taikymo apimties ar netaikymo, nenumatytus teisės aktuose, o deliktinės atsakomybės atveju tokio pobūdžio susitarimai draudžiami. Kaip jau buvo minėta, taikant

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje E.V., J.V. v. AB Swedbank Nr. 3K-3-226/2014

¹⁴³ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 4

¹⁴⁴ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

sutartinę arba deliktinę atsakomybę numatomi skirtingi ieškinio senaties terminai, o tai gali sąlygoti asmens, siekiančio gauti žalos atlyginimą, piktnaudžiavimą, pasirenkant palankesnę ieškinio senaties terminą. Sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija – tai situacija, kai galima taikyti tiek sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę¹⁴⁵. Civilinė atsakomybė visuomet yra antrinis teisinis santykis, atsiradęs kaip pirminio teisinio santykio pažeidimo pasekmė, o tokio antrinio teisinio santykio taisyklės numato vieną bendrą pažeistos teisės gynimo būdą – žalos atlyginimą, todėl tokiose situacijose kyla tinkamo ieškinio pagrindimo problema¹⁴⁶.

Analizuojant, kuris iš civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdų egzistuoja Lietuvos teisinėje sistemoje, verta prisiminti, jog Lietuvos teismų praktikoje ne kartą konstatuota, jog pagal teisinį civilinės atsakomybės reguliavimą sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija negalima, taigi, atrodytų, jog nacionalinė teisės sistema taiko *non-cumul* taisyklę. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra nustatyta, jog CK 6.245 straipsnio 4 dalyje įtvirtintu *non-cumul* principu draudžiama šalių sutartiniais santykiams taikyti deliktinę atsakomybę, tačiau įtvirtinama galimybė įstatymu nustatyti šios taisyklės išimtis¹⁴⁷. Tačiau, verta pažymėti, jog jeigu teigtume, kad CK 6.245 straipsnio 3 ir 4 dalyse įtvirtinta *non-cumul* taisyklė, tokiais atvejais visuomet, esant civilinės atsakomybės rūšių pagrindų konkurencijai, prioritetą būtų teikiamas sutartinės atsakomybės taikymui¹⁴⁸, nebent, kaip nustatyta CK 6.245 straipsnio 4 dalyje, pats įstatymas numatytų, kad konkrečiu atveju deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais. Vis dėlto, kai kuriais atvejais praktikoje, žalai kilus esant tarp šalių sudarytai sutarčiai, yra taikoma deliktinė atsakomybė, nors pats įstatymas tokios galimybės nenumato¹⁴⁹. Pavyzdžiui, ieškovui pareiškus reikalavimą dėl sutartinės atsakomybės taikymo tarp šalių egzistuojant panaudos santykiams ir kilus žalai dėl gaisro, teismas išaiškino, jog priklausomai nuo gaisro kilimo priežasties, pastato savininkui ar valdytojui gali būti taikoma tiek griežtoji atsakomybė pagal CK 6.266 straipsnį, tiek atsakomybė bendraisiais pagrindais CK 6.263 straipsnio pagrindu¹⁵⁰. Akivaizdu, jog buvo taikomas deliktinės atsakomybės prioritetas sutartinės atsakomybės

¹⁴⁵ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 51

¹⁴⁶ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija Vilnius: *Justitia*, 2008, p. 3

¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Gaumina“ v. UAB „Raminora“ Nr. 3K-3-327-687/2015

¹⁴⁸ SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 1013

¹⁴⁹ MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 59

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje I.P., A.P. v. Ž.Ž. Nr. 3K-3-358/2012

atžvilgiu. Kitoje byloje tarp šalių esant sudarytai nuomos sutarčiai, pasikeitus patalpų plotui ir ieškoviui prašant sumokėti nuomos mokesčio nepriemoką, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, jog ieškovas turi įrodyti sutarties sąlygų pažeidimą, kad kiltų sutartinė atsakomybė arba įrodyti deliktinės atsakomybės taikymo sąlygas, kad kiltų deliktinė atsakomybė, nes atsakovas atliko neteisėtus veiksmus ir dėl jų ieškovas patyrė žalą¹⁵¹. Tokio pobūdžio teismų praktika suformavo taisyklę, jog deliktinės atsakomybės taikymas, tarp šalių esant sudarytai sutarčiai, yra galimas, jeigu įrodomi deliktinės atsakomybės taikymo pagrindai.

Kadangi Lietuvos teisės sistemoje yra įtvirtintas sutartinės ir deliktinės atsakomybės dualizmas, ieškovas, reikšdamas reikalavimą, pats pasirenka, kurios civilinės atsakomybės rūšies pagrindus įrodinėti, tačiau teismas turi teisę *ex officio* kvalifikuoti teisinį santykį, todėl ieškovo teisinis ieškinio pagrindas teismo neįpareigoja. Teismas neturi teisės atmesti ieškinį, kuriame nurodytas neteisingas pagrindas, o kaip tik kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia, kurią civilinės atsakomybės rūšį taikyti¹⁵². Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra išaiškinta, jog byloje taikytinų normų nustatymas, jų turinio išaiškinimas ir šalių santykių kvalifikavimas priklauso teismo kompetencijai, o šalių teismui pateiktas santykių kvalifikavimas teismo nesaisto¹⁵³. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra suformavęs taisyklę, jog ieškinį pareiškus konkretaus straipsnio pagrindu, teismai turi pritaikyti teisės normą, atitinkančią išdėstytą ieškinio faktinį pagrindą¹⁵⁴.

Nors tiesiogiai teismų praktikoje sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos situacijos nėra identifikuojamos ir nėra nustatomi jų sprendimo būdai, o priešingai, konkurencija neigiama, tačiau iš analizuotos teismų praktikos matome, jog konkurencijos situacijos ne tik egzistuoja, bet ir yra sprendžiamos praktikoje. Akivaizdu, jog iš esmės Lietuvos teismų praktika yra suformavusi taisyklę, kad esant situacijai, kai nėra aišku, kurią civilinės atsakomybės rūšį taikyti, ieškovas reiškia reikalavimą dėl vienos iš jų ir teismas tokiu atveju sprendžia, ar ieškinio pagrindas pagrįstas, jeigu ne – teismo pareiga yra kvalifikuoti teisinį santykį ir remiantis juo iš esmės išspręsti ginčą. Ginčai, esant faktinei civilinės atsakomybės rūšių konkurencijai, sprendžiami įvairiai, vienodos ir

---

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Construction Ace“ v. UAB „Norfos mažmena“ Nr. 3K-3-221-219/2015

¹⁵² IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje M.M., V.M. v. BUAB „VVARFF-JOLDIJA“ ir AB Swedbank Nr. 3K-3-167/2014

¹⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Telegausa“ v. UAB „TELE2“ Nr. 3K-3-176/2010; 2015 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje SĮ „Vilniaus miesto būstas“ v. I. Č. ir kt. Nr. 3K-3-532-313/2015

nuoseklios teismų praktikos Lietuvos teisės sistemoje nėra, pastebima, jog vienais atvejais teismas remiasi CK 6.245 straipsnio 4 dalyje įtvirtintu *non-cumul* principu, kuris draudžia šalių sutartiniams santykiams taikyti deliktinę atsakomybę ir tokiu būdu taiko sutartinę atsakomybę. Kitose situacijose teismas esant tarp šalių sudarytai sutarčiai taiko deliktinę atsakomybę, nors imperatyviai tokios pareigos neturi, dar kitais atvejais teismas, remdamasis deliktinės atsakomybės pagrindais, pabrėžia pareigą atsižvelgti į šalių sutartinius įsipareigojimus ir bendrąsias pareigas.

Darytina išvada, jog vis dėlto Lietuvos teismų praktikoje *non-cumul* principas egzistuoja formaliai, o ginčai, egzistuojant sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijai, sprendžiami įvairiai, kartais - net taikant abiejų civilinės atsakomybės rūšių pagrindus kartu. Kadangi Lietuvos teisės sistema neišskiria civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos požymių ir sprendimo būdų, o teismų praktika šiuo klausimu nėra vieninga ir nuosekli, akivaizdu, jog sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykio analizė yra aktuali ir reikalinga. Manytina, jog siekiant išspręsti civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos problemą, visų pirma reikėtų atsisakyti formalaus *non-cumul* taisyklės taikymo, visų antra, reikėtų kurti vieningą teismų praktiką ir, remiantis gerąja kitų valstybių teisės sistemų praktika, įtvirtinti *cumul* taisyklę ir sutarčių sąlygų, ribojančių arba naikinančių atsakomybę, taikymą tiek sutartinei, tiek deliktinei atsakomybei, teismo nuožiūra, tokiu būdu užtikrinant nukentėjusio asmens teises ir apribojant galimybes nesilaikyti sutartinių įsipareigojimų.

3. Tarpinių situacijų analizė

Tarpinėms situacijoms priskiriami atvejai, kuomet konkretūs neteisėti veiksmai negali būti priskirti nei sutarties pažeidimui, nei deliktui, kadangi atitinka tik kai kuriuos kiekvieno iš jų požymius¹⁵⁵. Prie tokių atvejų galėtų būti priskiriama ikisutartinė atsakomybė, tam tikrų profesijų atstovų atsakomybė, vadovo atsakomybė vadovaujamai įmonei, sutarties šalies atsakomybė trečiajam asmeniui, „sutarčių grandinių“ situacija ir kt. Atkreiptinas dėmesys, jog tam tikroms tarpinėms situacijoms būdingas „pasitikėjimo“ institutas tarp šalių: pasitikėjimas tarp tam tikros srities profesionalo ir jo kliento, pasitikėjimo (fiduciariniai) santykiai tarp įmonės vadovo ir jo vadovaujamos įmonės, taip pat pasitikėjimas tarp abiejų šalių vykstant deryboms ikisutartiniuose santykiuose. Toliau šiame darbe plačiau nagrinėjamos minėtu „pasitikėjimo“ požymiu pasižyminčios tarpinės situacijos ir teismų praktikoje suformuoti jų sprendimo būdai.

3.1. Profesinė civilinė atsakomybė, jos reglamentavimo problematika

Analizuojant specialius civilinės atsakomybės atvejus, svarbu paminėti, jog CK 6.256 straipsnio 3 dalis nustato, kad jei sutarties vykdymas vienai iš šalių tuo pačiu yra ir profesinė veikla, ši šalis privalo vykdyti sutartį ir pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus, tačiau CK nėra įtvirtinta konkrečios teisės normos, reglamentuojančios civilinės atsakomybės taikymą tam tikrų profesijų (notarų, gydytojų, advokatų ir pan.) asmenims, padariusiems žalą teikiant profesinės veiklos paslaugas. Teisės doktrinoje pabrėžiama, jog tinkamą sutarties įvykdymą apibrėžia ne tik sutartis, bet ir tam tikrą profesinę veiklą reglamentuojančios taisyklės, jeigu skolininkas veikia kaip profesionalas¹⁵⁶. Tokia pozicija sudaro prielaidą, jog profesionalų atsakomybės atveju galėtų būti taikoma sutartinė atsakomybė¹⁵⁷. Lietuvos teismų praktikoje išaiškinta, jog pareiga elgtis atsargiai, dėmesingai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems yra bendro pobūdžio pareiga, kurią turi vykdyti bet kuris asmuo. Šios pareigos laipsnis nėra vienodas visiems asmenims, kadangi egzistuoja tam tikrų profesijų žmonės, kurių veiklai yra

¹⁵⁵ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016

¹⁵⁶ MIKELĖNAS, V. *et al.*, *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 537

¹⁵⁷ IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. Jurisprudencija*, 2015, p. 309

taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai¹⁵⁸. Tokio pobūdžio praktika suponuoja deliktinės atsakomybės taikymą dėl bendrosios pareigos pažeidimo. Tam tikrų profesijų (notarų, gydytojų, advokatų ir pan.) veiklos specifika sąlygoja jų civilinės atsakomybės ypatumus¹⁵⁹. Profesinė veikla yra specifinė veikla, kuri reikalauja išsamių atitinkamos srities žinių bei įgūdžių, o profesinių veiksmų atlikimas ar profesinių paslaugų siūlymas sukuria pagrindą tikėti šių paslaugų atlikimo kokybe. Šių veiksmų ar paslaugų kokybė preziumuojama, nes tai atlieka ne paprastas asmuo, o profesionalas. Asmuo, vykdydamas profesinę veiklą, įsipareigoja veikti pagal jo kvalifikacijai keliamų reikalavimų standartus. Dėl to specialistai, be bendro pobūdžio atsargumo pareigos, turi specifines profesines pareigas, t. y. jiems taikomi griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai¹⁶⁰. Minėtų profesijų atstovai savo veiklą dažniausiai vykdo sutartiniu pagrindu, tačiau teisės pažeidimai, atsirandantys tarp šių veiklą vykdančio profesionalo ir kliento galimi ne tik pažeidžiant sutarties sąlygas, bet ir delikto pagrindu. Pavyzdžiui, pablogėjus sveikatai teikiant sveikatos priežiūros paslaugas, gali kilti klausimas, kurią iš dviejų skirtingų ir potencialiai konkuruojančių civilinės atsakomybės formų taikyti: ar atsakomybę, kylančią iš sutarties, kai pažeidžiama kreditoriaus teisė gauti tinkamą paslaugą, dėl kurios buvo susitarta, ar deliktinę atsakomybę, kylančią iš absoliučios teisės į fizinį integralumą, nepaisant prieš tai egzistavusio sutartinio santykio¹⁶¹. Toliau aptariami tam tikrų profesijų atstovų civilinės atsakomybės kilimo pagrindai, tarp šalių egzistuojant sutartiniais santykiams.

Lietuvos teismų praktikoje yra išaiškinta, jog gydytojo profesinės atsakomybės pobūdis yra nulemtas sveikatos priežiūros, kaip visuomenės veiklos srities, reikšmingumo ir su tuo susijusios būtinybės garantuoti tinkamą sveikatos priežiūros paslaugų teikimą visuomenei. Tai yra esminis profesionalo atsakomybės bruožas. Gydytojo veiksmų neteisėtumas ir kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, gali būti konstatuojami esant lengvesnio laipsnio pareigos elgtis rūpestingai ir apdairiai pažeidimui negu įprastu civilinės atsakomybės atveju¹⁶². Taigi, sprendžiant dėl gydytojų kaltės, būtina atsakyti į

---

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje D.A. v. Vilniaus universiteto Onkologijos institutas Nr. 3K-3-438/2003

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje L.K. v. Vilniaus m. 12-ojo notarų biuro notarė D. J. ir Lietuvos - Vokietijos draudimo įmonė UAB „Drauda“ Nr. 3K-3-398/1999

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje E.P. v. „If P&C Insurance AS“ ir UAB draudimo kompanija „PZU Lietuva“ Nr. 3K-3-405/2013

¹⁶¹ JUŠKEVIČIUS J., RUDZINSKAS A. Civilinės atsakomybės už netinkamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą taikymo Lietuvoje ir Italijoje ypatumai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 12 (114) p. 74

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje D.B. v. VšĮ Kauno medicinos universiteto klinikos Nr. 3K-3-408/2009; Lietuvos

klausimą, ar tikrai medicininės paslaugos buvo teikiamos dedant maksimalias atidumo, rūpestingumo, dėmesingumo ir atsargumo pastangas¹⁶³. Sveikatos priežiūros priimtumas Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo¹⁶⁴ (toliau – SSI) 2 straipsnyje nurodytas kaip valstybės nustatyta tvarka pripažįstamos sveikatos priežiūros sąlygos, užtikrinančios sveikatos priežiūros paslaugų ir medicinos mokslo principų bei medicinos etikos reikalavimų atitiktį. Deliktinės atsakomybės požiūriu ši nuostata derinama su žalos padarymu ir jos atlyginimu. Tai reiškia, jog valstybė turi realiai užtikrinti, kad asmenims būtų suteikiamos medicininės paslaugos, atitinkančios pasiektą mokslo lygį, nepažeidžiant medicinos etikos reikalavimų ir nepadarant asmeniui žalos. Jei tokių nuostatų nesilaikoma, tai yra pagrindo išvadai dėl sveikatos priežiūros priimtumo neužtikrinimo. Medicinos įstaigos, teikdamos sveikatos priežiūros paslaugas, turi vykdyti prievolę, vadovaudamiesi maksimalių pastangų principu. Jo nesilaikymas yra ne tik medicinos įstaigos kaltė, bet ir sveikatos priežiūros priimtumo realus neužtikrinimas bei pagrindas taikyti civilinę atsakomybę pagal SSI 91 straipsnį¹⁶⁵.

Dėl sveikatos priežiūros institucijos padarytos žalos teikiant paslaugas klientams pagal sutartį, galimybę žalai atsirasti sąlygoja sutartinis pagrindas, bet gydytojui padarius žalą asmens sveikatai ar gyvybei, turi būti taikomi CK 6.283 ir CK 6.284 straipsniai, reglamentuojantys deliktinę atsakomybę. Lietuvos teismų praktikoje yra pastebima, kad tokiose situacijose, sprendžiant klausimą dėl atsakomybės už žalą, padarytą pacientui, subjekto, t. y. nustatant konkrečiai – ar gydytojas asmeniškai, ar juridinis asmuo – gydymo įstaiga – turi atsakyti ir nustatant, kuri civilinės atsakomybės rūšis turi būti taikoma, pagrindinė reikšmė buvo teikiama aplinkybei, kokia įstaiga ar gydytojas ir už kokias lėšas, valstybines ar privačias, teikia sveikatos priežiūros paslaugas¹⁶⁶. Šiuolaikinė teisės doktrina pabrėžia, jog civilinė atsakomybė kyla ne tik gydytojui, bet ir sveikatos priežiūros įstaigai, kurioje buvo atlikti veiksmai, nulėmę žalos atsiradimą, neatsižvelgiant į tai, ar sveikatos priežiūros paslaugos yra finansuojamos iš privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, valstybės ar savivaldybės biudžeto lėšų, ar apmokėtos paties

---

Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje I. J., M. Č. ir J. Č. v. VĮ Vilniaus miesto universitetinė ligoninė Nr. 3K-3-59/2010

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje L.M.S v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė Nr. 3K-3-1140/2001

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 63-1231

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje R. V., D. L. V. v. VĮ Kauno 2-oji klinikinė ligoninė, VĮ Kauno klinikinė infekcinė ligoninė, Sveikatos apsaugos ministerija Nr. 3K-3-1180/2003

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje L.M.S v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė Nr. 3K-3-1140/2001

paciento¹⁶⁷. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje buvo aiškinama, jog jeigu šias paslaugas teikė ne privati sveikatos priežiūros įstaiga, o valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros ar visuomenės sveikatos priežiūros viešoji ar biudžetinė įstaiga, o paslaugos buvo apmokamos iš privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto ar valstybės (savivaldybės) biudžeto lėšų, tokiu atveju teisiniai santykiai susiklosto tarp paciento ir atitinkamos sveikatos priežiūros įstaigos. Atsakomybės subjektas šiuo atveju yra sveikatos priežiūros įstaiga, kaip juridinis asmuo, o ne asmeniškai gydytojas. Sveikatos priežiūros įstaiga atsako ne pagal sutartinės, o pagal deliktinės civilinės atsakomybės taisyklės¹⁶⁸. Tokio pobūdžio teismų praktika formuojama remiantis griežtu imperatyviu sutartinės ir deliktinės atsakomybės atskyrimu, vertinant, jog jei tarp šalių sudaryta sutartis – taikoma sutartinė atsakomybė, o jei sutarties nėra – deliktinė atsakomybė. Teisės doktrina seka teismų praktikos pavyzdžiu ir aiškina, jog kai sveikatos priežiūros paslaugos apmokamos ar kompensuojamos iš privalomojo sveikatos fondo biudžeto, valstybės ar savivaldybės biudžeto lėšų, gydytojus ir sveikatos priežiūros įstaigas su pacientais sieja nesutartinio pobūdžio civiliniai teisiniai santykiai¹⁶⁹. Tokia teisės doktrinos ir teismų praktikos pozicija yra kritikuotina, kadangi minėtoje byloje deliktinės atsakomybės pagrindu laikoma ta aplinkybė, jog suteikiamos sveikatos priežiūros paslaugos yra finansuojamos iš valstybinių lėšų, o vertinant šį teismo išaiškinimą, atrodytų, jog jeigu sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos iš privačių lėšų ir tarp paciento ir gydymo įstaigos sudaroma sutartis, o neatidžiais gydytojo veiksmais padaroma žala paciento sveikatai, ji būtų atlyginama pagal sutartinės atsakomybės sąlygas. Taigi deliktinės ir sutartinės atsakomybės atskyrimas šiuo atveju vertinamas remiantis faktine tarp gydymo įstaigos ir paciento sudaryta sutartimi ir diferencijuojama tik atsižvelgiant iš kokių lėšų suteikiamos paslaugos yra finansuojamos, t. y. iš privačių ar valstybinių, argumentuojant faktų, jog tarp privačios sveikatos priežiūros įstaigos ir paciento sudaroma sutartis, o valstybinė sveikatos priežiūros įstaiga sutarties su pacientu nėra sudariusi. Tokio pobūdžio praktika yra kritikuotina, kadangi sutartiniai santykiai egzistuoja tiek viešajai, tiek privačiajai įstaigai suteikiant sveikatos priežiūros paslaugas. Pacientas, privalomai kreipdamasis į viešąją sveikatos priežiūros įstaigą, susitaria įstatyminiu pagrindu, tačiau tai bet kuriuo atveju laikoma susitarimu. Sveikatos priežiūros paslaugų teikimas bet kuriuo atveju yra sutartinių santykių išraiška ir to išimtimi yra tik

¹⁶⁷ JUŠKEVIČIUS J., RUDZINSKAS A. Civilinės atsakomybės už netinkamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą taikymo Lietuvoje ir Italijoje ypatumai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 12 (114) p. 79

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje L.M.S v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė Nr. 3K-3-1140/2001

¹⁶⁹ ŠIMONIS, M. Gydytojų ir pacientų teisiniai santykiai. Vilnius: *Justitia*, 2005, 2 (56):60 iš JUŠKEVIČIUS J., RUDZINSKAS A. Civilinės atsakomybės už netinkamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą taikymo Lietuvoje ir Italijoje ypatumai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 12 (114) p. 79-80

privaloma pirmoji pagalba. CK 6.263, 6.283 ir 6.284 straipsniai yra taikomi tiek esant sutartiniams santykiams, tiek jų nesant, todėl akivaizdu, jog sužalojus sveikatą ar atėmus gyvybę, žala turi būti atlyginama pagal deliktinės atsakomybės taisykles. Be to, teisės doktrinoje kritikuoju minėtą teismų praktiką yra pabrėžiama, jog net jei tarp sveikatos priežiūros įstaigos ir paciento yra sudaroma sutartis, ji neįpareigoja teikti paslaugas taip, kad nebūtų padaroma žalos sveikatai ar gyvybei, tokia pareiga atsiranda įstatymo pagrindu, o pagal įstatymą prievolės vykdymo subjektas ar finansavimo šaltinis nėra kriterijus, lemiantis vienos iš civilinės atsakomybės rūšių atsiradimą¹⁷⁰.

Darytina išvada, jog padarius žalą sveikatai ar gyvybei, net ir tarp šalių esant sutarčiai, žala turi būti atlyginama taikant deliktinės atsakomybės normas. Padarius žalą sveikatai ar gyvybei ir taikant sutartinę atsakomybę, kiltų galimybė susitarti dėl atsakomybės apimties, o taikant deliktinę atsakomybę, tokia galimybė draudžiama (CK 6.252 straipsnis). Siekiant teisingo ir proporcingo žalos atlyginimo sveikatos ar gyvybės pažeidimo atveju negali būti jokių susitarimų dėl atsakomybės ribojimo, todėl sveikatos priežiūros institucijos atsakomybė, sužalojus asmens sveikatą ar gyvybę, būtinai turi būti atlyginama taikant deliktinės atsakomybės normas. Atkreiptinas dėmesys, jog naujausia teismų praktika aiškiai nustato, jog sveikatos priežiūros įstaigos atsakomybė už joje dirbančių gydytojų kaltais veiksmais, teikiant sveikatos priežiūros paslaugas, padarytą žalą pacientams yra deliktinė civilinė atsakomybė (CK 6.264, 6.283, 6.284 straipsniai). Deliktinės civilinės atsakomybės institutas yra grindžiamas visuotine pareiga laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais ar neveikimu nebūtų padaroma žala kitam asmeniui (CK 6.263 straipsnis)¹⁷¹.

Tam tikrų profesijų (notarų, gydytojų, advokatų ir pan.) veiklos specifika sąlygoja jų civilinės atsakomybės ypatumus. Būtent notaro profesija, jo darbas, yra veikla, susijusi su didesne rizika padaryti žalą tiek savo, tiek trečiųjų asmenų turtui. Dėl notarų veiklos reikšmingumo ir ypatingumo notarams taikytini griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai¹⁷². Dėl šios priežasties Lietuvos Respublikos notariato įstatymo¹⁷³ (toliau – Notariato įstatymas) 16 straipsnis reglamentuoja notaro civilinę atsakomybę, o to paties įstatymo 6¹ straipsnis nustato, jog notarinius veiksmus atlikti gali tik privalomuoju profesinės civilinės atsakomybės draudimu apdraustas notaras. Notaro

¹⁷⁰ MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 59

¹⁷¹ Lietuvos Apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje G.V. v. VĮ „Šeškinės poliklinika“ Nr. 2A-911-464/2016

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje L.K. v. Vilniaus m. 12-ojo notarų biuro notarė D. J. ir Lietuvos - Vokietijos draudimo įmonė UAB „Drauda“ Nr. 3K-3-398/1999

¹⁷³ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, *Valstybės žinios*, 1992, Nr.28-810

civilinę atsakomybę, kuri yra kompensacinio pobūdžio, lemia bet kuri, net pati lengviausia kaltės forma – nepakankamas atidumas, klaida ir pan. Nustatinėdami notaro civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindus, teismai turi nustatinėti ne tik tyčios ar neatsargumo, bet ir kitokias nusižengimo formas, kurias nulemia būtent profesinės veiklos specifika¹⁷⁴. Pakankamas notaro atsakomybės pagrindas yra ne tik aiški klaida, bet ir paties mažiausio laipsnio neapsižiūrėjimas, neatidumas. Ar taikytina civilinė atsakomybė už notaro padarytą neatidumą, sprendžiama iš to, ar šis asmuo, vykdydamas savo funkcijas, padarė viską, ko yra pagrįsta ir protinga ir jo reikalauti¹⁷⁵. Pasitikėjimas notaro atliekamais veiksmais grindžiamas ir Notariato įstatymo 26 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta taisykle, jog notarine forma patvirtintuose dokumentuose esantys faktai yra nustatyti ir neįrodinėjami, kol šie dokumentai ar jų dalys įstatymų nustatyta tvarka nėra pripažinti negaliojančiais. Taigi, notaras yra ir civilinių santykių teisėtumo ir stabilumo garantas. Tokia socialinė – teisinė padėtis įpareigoja notarą būti ypač atidžiu ir rūpestingu aukštos kvalifikacijos teisininku. Kiekvienu atveju, kai notaras peržengia įstatymo jam suteiktus įgaliojimus ar juos netinkamai vykdo, ir dėl to padaroma žala tretiesiems asmenims, tokios žalos atsiradimas pripažintinas neteisėtu. Notarui, kaip ir kiekvienam asmeniui, nustatyta pareiga elgtis taip, kad nebūtų padaroma žala, o vykdant profesinę veiklą jam tenka pareiga užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, būtų užtikrinta asmenų teisėtų interesų apsauga (Notariato įstatymo 1 ir 2 straipsniai). Atsižvelgiant į šias nuostatas turi būti vertinama, ar notaro veiksmai yra teisėti. Kasacinio teismo išaiškinta, kad tretiesiems asmenims padaryta žala turėtų būti atlyginama visiškai ir tais atvejais, kai notaras dėl suklydimo ar kitų asmenų neteisėtų veiksmų atlikdamas savo profesinėje veikloje jam priskirtas funkcijas padaro formalaus pobūdžio pažeidimą, kuriuo prisidedama prie žalos atsiradimo¹⁷⁶. Atkreiptinas dėmesys, jog teismų praktikoje, vertinant notaro deliktinę atsakomybę, nereikia vertinti neteisėtų veiksmų kaip civilinės atsakomybės sąlygos, jei yra nustatoma notaro kaltė, kadangi, remiantis generalinio delikto taisykle, neteisėti veiksmai yra kaltės dalis. Akivaizdu, jog Lietuvos teismų praktikoje suformuota aiški taisyklė ir vertinant notarų civilinę atsakomybę yra tiesiogiai nukreipiama į CK 6.263

---

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje L.K. v. Vilniaus m. 12-ojo notarų biuro notarė D. J. ir Lietuvos - Vokietijos draudimo įmonė UAB „Drauda“ Nr. 3K-3-398/1999

¹⁷⁵ Lietuvos Apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje S.K. v. Vilniaus 9-ojo notaro biuro notarė O. A., UAB draudimo kompanija „PZU Lietuva“, AB „Lietuvos draudimas“ Nr. 2A-350/2007

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje S. K. v. Vilniaus (duomenys neskelbtini) notarų biuro notarei O. A., UAB draudimo kompanija „PZU Lietuva“, AB „Lietuvos draudimas“ Nr. 3K-3-264/2008

straipsnį, reglamentuojantį deliktinę atsakomybę. Notarų sutartinė atsakomybė gali kilti tik esant sutartiniam pagrindui, pavyzdžiui, kai pasirašoma sutartis dėl faktinių aplinkybių konstatavimo ir notaras pažeidžia minėtą sutartį.

Tokios pačios taisyklės laikomasi vertinant antstolių veiksmais padarytą žalą, kasacinis teismas formuoja nuoseklią praktiką, kad, sprendžiant ginčus dėl antstolio veiksmais padarytos žalos atlyginimo, taikytinos CK normos, reglamentuojančios deliktinę civilinę atsakomybę, kartu atsižvelgiant į antstolio profesinės veiklos teisinio reglamentavimo nulemtą civilinės atsakomybės taikymo specifiką¹⁷⁷.

Audito paslaugas teikiantiems asmenims taip pat būdinga, jog jie yra susiję su didesne rizika padaryti žalą kitiems asmenims. Lietuvos teismų praktikoje yra išaiškinta, jog remiantis Lietuvos Respublikos audito įstatymo¹⁷⁸ (toliau – Audito įstatymas) 4 straipsniu, vienas iš auditorių veiklos principų yra atsakomybė visuomenei. Pagal šį principą palaikant normalią verslo eigą, audito rezultatai gali būti naudojami kredito įstaigų, valstybės institucijų, darbdavių ir darbuotojų, investuotojų, verslo ir finansų visuomenės ir kitų vartotojų, pasitikinčių auditorių objektyvumu ir sąžiningumu, todėl pasitikėjimas lemia atsakomybę visuomenei¹⁷⁹. Dėl šios priežasties veiksmai, susiję su audito standartų ar kitų profesinės veiklos normų pažeidimu, sukėlusių nuostolių tretiesiems asmenims, profesinės etikos pažeidimai, sutartinių įsipareigojimų nesilaikymas ir kt., laikomi profesiniu nerūpestingumu. Profesinis nerūpestingumas vertintinas kaip veikimo būdas, neatitinkantis nustatytų profesinės veiklos reikalavimų¹⁸⁰. Dėl to, kad audito paslaugas teikiantiems asmenims ar įmonėms taikomi didesni rūpestingumo standartai, Audito įstatymo 21 straipsnis nustato, kad audito įmonė privalo apdrausti savo civilinę atsakomybę profesinės civilinės atsakomybės draudimu. Audito įstatymo 37 straipsnio 3 dalis nustato, jog audito įmonės atsakomybė, atliekant finansinių ataskaitų auditą, nustatoma rašytinėje finansinių ataskaitų audito sutartyje, sudarytoje su užsakovu, o audito įmonė už finansinių ataskaitų audito atlikimą ir auditoriaus išvadą atsako teisės aktu, reglamentuojančių atsakomybę, ir pasirašytos finansinių ataskaitų audito sutarties nustatyta tvarka. Akivaizdu, jog imperatyviai nustatyta, kad atsiradus žalai dėl neteisėtų ar nerūpestingų audito paslaugas teikiančios įmonės veiksmų, taikoma sutartinė atsakomybė. Skirtingai nei teikiant audito paslaugas pagal sutartį, vertinamas privalomai atliekamas įstatyminis auditas, audito įmonė, teikianti privalomojo įstatyminio

¹⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Turto bankas v. antstolė Reda Vizgaudienė* Nr. 3K-3-419-706/2016

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos audito įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 59-1916

¹⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje *Š.G. v. Audito kokybės kontrolės komitetas prie Lietuvos auditorių rūmų, Lietuvos auditorių rūmai* Nr. 3K-3-582/2007

¹⁸⁰ *Ibid.*

audito paslaugas, nėra sudariusi sutarties su įmone, kurią audituoja, todėl atsiradus žalai dėl neteisėtų ar nerūpestingų veiksmų atliekant įstatyminio audito paslaugas – taikoma deliktinė atsakomybė.

Advokato, kaip savo srities profesionalo veiklai taip pat taikomi aukštesni standartai ir laikoma, jog jis, atlikdamas darbinės funkcijas yra susijęs su didesne rizika padaryti žalą kitiems asmenims, be to, tarp jo ir kliento sudaroma teisinių paslaugų teikimo sutartis, todėl atsiradus žalai, atsakomybė kyla būtent iš šios sutarties. Dėl to, kad advokato darbas susijęs su didesne rizika, Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo¹⁸¹ 20 straipsnis nustato advokato ar advokatų profesinės bendrijos civilinės atsakomybės privalomą draudimą. Kontraversiška situacija kyla, kai advokatas, pasirašęs su klientu teisinių paslaugų sutartį dėl neatsargumo padaro žalą, pavyzdžiui, nerūpestingai atstovaudamas klientą praleidžia kasacinio skundo padavimo terminą. Vertinant patį pažeidimą, jis turėtų kilti iš deliktinės atsakomybės taikymo pagrindų, tačiau tarp advokato ir kliento yra sudaryta sutartis. Vis dėlto tokiose situacijose praktikoje, ginant kliento pažeistas teises, turėtų būtų įrodinėjami sutartinės civilinės atsakomybės taikymo pagrindai.

Kaip jau buvo analizuota šiame darbe, Lietuvoje, sprendžiant civilinės atsakomybės rūšių problemą yra formaliai taikoma *non-cumul* taisyklė, o kitose teisės sistemose profesinės atsakomybės taikymo klausimai yra sprendžiami priklausomai nuo taikytino civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos sprendimo būdo. Kaip jau buvo minėta, Jungtinėje Karalystėje taikoma *cumul* taisyklė - sprendžiant ieškinio pagrindo problemą leidžiant ieškovui pasirinkti civilinės atsakomybės rūšį, todėl atsiradus žalai dėl profesinio nerūpestingumo pareigos pažeidimo, ieškovui suteikiama teisė pasirinkti, kokios rūšies civilinės atsakomybės pagrindais minėta žala bus įrodinėjama¹⁸². Nukentėjęs asmuo tokiu atveju turi teisę rinktis jam palankesnės civilinės atsakomybės rūšies taikymą, tokiu būdu išsprendžiant sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos problemą taikant profesinę civilinę atsakomybę.

Apibendrinant, akivaizdu, jog gydytojai, notariai, antstoliai, turto vertintojai, auditoriai, advokatai ir kitų specialius profesionalo standartus atitinkančių profesijų atstovai be bendro pobūdžio atsargumo pareigos turi specifines profesines pareigas, t. y. jiems taikomi griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai. Tačiau didesnių reikalavimų taikymas savaime nereiškia, jog bus taikoma tam tikra civilinės atsakomybės

---

¹⁸¹ Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 50-1632

¹⁸² Tort, negligence and nuisance claims overview. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 22 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/disputeresolution/document/393747/59PM-BBC1-F18B-72Y2-00000-00/Tort,-negligence-and- nuisance-claimsoverview>>

rūšis, atvirščiai gydytojų, notarų ir antstolių civilinė atsakomybė beveik visais atvejais yra deliktinė, o advokatų, auditorių, turto vertintojų dažniausiai kyla sutartiniais pagrindais. Ankstesnėje teismų praktikoje, ypač pirmosios instancijos teismo išaiškinimuose, galima pastebėti, jog profesinės atsakomybės atveju civilinės atsakomybės rūšis arba iš viso neįvardijama, arba tinkamai nepagrindžiama. Šiai dienai, Lietuvos teismų praktika yra suformavusi pakankamai aiškias taisykles, kokios profesijos atstovui ir kuri civilinės atsakomybės rūšis taikoma.

3.2. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės problematika

CK 2.81 straipsnis nustato, o teismų praktikoje ir doktrinoje prižįstama, kad įmonės vadovą ir jo vadovaujamą įmonę sieja pasitikėjimo santykiai, nuo pat tapimo bendrovės vadovu momento vadovas turi elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus¹⁸³. Ar įmonės vadovas konkrečiu atveju šią pareigą įvykdė, nustatoma pagal objektyvius elgesio standartus – rūpestingo, apdairaus, protingo vadovo elgesio matą¹⁸⁴. CK 2.87 straipsnyje įtvirtinta, kad juridinio asmens valdymo organo narys juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu turi veikti sąžiningai ir protingai, būti lojalus, laikytis konfidencialumo, vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams, nepainioti juridinio asmens turto su savo turtu ir kt. Be to, įmonės vadovo specifinis statusas ir įgaliojimai įmonės veikloje sąlygoja atitinkamus reikalavimus jo kompetencijai, kvalifikacijai ir pareigų vykdymui. Įmonės vadovo veiksmai ir elgesys turi atitikti didesnius atidumo ir rūpestingumo reikalavimus, kadangi netinkamai vykdydamas savo funkcijas, įstatymų bei kitų teisės aktų nustatytas pareigas, vadovas gali padaryti žalos tiek pačiai įmonei, tiek tretiesiems asmenims. Lietuvos teismų praktikoje pabrėžiama, kad kai nėra nustatyta jokių bendrovės vadovo elgesio taisyklių, vadovo veiksmai turi būti vertinami pagal tai, ar jis veikia pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų nuostatas, nepažeidžia kitų asmenų teisių bei teisėtų interesų ir nedaro jiems žalos¹⁸⁵. Netinkamai pareigas

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ ir kt. v. V.G. ir kt. Nr. 3K-7-124/2014

¹⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „GlaxoSmithKline Lietuva“ v. D. B., K. B., L. K., M. V. ir G. A. Nr. 3K-3-234/2013; 2014 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Taurus–Ekspres“ v. K. N. ir Lietuvos ir Vokietijos UAB „Transdelta“ Nr. 3K-3-283/2014; 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Skanvolvita“ v. Š.Š. Nr. 3K-3-220-916/2015 ir kt.

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje S.M. v. AB Paminklų restauravimo institutas Nr. 3K-3-425/2003

vykdantis vadovas privalo atlyginti juridiniam asmeniui padarytą žalą. Konkretus asmuo vadovo statusą gali įgyti bet kokio juridinio fakto pagrindu, t. y. sutartimi, administraciniu aktu, teismo sprendimu ir pan.¹⁸⁶, o Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau - ABĮ)¹⁸⁷ 37 straipsnio 4 dalis nustato, jog su bendrovės vadovu sudaroma darbo sutartis, todėl akivaizdu, jog tarp bendrovės ir jos vadovo egzistuoja sutartiniai santykiai. Akivaizdu, jog bendrovę ir jos vadovą sieja sutartiniai santykiai, tačiau, imperatyvios nuostatos ir teismų praktika aiškiai ir vieningai išdėsto, jog bendrovės vadovas turi elgtis pagal bendruosius atsargumo, atidumo ir rūpestingumo principus. Imperatyviai teisės aktai nenustato, kurios rūšies civilinės atsakomybės pagrindai taikomi bendrovės vadovui sukėlus žalą jo vadovaujamai bendrovei. Tarp įmonės ir jos vadovo dar iki atsirandant žalai egzistuoja abipusiai įsipareigojimai, be to, darbo sutartyje gali būti numatytos sąlygos, ribojančios arba naikinančios civilinę vadovo atsakomybę¹⁸⁸, todėl šiuo atveju, bendrovės vadovui padarius žalą įmonei, kyla civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos problema.

Lietuvos teismų praktikoje laikomasi vieningos pozicijos, jog bendrovės vadovą ir bendrovę sieja sutartiniai santykiai. Jie įforminami darbo sutartimi, be to, su vadovu gali būti sudaryta jo visiškos materialinės atsakomybės sutartis. Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje akcentuojama, kad administracijos vadovo buvimas bendrovės organu lemia tai, jog daugelis administracijos vadovo teisių ir pareigų atsiranda įstatymo, o ne sutarties pagrindu, taigi administracijos vadovo ir bendrovės santykiams daugiau būdingi įstatyminio atstovavimo bruožai. Be to, vadovo, kaip bendrovės valdymo organo, teisinį statusą reglamentuoja civilinės teisės normos, taikomos akcinių bendrovių organų veiklai reguliuoti, pavyzdžiui, ABĮ 19 straipsnio 1, 4, 6, 8 dalys, 37 straipsnis, CK 2.81 straipsnio 1 dalis, 2.82 straipsnio 1, 2, 3 dalys, 2.87 straipsnis ir kt. Administracijos vadovas yra specialus subjektas, kuriam taikomi aukštesni veiklos ir atsakomybės standartai, nei eiliniam bendrovės darbuotojui; įmonę ir administracijos vadovą sieja pasitikėjimo, fiduciariniai santykiai. Tai reiškia, kad įmonės administracijos vadovas privalo *ex officio* veikti išimtinai įmonės interesais; administracijos vadovui keliami lojalumo pareiga, įmonės vadovas atstovauja bendrovei, atsako už įmonės kasdienės veiklos organizavimą, jis turi veikti rūpestingai, sąžiningai, atidžiai, kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė

---

¹⁸⁶ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 219

¹⁸⁷ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914

¹⁸⁸ IVANAUSKIENĖ, E. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. *Jurisprudencija*, 2015, p. 311

veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus¹⁸⁹ Teismų praktika pabrėžia, kad tuo atveju, kai su vadovu sudaroma darbo sutartis, atsiradę teisiniai santykiai atitinka ne darbo, bet civilinius teisinius santykius, nes bendrovės ir administracijos vadovo santykiams būdingi įstatyminio atstovavimo bruožai, o administracijos vadovo ir bendrovės santykiai iš esmės yra pavedimo teisiniai santykiai, todėl nustatant įmonės vadovo atsakomybę įmonei, reikia vadovautis civilinę atsakomybę reguliuojančiomis teisės normomis, kurias įtvirtina visiško žalos atlyginimo principą¹⁹⁰. Kadangi tarp vadovo ir bendrovės sudaroma sutartis, vadovui pažeidus pareigas ir sukėlus žalą bendrovei turėtų kilti sutartinė atsakomybė, tačiau didžioji dalis vadovo pareigų kyla įstatyminiu pagrindu, todėl pastaruoju atveju pažeidus įstatymines pareigas kyla deliktinės atsakomybės taikymo pagrindai.

Teisės doktrinoje išskiriama, jog bendrovės vadovas yra dvejopo pobūdžio santykių dalyvis, t. y. išorinių santykių su trečiaisiais asmenimis ir vidinių santykių su bendrove ir jos dalyviais, dėl to ir įmonės vadovo teisės pažeidimai gali būti skirtingo pobūdžio - konkrečiose įstatymo normose nustatytų pareigų pažeidimas, bendrovės įstatų ar kitų vidaus veiklos dokumentų pažeidimas arba jei vadovas elgiasi aplaidžiai ir nerūpestingai ir dėl tų veiksmų bendrovė patiria nuostolių¹⁹¹. Lietuvos teismų praktika pritaria doktrinos pozicijai ir aiškina, jog ABĮ 37 straipsnio 4 dalies nuostatos dėl su vadovu sudaromos darbo sutarties ir galimybės sudaryti visiškos materialinės atsakomybės sutartį, taip pat ABĮ 37 straipsnio 6 dalyje įtvirtintos bendrovės vadovo funkcijos – organizuoti kasdienę bendrovės veiklą, priimti į darbą ir atleisti darbuotojus, sudaryti ir nutraukti su jais darbo sutartis, skatinti juos ir skirti nuobaudas – viena vertus, patvirtina bendrovės vadovo, kaip darbo teisinių santykių subjekto, statusą, t. y. atitinkamai kaip darbuotojo ir kaip darbdavio atstovo, o šis bendrovės vadovo, kaip darbo teisinių santykių subjekto, statusas reiškiasi vadinamuosiuose „vidiniuose“ bendrovės ir vadovo santykiuose. ABĮ 19 straipsnio 6 dalies nuostatos – bendrovės santykiuose su kitais asmenimis bendrovės vardu vienvaldiškai veikia bendrovės vadovas – įtvirtina vadovo, kaip juridinio asmens atstovo, statusą „išoriniuose“ santykiuose, kuriuose vadovui keliami aukštesni reikalavimai tiesiogiai įtvirtinti civiliniuose įstatymuose arba išplaukiantys iš šių įstatymų esmės. Taigi įstatymuose įtvirtinamas tam tikras vadovo ir bendrovės santykių dualizmas: „vidiniuose“ santykiuose vadovas vertintinas kaip darbo

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje L. B. v. AB bankas „Snoras“, bylos Nr. 3K-3-880/2002

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis BUAB „Optimalūs finansai“ v. G.P. Nr. 3K-7-444/2009

¹⁹¹ BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p. 168

teisinių santykių subjektas, o „išoriniuose“ – kaip bendrovės, t. y. juridinio asmens, valdymo organas ir atstovas¹⁹². Taigi, teismų praktikoje ir doktrinoje išskiriamas vadovo ir bendrovės santykių dualizmas, sprendžiant dėl jo atsakomybės rūšies, vertinama ar vidines ar išorines pareigas vadovas pažeidė.

CK 2.87 straipsnio 7 dalis nustato, jog juridinio asmens valdymo organo narys, nevykdantis arba netinkamai vykdantis pareigas, nurodytas šiame straipsnyje ar steigimo dokumentuose, privalo padarytą žalą atlyginti juridiniam asmeniui visiškai, jei įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis nenumato kitaip. Taigi, taisyklės išimtis gali numatyti įstatymai, steigimo dokumentai, taip pat ir sutartis, sudaryta su bendrovės vadovu. Tokias išimtis gali numatyti pavyzdžiui ABĮ 37 straipsnio 4 dalyje reglamentuota visiškos materialinės atsakomybės sutartis arba net darbo sutartis, jei valdymo organo narį ir juridinį asmenį sieja darbo santykiai, ir sudaroma atskira asmens narystės valdymo organuose sutartis¹⁹³. Taigi vadovo ir bendrovės santykius gali reglamentuoti sutartis, kurioje aptariamos jo atsakomybės įmonės atžvilgiu sąlygos. Tokios sąlygos gali būti įtvirtintos darbo sutartyje, arba ABĮ numatytoje visiškos materialinės atsakomybės sutartyje.

Teisės doktrinoje išskiriama problema dėl įmonės valdymo organų teisinio statuso nustatymo, kadangi nėra aišku, kokie santykiai – civiliniai ar darbo sieja įmonę ir jos valdymo organus. Pagrindinis civilinės atsakomybės ir materialinės atsakomybės pagal darbo teisę skirtumas, kad civilinė atsakomybė grindžiama visiško žalos atlyginimo principu, o darbuotojo turtinė atsakomybė pagal darbo teisę yra ribota¹⁹⁴. Teismų praktikoje aiškinama, jog Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK)¹⁹⁵ normos nereglamentuoja juridinio asmens valdymo organų veiklos, jų atsakomybės už civilinio teisinio pobūdžio pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, nes šie santykiai nepatenka tarp DK reglamentuojamų santykių. Dėl to negalima teigti, kad DK XVII skyriaus „Materialinė atsakomybė“ normos reglamentuoja bendrovės vadovo, kaip bendrovės valdymo organo, atsakomybę už civilinio teisinio pobūdžio pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą „išoriniuose“ santykiuose. Šios išvados nepaneigia DK 85 straipsnio 4 dalis, nustatanti įmonės vadovo ribotą materialinę atsakomybę už dėl jo kaltės darbdaviui padarytą žalą, kai ji buvo padaryta kilus streikui dėl vadovo kaltės arba esant kitoms šioje teisės normoje nustatytoms jos taikymo sąlygoms, nes pastaroji teisės norma

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis BUAB „Optimalūs finansai“ v. G.P. Nr. 3K-7-444/2009

¹⁹³ BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p. 176

¹⁹⁴ ABRAMAVIČIUS, A., MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1998, p. 260

¹⁹⁵ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2569

reglamentuoja „vidinius“ santykius, kuriuose vadovas vertintinas kaip darbo teisinių santykių subjektas. Byloje nagrinėjamu atveju įstatymuose įtvirtinta ne materialinė bendrovės vadovo, kaip bendrovės valdymo organo, atsakomybė, o būtent civilinė atsakomybė, kurios esminis požymis – visiškas nuostolių atlyginimo principas, kurį, be kita ko, lemia pirmiau nurodytas specifinis bendrovės vadovo teisinis statusas, taip pat vadovui keliami aukšti elgesio standartai ir suteiktų įgaliojimų mastas¹⁹⁶. Pažymėtina ir tai, kad civilinė atsakomybė ir materialinė atsakomybė pagal darbo teisę turi esminių skirtumų, pavyzdžiui, pirmoji yra grindžiama visiško žalos atlyginimo principu, o darbuotojo materialinė atsakomybė pagal bendrąją taisyklę yra ribota (DK 254 straipsnis), be to, skirtingai nuo civilinės atsakomybės, materialinės atsakomybės darbo teisės prasme atvejais žalą padariusio asmens kaltė nepreziumuojama. Aiškinimas, kad bendrovės vadovo, kaip bendrovės valdymo organo, atsakomybė „išoriniuose“ santykiuose yra materialinė pagal darbo teisę, CK 2.87 straipsnio 7 dalies, kurioje įtvirtinta visų juridinio asmens narių valdymo organų atsakomybė, kontekste prieštarautų teisingumo ir protingumo principams, nes suponuotų skirtingos atsakomybės juridinio asmens valdymo organų nariams taikymo galimybę. Taigi, teismų praktika yra aiškiai ir detalai atskyrusi įmonės vadovo atsakomybę pagal darbo teisinius santykius ir pagal civilinės teisės santykius, todėl taikant būtent civilinės atsakomybės normas, teismas neturi atsižvelgti į tarp vadovo ir bendrovės egzistuojančių darbo santykių kylančius įpareigojimus.

Nacionalinėje teisės doktrinoje randama pozicija, jog kyla prieštaravimas dėl teismų praktikos taisyklės, kad įmonės vadovui taikoma civilinė atsakomybė ir ABĮ nuostatos, kad vadovo civilinė atsakomybė gali būti nustatoma visiškos materialinės atsakomybės sutartimi¹⁹⁷. Šiai pozicijai pritartina, kadangi įvertinant galimybę sudaryti visiškos materialinės atsakomybės sutartį, suponuojama išvada, jog jos nesudarius, įmonės vadovas pilna apimtimi už bendrovei padarytą žalą neatsako. Manoma, jog ABĮ nuostata, kuria reikalaujama su vadovu sudaryti visiškos materialinės atsakomybės sutartį, yra nepagrįsta, kadangi pačios vadovo pareigos, įgaliojimų apimtis ir elgesio standartas lemia visiško žalos atlyginimo principo taikymo pagrįstumą¹⁹⁸. Taigi, minėtos normos pagrįstumas kvestionuotinas, o remiantis teismų praktika, vadovo atsakomybė bendrovei turi būti civilinė ir žala atlyginama pilna apimtimi.

---

¹⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis BUAB „Optimalūs finansai“ v. G.P. Nr. 3K-7-444/2009

¹⁹⁷ BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p. 179

¹⁹⁸ *Ibid.*, p. 179

Teismų praktikoje pripažįstama, jog bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei yra deliktinio pobūdžio¹⁹⁹, o taikant deliktinę atsakomybę gali būti neatsižvelgta į darbo sutartyje tarp vadovo ir bendrovės sutartus apribojimus, civilinės atsakomybės netaikymą, netesybas už netinkamą įsipareigojimų vykdymą ir panašiai²⁰⁰. Teisės doktrina taip pat pabrėžia, jog dėl pačių fiduciarinių pareigų apimtis ir jų turinio šalys susitarti negali, jas įtvirtina įstatymai, todėl jos traktuojamos kaip įstatyminiai imperatyvai, kurių sutartimi išvengti negalima²⁰¹. Taigi, darytina išvada, jog sprendžiant dėl įmonės vadovo civilinės atsakomybės taikymo, už bendrųjų pareigų pažeidimą praktikoje taikomos deliktinės atsakomybės normos, o jas vertinant neatsižvelgiama į tarp vadovo ir bendrovės egzistuojančių iš sutartinių santykių kylančius įpareigojimus, žala atlyginama pilna apimtimi.

3.3. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problematika

Sutarties sudarymas paprastai prasideda derybomis, kurių metu šalys siekia suderinti tiek savo reikalavimus viena kitai, tiek galimas būsimos sutarties sąlygas. Šalims pradėjus derybas, tarp jų susiklostę santykiai vadinami ikisutartiniais²⁰². Derybos tarp šalių gali užtrukti ilgą laikotarpį, todėl šalių teisių ir interesų apsauga joms vykstant yra labai reikšminga. Teisės doktrinoje pripažįstama, jog ikisutartinių santykių šalys ar viena iš jų, siekdamos sudaryti pagrindinę sutartį investuoja savo laiką ir pinigus, todėl dėl tam tikrų priežasčių nutrūkus deryboms, jos patiria žalą²⁰³. Pagal klasikinės ofertos ir akcepto taisyklės laikoma, jog nėra sutartinės atsakomybės iki to momento, kol oferta nėra akceptuojama, todėl iki akcepto oferentas gali bet kada atšaukti ofertą, tai reiškia, kad šalys iki sudarant sutartį gali dėl bet kokių priežasčių ir bet koku momentu nutraukti derybas, o patirtos išlaidos tenka jas patyrusiai šaliai²⁰⁴. Teismų praktikoje yra išaiškinta, jog derybų procese sunku nustatyti ribą tarp ofertos ir akcepto, o tokiais atvejais būtina

---

¹⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 29 d. nutartis BUAB „Mantrida“ v. L.V. E.M. Nr. 3K-3-331-695/2015; 2016 m. spalio 21 d. nutartis UAB „Indebt“ v. D.G. Nr. 3K-3-327-706/2016; 2017 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje T.J. v. T.P. Nr. e3K-3-32-421/2017 ir kt.

²⁰⁰ IVANAUSKIENĖ, E. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. *Jurisprudencija*, 2015, p. 311

²⁰¹ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 219

²⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 13 d. nutartis UAB „Eskom“ v. B. M. K. P. Nr. 3K-3-73-687/2016

²⁰³ GILIKER, P. *Pre-contractual Liability in English and French Law*. The Hague, London and New York: Kluwer Law International, 2002, p. 105

²⁰⁴ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė, deliktinė ar *sui generis*. *Jurisprudencija*, 2008, p. 53

vadovautis ir kitomis taisyklėmis, reglamentuojančiomis sutarties sudarymą, be to, svarbu pakankamai ištirti šalių elgesį derybų metu bei ikisutartinius dokumentus²⁰⁵. Remiantis CK 6.163 straipsniu, derybų fazėje tarp šalių kyla įvairios pareigos, tarp jų ir elgtis sąžiningai, todėl pripažinus, kad derybos pradamos ar deramasi nesąžiningai, kai derybų šalis neturi tikslo sudaryti sutartį, taip pat atlieka kitus sąžiningumo kriterijų neatitinkančius veiksmus, galimas nukentėjusio asmens reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo. Teismų praktika šiuo atžvilgiu formuoja vieningą poziciją, jog jei šalis sieja ikisutartiniai santykiai, jiems taikoma pareiga elgtis sąžiningai²⁰⁶. CK 6.164 straipsnis numato atsakomybę ikisutartinių santykių šaliai atlyginti nuostolius dėl konfidencialumo pareigos pažeidimo, o CK 6.165 straipsnis reglamentuoja atsakomybę už pagrindinės sutarties nesudarymą ar vengimą ją sudaryti esant tarp šalių sudarytai preliminariajai sutarčiai. Tokiais atvejais, kai šalys dar nėra sudariusios pagrindinės sutarties, o tik derasi dėl jos sąlygų, įvykus pažeidimui, kyla klausimas, kurios civilinės atsakomybės rūšies normomis remiantis gali būti atlyginama žala.

Analizuojant sąžiningumo ir kitų bendrųjų principų pažeidimo atvejį ikisutartiniuose santykiuose, akivaizdu, jog iš esmės ikisutartinių santykių metu tarp šalių dar nėra sutartinių įsipareigojimų, taigi, nėra galimybės ir jų pažeisti, todėl atsiradus žalai, ji turėtų būti atlyginama pagal deliktinės atsakomybės taikymo taisykles. Be to, ikisutartiniuose santykiuose taikomos atsakomybės tikslas yra šalį grąžinti į tokią padėtį, kokia būtų buvusi, jeigu derybos iš viso nebūtų prasidėjusios. Tai reiškia, kad ikisutartiniuose santykiuose pasitikėjimo prievolės pažeidimo pasekmės patenka į deliktų teisės saugomo intereso apimtį²⁰⁷. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje, sprendžiant klausimą dėl civilinės atsakomybės rūšies, taikytinos žalos, padarytos ikisutartiniuose santykiuose atlyginimui, kriterijumi reikėtų laikyti požymį, nusakantį buvo ar nebuvo pažeistos bendro pobūdžio teisės normos, taikomos visiems teisiniams santykiams. Jei pažeidžiama pareiga elgtis sąžiningai ar pareiga nepiktnaudžiauti savo teise ir nedaryti savo veiksmais žalos kitam asmeniui, yra taikytina deliktinė atsakomybė, nes tai yra bendro pobūdžio pareigos, kurios yra taikytinos ir sutartiniams ir nesutartiniams santykiams²⁰⁸. Kaip jau buvo minėta, CK 6.164 straipsnis imperatyviai

²⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vingio kino teatras“ v. UAB „Eika“ Nr. 3K-3-38/2005

²⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „RI Invest“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija Nr. 3K-3-127/2010; 2016 m. sausio 13 d. nutartis UAB „Eskom“ v. B. M. K. P. Nr. 3K-3-73-687/2016

²⁰⁷ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė, deliktinė ar *sui generis*. *Jurisprudencija*, 2008, p. 60

²⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Ž.S. v. 553 Gyvenamųjų namų statybos bendrija ir UAB „Biveka“ Nr. 3K-7-1156/2002

įtvirtina atsakomybę ikisutartinių santykių šaliai atlyginti nuostolius dėl konfidencialumo pareigos pažeidimo, o pati konfidencialumo pareiga ikisutartiniuose santykiuose laikoma susijusia su sąžiningumo principo laikymusi. Konfidencialumo pareiga reiškia konfidencialios informacijos, gautos derybų metu, saugojimą, nepaisant to, ar sutartis bus sudaroma, ar ne, o pats konfidencialumo pareigos laikymasis lemia žalos bei neteisėtai gautos naudos priteisimą nukentėjusiajai šaliai. Taigi, konfidencialumo ir kitų bendro pobūdžio pareigų nesilaikymas esant ikisutartiniams santykiams kvalifikuojamas kaip deliktas ir taikoma deliktinė atsakomybė.

Preliminariosios sutarties sudarymas kvalifikuojamas kaip sutartinių santykių tarp šalių atsiradimo momentas, todėl iš tokių santykių atsiradusiai žalai taikoma sutartinė atsakomybė. CK 6.165 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad preliminarioji sutartis yra šalių susitarimas, pagal kurį jame aptartomis sąlygomis šalys įsipareigoja ateityje sudaryti kitą – pagrindinę sutartį. Ankstesnėje Lietuvos teismų praktikoje tarp šalių esant sudarytai preliminariajai sutarčiai ir atsiradus žalai dėl pagrindinės sutarties nesudarymo, t. y. preliminariosios sutarties neįvykdymo buvo taikoma deliktinė atsakomybė²⁰⁹. Naujesnėje Lietuvos teismų praktikoje yra išaiškinta, jog gana toli pažengę šalių ikisutartiniai santykiai gali būti užfiksuojami rašytinę formą privalančioje turėti preliminariojoje sutartyje, kuri yra organizacinė sutartis, įstatymų priskirta ikisutartinių santykių stadijai²¹⁰, todėl tai nėra susitarimas dėl konkrečių veiksmų atlikimo. Vienas iš esminių preliminariosios sutarties bruožų yra tas, kad jos negalima reikalauti įvykdyti natūra, tačiau jos pažeidimo, t. y. nepagrįsto vengimo ar atsisakymo sudaryti pagrindinę sutartį atveju kaltoji šalis privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius²¹¹. CK 6.165 straipsnyje nėra nustatyta preliminariosios sutarties nutraukimo taisyklių, tačiau įtvirtinta sutarties šalies atsakomybė tuo atveju, jeigu ši nepagrįstai vengia ar atsisako sudaryti pagrindinę sutartį. Preliminariajai sutarčiai netaikytinos bendrosios sutarčių nutraukimą dėl esminio sutarties pažeidimo reglamentuojančios teisės normos, įtvirtintos CK 6.217 straipsnyje, nes jos nereglamentuoja ikisutartinių teisinių santykių. CK 6.217 straipsnis taikytinas tais atvejais, kai jau yra sudaryta pagrindinė sutartis²¹². Teismų praktikoje

---

²⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Ž.S. v. 553 Gyvenamųjų namų statybos bendrija ir UAB „Biveka“ Nr. 3K-7-1156/2002

²¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje E. Č.-Š. v. UAB „Pakruojo parketas“ Nr. 3K-3-82/2010

²¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesija. 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje V. Š. v. A. N. ir kt. Nr. 3K-P-382/2006; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje I. S. ir TŪB „Autovėjas“ v. UAB „Askela“ Nr. 3K-3-474/2008; 2010 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje E. Č.-Š. v. UAB „Pakruojo parketas“ Nr. 3K-3-82/2010

²¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 13 d. nutartis UAB „Eskom“ v. B. M. K. P. Nr. 3K-3-73-687/2016

pripažįstama, kad preliminariosios sutarties pažeidimo santykius reglamentuoja CK 6.165 straipsnio 4 dalis, o teismas, taikydamas nurodytą teisės normą, vadovaujasi CK 1.5 straipsnio 4 dalyje įtvirtintais bendraisiais teisės principais²¹³. Esminis kriterijus, sprendžiant dėl iš ikisutartinių santykių kylančios atsakomybės apimties, yra tas, ar be pakankamo pagrindo derybas nutraukusi šalis savo elgesiu sukūrė pagrįstą pasitikėjimą kitai šaliai, jog pagrindinė sutartis bus sudaryta. Jei toks pasitikėjimas buvo sukurtas, nesąžininga šalis turi pareigą atlyginti žalą, į kurią įskaičiuojamos derybų išlaidos ir prarastos galimybės vertė²¹⁴.

Sprendžiant dėl preliminariosios sutarties šalies atsisakymo ar vengimo sudaryti pagrindinę sutartį padarinių, t. y. civilinės atsakomybės, galinčios turėti netesybų arba nuostolių formą, reikia nustatyti, buvo pagrįstas atsisakymas ar vengimas sudaryti pagrindinę sutartį ar ne²¹⁵. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos išaiškinimas, jog neįrodžius nesąžiningų veiksmų ikisutartiniuose santykiuose, šiai negali būti taikoma sutartinė atsakomybė²¹⁶ leidžia daryti išvadą, jog, atvirkščiai, įrodžius nesąžiningus veiksmus ikisutartiniuose santykiuose turi būti taikoma sutartinė atsakomybė. Be to, teisės doktrinoje pabrėžiama, jog jeigu nustatomas vienos šalies laisva valia priiimtas įsipareigojimas kitos šalies naudai, pavyzdžiui, pasirašius preliminarąją sutartį ar kitą panašaus pobūdžio ikisutartinį dokumentą, ir minėtas įpareigojimas būtų neįvykdytas ar netinkamai įvykdytas – taikomi sutartinės atsakomybės pagrindai²¹⁷. Taigi, ikisutartiniuose santykiuose sudarius preliminarąją sutartį dėl jos pažeidimo vertinamas pagrįstas kitos šalies pasitikėjimas, jos pagrindinė sutartis bus sudaryta ir taikomos sutartinę atsakomybę, bei bendruosius teisingumo, sąžiningumo bei protingumo reglamentuojančios normos.

Atkreiptinas dėmesys, jog atsiradus žalai ikisutartiniuose santykiuose, kai tarp šalių yra sudaryta preliminarioji sutartis, taikoma sutartinė atsakomybė, tačiau ne pilna apimtimi. Lietuvos teismų praktika preliminarajai sutarčiai taiko sutarčių aiškinimo taisykles, sandorio negaliojimo, atleidimo nuo atsakomybės pagrindus, taip pat, toleruoja

---

²¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Albonita“ v. UAB „Kauno saulėtekis“ Nr. 3K-3-592/2007; 2011 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje L. O. v. L. K. ir kt. Nr. 3K-3-166/2011

²¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vingio kino teatras“ v. UAB „Eika“ Nr. 3K-3-38/2005

²¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje L. O. v. L. K. ir kt. Nr. 3K-3-166/2011

²¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 13 d. nutartis UAB „Eskom“ v. B. M. K. P. Nr. 3K-3-73-687/2016

²¹⁷ MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 58

prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių taikymo galimybę²¹⁸. Tačiau analizuojant CK 6.165 straipsnį akivaizdu, jog ne visi teisių gynimo būdai, galimi taikant sutartinę atsakomybę, yra taikomi esant tarp šalių sudarytai preliminariajai sutarčiai, nėra praktinės galimybės taikyti restitucijos ir įvykdymo natūra, todėl galimas tik žalos atlyginimas nukentėjusiajam asmeniui. Preliminariosioms sutartims netaikomi ir kiti reikalavimai, kurie taikomi pagrindinei sutarčiai, pavyzdžiui, nereikalaujama notarinės formos sudarant preliminarią sutartį dėl nekilnojamojo turto perleidimo, o pagrindinės sutarties sudarymo atveju CK 1.74 straipsnis įtvirtina tokią pareigą.

Teisės sistemose, kuriose ikisutartinė atsakomybė pripažįstama *sui generis* atsakomybės rūšimi, pavyzdžiui Vokietijoje, tokiais atvejais taikoma doktrina *culpa in contrahendo*, kuri reiškia dėl netinkamo šalių elgesio derybų metu kylančią specifinę atsakomybę, dėl rūpestingumo pareigos pažeidimo²¹⁹. Prancūzijoje ir Anglijoje palaikant ikisutartinius santykius padaryta žala atlyginama išimtinai remiantis deliktinės atsakomybės pagrindais²²⁰. Abiem atvejais civilinės atsakomybės rūšių konkurencija nekyla.

Apibendrinant, užsienio valstybių teisės sistemose įtvirtintos normos ikisutartiniams santykiams arba išimtinai taiko deliktinę atsakomybę, arba specifinę, nei deliktinės, nei sutartinės atsakomybės neatitinkančią atsakomybės rūšį. Lietuvos teismų praktikoje suformuotas aiškinimas, jog esant ikisutartiniams santykiams taikoma deliktinė atsakomybė, tačiau jei tarp šalių yra sudaryta preliminarioji sutartis nesąžiningos šalies atsakomybė laikoma kylančia iš preliminariosios sutarties. Doktrinoje taip pat pabrėžiama, jog atsakomybės apimtį lemia ikisutartinių santykių stadija: kai preliminarioji sutartis nesudaroma, taikoma deliktinė atsakomybė pagal CK 6.163 straipsnio 3 dalį, o kai sudaroma preliminarioji sutartis, nesąžiningos sutarties šalies atsakomybės apimtis nustatoma pagal CK 6.165 straipsnio 4 dalį bei preliminariosios sutarties nuostatas²²¹. Taigi, naujausia Lietuvos teismų praktika ir doktrina vienodai aiškina ikisutartinių santykių metu kilusios atsakomybės žalos atlyginimo klausimus, išskirdama juos į dvi dalis, t. y. ikisutartinius santykius iki preliminariosios sutarties sudarymo ir ikisutartinius santykius po preliminariosios sutarties sudarymo. Egzistuojant ikisutartiniams santykiams, kai nėra sudaryta preliminarioji sutartis, taikoma deliktinė atsakomybė, o šalims sudarius preliminarią sutartį – sutartinę atsakomybę.

²¹⁸ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė, deliktinė ar *sui generis*. *Jurisprudencija*, 2008, p. 59

²¹⁹ *Ibid.*, p. 53

²²⁰ GILIKER, P. *Pre-contractual Liability in English and French Law*. The Hague, London and New York: Kluwer Law International, 2002, p. 118-120

²²¹ AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė, deliktinė ar *sui generis*. *Jurisprudencija*, 2008, p. 57

Apibendrinant, pareiga elgtis atsargiai, dėmesingai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems yra bendro pobūdžio pareiga, kurią turi vykdyti bet kuris asmuo. Trečiajame skyriuje aptariamos specialiosios civilinės atsakomybės situacijos, kurios turi bendrą tendenciją, t. y. sukuria pasitikėjimo santykius tarp profesionalo teikiančio paslaugas ir jo kliento, vadovo ir bendrovės, taip pat, derybų šalių, siekiančių sudaryti pagrindinę sutartį. Kaip jau minėta, profesinių veiksmų atlikimas ar profesinių paslaugų siūlymas sukuria pagrindą tikėti šių paslaugų atlikimo kokybe, įmonės vadovą ir jo vadovaujamą įmonę sieja pasitikėjimo santykiai, o esminis kriterijus sprendžiant dėl iš ikisutartinių santykių kylančios atsakomybės apimties yra ar be pakankamo pagrindo derybas nutraukusi šalis savo elgesiu sukūrė pagrįsta pasitikėjimą kitai šaliai, jog pagrindinė sutartis bus sudaryta. Visais išvardintais atvejais, jei pasitikėjimas buvo sukurtas arba egzistavo dėl specialaus santykio pobūdžio ir buvo padarytas pažeidimas, atsiranda pareiga atlyginti žalą. Probleminė situacija kyla dėl sutartinių santykių tarp pasitikėjimo santykio šalių egzistavimo ir bendrųjų pareigų pažeidimo, kadangi tokiu atveju kyla sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos situacija.

Darbe buvo aptarta nukentėjusiojo asmens teisės užtikrinanti, vieninga ir kritikuotina teismų praktika, tačiau, pastebima, jog daugeliu atveju Lietuvos teismai išskyrė tam tikras specifinių situacijų, t. y. egzistuojant pasitikėjimo santykiams, taikytinas taisykles. Profesinės civilinės atsakomybės atveju išskiriamos teismų praktikos tendencijos, numatančios, kad gydytojų, notarų ir antstolių civilinė atsakomybė beveik visais atvejais yra deliktinė, o advokatų, auditorių, turto vertintojų dažniausiai kyla sutartiniais pagrindais. Bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei yra deliktinio pobūdžio. Egzistuojant ikisutartiniams santykiams, kai nėra sudaryta preliminarioji sutartis, taikoma deliktinė atsakomybė, o šalims sudarius preliminarą sutartį – sutartinė atsakomybė, bet ne pilna apimtimi. Civilinės atsakomybės rūšių teorinis išskyrimas sąlygoja, jog esant tarpinėms situacijoms, kai šalis sieja tam tikri specifiniai pasitikėjimo santykiai (tarp tam tikros srities profesionalo ir jo kliento, tarp įmonės ir jos vadovo arba tarp abiejų derybų šalių), teismų praktikoje taikomi skirtingų civilinės atsakomybės rūšių pagrindai. Problema sprendžiama formuojant nuoseklias tarpinių situacijų ginčų sprendimo taisykles teismų praktikoje, siekiant užtikrinti nukentėjusiojo asmens teisės ir teisėtus interesus.

IŠVADOS

1. Lūkesčių ir tikrumo interesai yra apginami taikant bet kurią iš civilinės atsakomybės rūšių, o skirtingos įrodinėjimo taisyklės vertinant bendrąsias civilinės atsakomybės sąlygas negali būti laikomos savarankišku deliktinės ir sutartinės atsakomybės atribojimo kriterijumi. Dėl šios priežasties deliktinės ir sutartinės atsakomybės atskyrimas yra reikšmingas daugiau teoriniu nei praktiniu požiūriu. Nėra pagrindo manyti, jog tinkamu deliktinės ir sutartinės atsakomybės atskyrimo kriterijumi gali būti laikomas pažeidžiamų normų pobūdis ar teisinį suinteresuotumą pažeidimu turinčių asmenų ratas. Pritartina siūlymui suvienodinti sutartinės ir deliktinės atsakomybės ieškinio senaties terminus, siekiant užtikrinti teisinį apibrėžtumą ir užkirsti nukentėjusio asmens galimybes egzistuojant civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos situacijai rinktis palankesnę ieškinio senaties terminą.
2. Nors Lietuvos teisės aktai ir teismų praktika laikosi vieningos pozicijos dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos negalimumo, tačiau, akivaizdu, jog praktikoje tarp šalių egzistuojant sutarčiai ir pažeidus bendrąją pareigą, atitinkančią delikto požymius, susiklosčiusi situacija gali būti vertinama kaip civilinės atsakomybės rūšių konkurencija ir, siekiant apginti nukentėjusio asmens teises, taikoma arba sutartinė arba deliktinė civilinė atsakomybė.
3. Siekiant išspręsti civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos problemą, manytina, kad reikėtų atsisakyti formalaus *non-cumul* taisyklės taikymo, o kuriant vieningą teismų praktiką įtvirtinti *cumul* taisyklę ir sutarčių sąlygų, ribojančių arba naikinančių atsakomybę, *ex officio* taikymą tiek sutartinei, tiek deliktinei atsakomybei. Tokiu būdu užtikrinamos nukentėjusio asmens teisės ir apribojamos galimybės nesilaikyti sutartinių įsipareigojimų.
4. Sprendžiant ginčus, tarp tam tikrus specifinius pasitikėjimo santykius turinčių šalių, t. y. tarp tam tikros srities profesionalo ir jo kliento, tarp bendrovės ir jos vadovo arba tarp abiejų derybų šalių, teismų praktikoje kiekvienu atveju taikomi skirtingų civilinės atsakomybės rūšių pagrindai. Civilinės atsakomybės rūšių teorinis išskyrimas sąlygoja papildomo motyvuoto aiškinimo teismų praktikoje būtinybę, todėl yra mažinamas teisinis aiškumas ir apibrėžtumas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 50-1632.
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914.
4. Lietuvos Respublikos audito įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 59-1916.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.
7. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2569.
8. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 28-810.
9. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 63-1231.

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. Estijos Respublikos prievolių įstatymas (angl. *Law of Obligations Act*¹) [interaktyvus]. [žiūrėta: 2017 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013011/consolide>

Specialioji literatūra:

1. ABRAMAVIČIUS, A., MIKELĖNAS, V. *Autotransporto priemonių valdytojų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Registrų Centras, 2010.
2. ABRAMAVIČIUS, A., MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1998.
3. AMBRASIENĖ, D., BARANAUSKAS, E. *et al. Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.

4. AMBRASIENĖ, D., CIRTAUTIENĖ, S. *et al. Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013.
5. BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008.
6. BERGER, F. GESELLSCHAFT, S. *European Group on Tort Law Principles of European Tort Law: Text and Commentary*, Horn, Austria: SpringerWienNewYork, 2005.
7. BROWN, I., CHANDLER, A. *Law of Contract*. Glasgow: Bell & Bain Limited, 1996.
8. GILIKER, P. *Pre-contractual Liability in English and French Law*. The Hague, London and New York: Kluwer Law International, 2002.
9. GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
10. HARDER, S. *Measuring damages in the law of obligations. The Search for Harmonised Principles* Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010.
11. HONDIUS, E. *Modern Trends in Tort Law* The Hague, London and Boston: Kluwer law international, 1999.
12. IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
13. IVANAUSKIENĖ, E. *Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis [interaktyvus]*. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012 [žiūrėta 2017 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.
14. IVANAUSKIENĖ, E. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. Jurisprudencija*, 2015.
15. JUŠKEVIČIUS J., RUDZINSKAS A. *Civilinės atsakomybės už netinkamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą taikymo Lietuvoje ir Italijoje ypatumai*. Vilnius: *Jurisprudencija* 12 (114), 2008.
16. KAVOLIŪNAITĖ – RAGAUSKIENĖ, E. *Teisės mokslo tyrimo poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. Teisės problemos [interaktyvus]*. 2013, 4 (82): 86 [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2016/09/Egle-Kavoliunaite-2013-4.pdf>>
17. MIKELĖNAS, V. *et al., Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003.

18. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
19. MIKELĖNAS, V. *Sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 1996.
20. MIKELĖNAS, V. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009.
21. MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007.
22. MIZARAS, V. Tarptautinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma 2. Vilnius: Justitia, 2008.
23. NORKŪNAS, A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2002.
24. RICHARDS, P. *Law of Contract*, London: Pitman Publishing, 1995.
25. SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
26. SELELIONYTĖ - DRUKTENIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija. Vilnius: Justitia, 2008.
27. SMITH, J. C. *The Law of Contract*. London: Sweet&Maxwell, 2002.
28. VON BAR, C.M CLIVE, E. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DFCR) Full Edition*. Munich: european law publishers, 2009.

Teismų praktika:

Tarptautinių teismų ir Europos Sąjungos teisminių institucijų sprendimai:

1. Europos Teisingumo Teismas. 2005 m. sausio 20 d. Sprendimas *Petra Engler v. Janus Versand GmbH*, C-26/91, EU:C:2005:33.
2. Europos Teisingumo Teismas. 2015 m. sausio 28 d. Sprendimas *Harald Kolassa v. Barclays Bank plc*, C-375/13, EU:C:2015:37.
3. Europos Teisingumo Teismas. 2016 m. liepos 14 d. Sprendimas *Granarolo SpA v. Ambrosi Emmi France SA* C-196/15, EU:C:2016:559.
- 4.

Lietuvos teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *L.K. v. Vilniaus m. 12- ojo notarų biuro*

- notarė D. J. ir Lietuvos - Vokietijos draudimo įmonė UAB „Drauda“ Nr. 3K-3-398/1999.*
2. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *L.M.S v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė* Nr. 3K-3-1140/2001.
  3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *L. B. v. AB bankas „Snoras“* Nr. 3K-3-880/2002.
  4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Ž.S. v. 553 Gyvenamųjų namų statybos bendrija ir UAB „Biveka“* Nr. 3K-7-1156/2002.
  5. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje *D.A. v. Vilniaus universiteto Onkologijos institutas* Nr. 3K-3-438/2003.
  6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje *S.M. v. AB Paminklų restauravimo institutas* Nr. 3K-3-425/2003.
  7. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *A.Š. v. AB bankas „NORD/LB Lietuva“* Nr. 3K-3-830/2003.
  8. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *R. V., D. L. V. v. VĮ Kauno 2-oji klinikinė ligoninė, VĮ Kauno klinikinė infekcinė ligoninė, Sveikatos apsaugos ministerija* Nr. 3K-3-1180/2003.
  9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vingio kino teatras“ v. UAB „Eika“* Nr. 3K-3-38/2005.
  10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija. 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje *V. Š. v. A. N. ir kt.* Nr. 3K-P-382/2006.
  11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija* Nr. 3K-3-353/2007.
  12. Lietuvos Apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje *S.K. v. Vilniaus 9-ojo notaro biuro notarė O.*

- A., UAB draudimo kompanija „PZU Lietuva“, AB „Lietuvos draudimas“ Nr. 2A-350/2007.*
13. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Š. G. v. Audito kokybės kontrolės komitetas prie Lietuvos auditorių rūmų, Lietuvos auditorių rūmai Nr. 3K-3-582/2007.
  14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Albonita“ v. UAB „Kauno saulėtekis“ Nr. 3K-3-592/2007.
  15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje S. K. v. Vilniaus (duomenys neskelbtini) notarų biuro notarei O. A., UAB draudimo kompanija „PZU Lietuva“, AB „Lietuvos draudimas“ Nr. 3K-3-264/2008.
  16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje I. S. ir TŪB „Autovėjas“ v. UAB „Askela“ Nr. 3K-3-474/2008.
  17. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ferteksos transportas“ v. Baltarusijos Respublikinės unitarinės įmonės „Gamybinis susivienijimas „Belaruskalij“ Nr. 3K-3-273/2009.
  18. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje D. B. v. VšĮ Kauno medicinos universiteto klinikos Nr. 3K-3-408/2009.
  19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P. Nr. 3K-7-444/2009.
  20. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje I. J., M. Č. ir J. Č. v. VĮ Vilniaus miesto universitetinė ligoninė Nr. 3K-3-59/2010.
  21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje E. Č.-Š. v. UAB „Pakruojo parketas“ Nr. 3K-3-82/2010.
  22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „RI Invest“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija Nr. 3K-3-127/2010.

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Telegausa“ v. UAB „TELE2“ Nr. 3K-3-176/2010.
24. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje A. Č v. UAB „Molesta“ Nr. 3K-3-370/2010.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje L. O. v. L. K. ir kt. Nr. 3K-3-166/2011.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje R. K. v. Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė VĮ Kauno klinikos Nr. 3K-3-170/2011.
27. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje J. S. v. S. G. Nr. 3K-3-192/2012.
28. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje J. G. v. AB „SEB bankas“ Nr. 3K-7-306/2012.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje I. P., A. P. v. Ž. Ž. Nr. 3K-3-358/2012.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje D. V. ir UAB „Trinapolis“ v. Nordea Bank Finland Plc Nr. 3K-3-520/2012.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB Melesta v. Lex System GmbH Nr. 3K-3-52/2013.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „GlaxoSmithKline Lietuva“ v. D. B., K. B., L. K., M. V. ir G. A. Nr. 3K-3-234/2013.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2013 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje K. R. ir A. P. v. VĮ Kauno Raudonojo Kryžiaus klinikinė ligoninė Nr. 3K-3-337/2013.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2013 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje E. P. ir G. P. v. „If P&C Insurance AS“ ir UAB „PZU Lietuva“ Nr. 3K-3-405/2013.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ ir kt. v. V. G. ir kt. Nr. 3K-7-124/2014.

36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje M. M., V. M. v. BUAB „VVARFF-JOLDIJA“ ir AB Swedbank Nr. 3K-3-167/2014.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje E.V., J.V. v. AB Swedbank Nr. 3K-3-226/2014.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2014 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Taurus–Ekspres“ v. K. N. ir Lietuvos ir Vokietijos UAB „Transdelta“ Nr. 3K-3-283/2014.
39. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje G.K. V.T. v. AB DNB Bankas Nr. 3K-3-88-684/2015.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Construction Ace“ v. UAB „Norfos mažmena“ Nr. 3K-3-221-219/2015.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Skanvolvita“ v. Š.Š. Nr. 3K-3-220-916/2015.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB Medicinos bankas v. BUAB „Liturta“, AB „Lietuvos draudimas“, UAB „Lituka“ ir Ko, UAB draudimo kompanija „PZU Lietuva“, K. K., D. Č., V. J., P. Č., K. K, UAB Turto, verslo vertinimo ir audito biuras, „Ergo Insurance SE“ Nr. 3K-3-290-706/2015.
43. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Gaumina“ v. UAB „Raminora“ Nr. 3K-3-327-687/2015.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 29 d. nutartis BUAB „Mantrida“ v. L.V. E.M. Nr. 3K-3-331-695/2015
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje SI „Vilniaus miesto būstas“ v. I. Č. ir kt. Nr. 3K-3-532-313/2015.
46. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Bradley Enterprises Limited v. BUAB „Metoil“ Nr. 3K-3-582-916/2015.

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje G. Č. v. S. D., R. L., AB „Lietuvos draudimas“ Nr. 3K-3-597-421/2015.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 13 d. nutartis UAB „Eskom“ v. B. M. K. P. Nr. 3K-3-73-687/2016.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Miesto tvarka“ v. UAB „Klaipėdos miesto tvarka“ ir A. B. Nr. 3K-3-326-695/2016.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje VĮ Turto bankas v. antstolė Reda Vizgaudienė Nr. 3K-3-419-706/2016.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 21 d. nutartis UAB „Indebt“ v. D. G. Nr. 3K-3-327-706/2016.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje R. U. v. P. V. ir Lietuvos valstybė, atstovaujama Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Nr. 3K-3-528-706/2016.
53. Lietuvos Apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje G. V. v. VĮ „Šeškinės poliklinika“ Nr. 2A-911-464/2016.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje L. P. v. G. P., V. K., J. B. Nr. 3K-3-20-248/2017.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje T. J. v. T. P. Nr. e3K-3-32-421/2017.
56. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2017 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Circle K Lietuva“ (buvęs pavadinimas UAB „Statoil Fuel & Retail Lietuva“) v. UAB „TJ Group“ Nr. 3K-3-97-686/2017.
57. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Veiza“ v. UAB „Čili pica“, UAB „Čili holdings“, UAB „Azijos skoniai“, UAB „Gamtos virtuvė“, UAB „GCW“ Nr. e3K-3-99-701/2017.

Travaux préparatoires:

1. Limitation periods [interaktyvus]. [žiurėta 2017 m. kovo 10 d.] <<http://uk.practicallaw.com/1-518-8770>>.
2. Tort, negligence and nuisance claims overview. [interaktyvus]. [žiurėta 2017 m. vasario 22 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/disputeresolution/document/393747/59PM-BBC1-F18B-72Y2-00000-00/Tort,-negligence-and- nuisance-claimsoverview>>.

SANTRAUKA

Darbe analizuojamas civilinės atsakomybės rūšių santykis. Atsižvelgiant į šiuolaikinės teisės ir visuomenės raidos tendencijas, sutarties ir delikto skirtumai nyksta, tačiau aiškus sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis neabejotinai lieka svarbus, kadangi abi civilinės atsakomybės rūšys yra išskirtos teisės aktuose. Šiuolaikinė teisė neginčijamai pripažįsta, jog siekiant išieškoti nuostolius žalai atlyginti, ieškinio teisinis pagrindas gali būti tik vienos rūšies civilinės atsakomybės taisyklės. Nuo tinkamo civilinės atsakomybės rūšių atskyrimo priklauso tiek teisingas teisės normų taikymas teismų praktikoje, tiek pagrindinių žmogaus teisių įgyvendinimas. Darbe aptariami pagrindiniai sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumai, iš tokio skirstymo kylančios konceptualios problemos bei kaip teismai, taikydami teisės normas praktikoje, turėtų jas spręsti. Pirmoje šio darbo dalyje analizuojami pagrindiniai doktrinoje išskiriami civilinės atsakomybės rūšių skirtumai, kai kuriuos iš jų aptariant plačiau yra nagrinėjamas jų pagrindumas ir pritaikomumas praktikoje, lyginamos skirtingos doktrinoje ir teismų praktikoje esančios pozicijos. Antroje darbo dalyje aptariama civilinės atsakomybės rūšių konkurencija, teisės doktrinoje išskiriami jos sprendimo būdai ir jų taikymas Lietuvos teismų praktikoje. Trečioje darbo dalyje analizuojamos specialiosios civilinės atsakomybės situacijos, kurios turi bendrą tendenciją, t. y. sukuria pasitikėjimo santykius tarp profesionalo, teikiančio paslaugas, ir jo kliento, vadovo ir bendrovės, bei tarp derybų šalių, siekiančių sudaryti pagrindinę sutartį, bandant nustatyti pagrindines teismų praktikoje išskiriamas jų sprendimo taisykles.

SUMMARY

Contractual and non-contractual (delictual) liability ratio

The key objective of this master thesis is to examine contractual and non-contractual (delictual) liability ratio. According to modern legal and social trends, the differences between contract and tort are disappearing, however, it is clear that relation between contractual and non-contractual liabilities will undoubtedly remain important since both civil liability types are established by law. Therefore modern law recognizes that in order to recover damages, legal claim needs to be based on only one type of civil liability rules. Proper civil liability unbundling provides correct application of the law as well as implementation of the fundamental human rights. In this master thesis there are discussed basic differences between contractual and non-contractual liabilities, the conceptual

problems and the way courts should solve them by applying the law in practice. The first part of this thesis investigates main differences between both civil liability types. Some of these differences are discussed in more detail while focusing on their validity and applicability in practice. The first section also contains a comparison of differences in doctrine and case law positions in question. The second part discusses competition of contractual and non-contractual liability laws, explains the possible solutions and their applicability in courts of the Republic of Lithuania. The third chapter attempts to define main conceptual problems encountered in courts practice, and is therefore dedicated to the analysis of special cases of civil liability that shares tendency of creating a relationship of trust between the professional who provides services to the client, the manager and the company as well as the negotiating parties seeking to conclude the main contract.